

ВІКНО

*Часопис студентів україністики філологічного факультету
Університету в Белграді*

Випуск III

2008

Редакція:

Головний редактор:

Зоряна Гук

Редакція сербського тексту:

Мілена Іванович

Редакція українського тексту:

Зоряна Гук

Комп'ютерна верстка:

Душко Чосич

Видає:

Філологічний факультет Університету в Белграді

2008

Українська проза XIX - XX века
преводи студената україністики

Українська проза XIX - XX ст.
переклади студентів україністики

Марко Вовчок

Сан

1.

Наш отац је имао нас три ћерке – ја сам била најстарија. А отац је био баш строг! Само понекад би нас пустио на улицу да прошетамо са девојкама.

– Ништаван је тај женски род, – каже – само би да шетају! Шетају и торочу као свраке.

– Зар ниси и ти у том узрасту шетао, Иване? – каже му мајка.

– Али ја у том узрасту, хвала Богу, нисам био будала!

Иако је био тако строг, веома нас је волео. Тако, како оде у Кијев донесе нам лепе поклоне: мајци мараму, свилом опшивену, или сукњу црвену; мени лепе огрлице, или траке, или црвени појас – најлепши; млађим сестрама минђуше и мале огрлице. Дешавало се и да рано дође а поклоне подели тек другог или трећег дана. Ми му једнако у очи гледамо, ходамо око њега – ма ништа! Он прича како се тамо са препродавцима посвађао или слично. А када већ повади поклоне па нас све почне даровати – тако се радујемо, Господе!

– Татице, мили! О татице наш драги!

– Де, де! Доста је било, доста! Шта сте се разлетеле као пчеле? И немате мира! Можда мислите да сам ја све то покуповао? Ехе. Паметне главе! Кад сам продао пшеницу остало је нешто мало и наиђе неки луди трговац; да се мењамо, па да се мењамо! И мењао сам се не би ли га се отресао.

Дешавало се и да измишља нешто, али никада неће да призна да нас се сетио, купио нам поклон, ма никако неће да каже! Такав је био, нека му је лака земља! Имали смо лепу кућу, врт и велику башту; у башти вишње и трешње, и јабуке и ораси, и крушке и калина; двориште широко, капија нова. А кућа – милина да погледаш: клупе и столови од липовог дрвета, кијевске иконе, лепо насликане, украшене веженим пешкирима; а на пешкирима цвеће и око цвећа мирисне гранчице.

2.

Навршила сам шеснаесту годину, ушла у седамнаесту. Прослави смо Зелену недељу (Тројицу). Једне ноћи дође ми овакав сан: стојим ја у зеленом жити, високом, изнад појаса; око мене таласа се пшеница и црвени мак, а преко пута два пуна месеца. Један јасан, а други још јаснији, и просто као да плове ка мени. Онај јаснији све претиче овај други, а онда се спусти мени у наручје, а други зађе за облак.

Пробудим се и причам какав сам чудан сан сањала.

- Па и јесте чудан – каже мајка, а све се смеје.
- Шта све неће те луде девојке да сањају! – јави се отац – гле, ухватила месец руком као вола за рокове. Спавала, па и сањала.
- Зашто? – рече мајка – сан је провиђење, а Бог је вера!

3.

У недељу сам некако измолила оца да ме пусти у шетњу. Изађосмо из села, певамо, правимо несташлуке; кад одједном неко: „Хе-еј!Хе-еј“ – као одјек прође брдима. Ми се трзнусмо. Гледамо, а оно *чумаци са брда иду. Волови сви сиви, са јаким роговима, а јармови изрезбарени. Чумаци стасити, млади.

- Ево ђавољих луталица! – кажу девојке – како су нас уплашили!
- Слушајте овамо – повика Мотрја Чемеривна (брза и покретна девојка, црно-ока!), – хајде да поздравимо чумаке!

И запева:

- Ој чумаче, чумаче вита јело.

Девојке се скупише, а чумаци иду, па мало-мало погледају, па кад наиђоше на нас! Ми се разбежасмо. Чумаци за нама; прихватише па одступише и као у облак да се претворише.

- Пустите нас, господо-чумаци! – моли их Мотрја – Молимо вас!
- Ехе – прозбори чумак, висок као храст, стојећи непомично; руке рашири како би је ухватио, а у зубима му лула. – Ехе! Не знаш девојко моја, чумачке обичаје!

И ућута. А остали се почеше шалити са девојкама. А ја се све кријем иза

Мотрје. Кад изађе момак, леп, прелеп, црн, очи као у орла, стаде испред мене, подбочи се па реће:

– Девојке, голубице! Која је ово девојка што међу вама као јасна звезда сија? Када би као риба пливала у плавом мору, ја бих је свиленим концем ухватио; када би као птица летела, златним просом бих је привукао; а сада морам да вас питам: чија је она ћерка?

А девојке све у глас:

– Ивана Самусја! Ивана Самусја!

Онда ме он ухвати за руку:

– Девојко, лепотице! Могу ли да шаљем сватове код тебе?

А мени све потамни пред очима.

4.

Касно се вратисмо кући. Чумаци су отишли својм путем. Не спава ми се; бруји ми у глави као у млину, а срце понавља дивне речи оног момка.

Од тог часа као да ми се свет завеза. Једна мисао, једна туга... Већ и мајка поче да примећује и да се брине:

– Ћерко моја, ћерко! Шта се са тобом десило? Ослабила си, дете моје!

А отац ништа и не говори, а стално ме гледа пажљиво.

Како изађем међу девојке, оне ме окруже:

– А зашто си тако тужна? Шта ти је у мислима? Гле, као да јој је маца појела језик! Можда те је неко урекао? Можда те је такав ветар ухватио? Зашто си таква као да су те удали за оног кога не волиш? Кажи нам целу истину Домасјо, срце!

А ја само ћутим – бојим се да ми случајно каква срећна реч не излети из уста.

– Гле, удаљаваш се од нас! – љутиле су се девојке.

– Шта да вам кажем, сестрице? Нешто сам нерасположена – ја им одговорим.

– Реци нам само да ли у ибре или у краља!

Ухвате се за руке, па ме окруже и заврте се кикоћући се тако да земља свира.

– Е, девојке! – каже Мотрја – Домасји не мари за наш провод. Знам ја добро

каква је њој туга у срце. ушла

Девојке се окупише.

– Кажинам, Мотрјо, сестрице, другарице!

– Заљубила се наша Домаха у младог намерника, чумака.

– Тако и јесте! У оног црног високог! То је онај што му чизме шкрипе! А и најлепши је! А како се тек шали, како лепо прича! Златна уста има!

Мене као да су жаром посули.

– Срама немаш, Мотрја – кажем јој.

– То! Ја истину говорим. Или можда не? Закуни се! Види, ни уста ти се не померају! Слушај мало шта ћу да ти кажем, а ви ме пустите да дођем до даха, што сте се приближиле све заједно? Седните у круг и слушајте.

Ми поседасмо, па слушамо; а моје срце удара, само што не искочи.

– Сазнала сам одакле су ти чумаци родом.

Ја скоро да сам вриснула:

– О?... А одакле су?

– Они су родом из Мазовишта.

– А одакле ти те вести?

– Са дна мора!

(Та Мотрја је заиста и била таква да је и на дну мора могла да нађе оно што јој треба.)

– Онај, што је Домаху грлио, то је Данило Данчук, а онај што се мени највише свидео – Ћирило Савтир.

– А које то, тај Ћирило? – пита Олена Јаковенкова. – Онај плави, весели?

– Нисам ни питала за твог плавог. То је већ Господ теби судио сестрице, а не иде да правимо глупости. Мој Ћирило – то је злато а не момак! Такве обрве, уздигнуте, црне. Пуши лулу; као да размишља како Турчина да нападне; а непомичан, као да је заиста од злата направљен! Одазвао се само једном, ничије девојке није замајавао, па и мене је само два пута погледао, па и то скоро да је било нехотице, случајно. А мени се сложило: сви се шале, сви се смеју, а он стоји и само обрве подиже. Ето такав се мени соко допао! Да ми се више ништа не ради,

само да се они из Крима врате!

– И шта онда? – питам.

– Доћи ће да нас просе – каже – и испросиће нас, сигурно! Ајмо девојке, у До-
махину част!

И поче:

*Сијала је звезда, сијала
С ким си Домасјо стајала?
С тобом Данило, с тобом,
Под зеленом врбом;
Са тобом момче, Данилом,
Под веженим рукавом.*

– Да реци, Мотрја, срце, како ти све то знаш? Ко ти је то рекао?

– Послала сам белу врону, а она ми је донела две вести под десним крилом:
једну о Данилу, а другу о Ћирилу.

И тако одговори смехом и шалама, а истину не рече.

5.

Наилази јесен. Одрадисмо све у пољу, прослависмо. По улицама почеше
да пролазе сватови, само чујеш како се девојке хвале:

– А ја сам за мог Михајла верена!

– А мени је отац дао благослов за Павла!

А мени је тешко и тужна сам, као да сам у црни облак ушла. Само ме је ра-
довало када се сретнем са Мотрјом, да са њом попричам. Како сам је молила:

– Реци ми драга моја, је ли истина то што си говорила или су то само твоје
шале? Ко ти је рекао да ће да нас просе?

– А зар нисам рекла кога сам послала? Белу врону – и поче да се кикоће –
Ево, срце, лепо ћу да те посаветујем: оно што не треба, немој да питаш. Размис-
лимо мало како ћемо међу туђе људе отићи, у туђ крај. Каква ће наша судбина да
испадне!!! Када бисмо само, Господе, биле срећне! Па да дођемо код својих ро-
дитеља, до мајчица у госте. Како ћу ја да дођем раскошно и лепо, а ти још лепше

– сивом запрегом (јер су у Мазовишту све сиви волови), са вољеним супругом. Па нека нам наши непријатељи завиде.

И да како почне да измишља, ја се удубим и слушам.

Сређујем ја једном своју башту, кад трчи млађа сестра:

– Домасјо, Домасјо! Сватови иду! Већ су близу!

Мени постаде лоше! Отрчала сам до куће и зауставила се у ходнику, поред улаза. Чујем – преговарају са оцем, говоре како су дошли од господина Игњата. Изађе отац да отвори капију а ја му падох пред ноге, клањам се и плачем.

– Татице најрођенији, не давите своје дете!

– А који ђавољи син тебе хоће да удави? – каже отац – доста, хајде доста, не плачи!

– Зар ћемо ми да те терамо на силу ћерко? – каже мајка – чему плакање?

А ја сва радосна почех да им захваљујем:

– Хвала, мајко, што ме волите, што ме не дајете за онога кога не волим!

Отац, почастивши сватове, захвали им се на љубазности.

– А дете наше – каже – још је младо, треба прво ми да је научимо љубави и здравом разуму.

– Ово, ћерко – каже мајка када су испратили сватове – то је твој месец што је иза облака зашао.

6.

Како сам се отарасила те несреће, као да ми све постаде мало веселије; ишчекујем Данила са Крима... Када се врати, када га угледам! А размишљам да му се можда нешто није догодило на путу, и срце ми замре. Изађем, седнем негде у башту и тако се замислим, и једна мисао стиже другу; а да радим нешто – немам воље. И тако се мајем по цео дан.

Једног јутра тако ми је било тешко! Кад чујем зове ме мајка:

– Домасја! Иди мало до куће, Господ нам посла добре госте.

– Ко је мајко? – питам, а дрхтим као прут.

– Од господина Корнија Данчука: проси те за свог сина Данила.

Боже мој драги! Ни не сећам се како ме је мајка увела у кућу, како су ме благословили! Дадосмо пешкире (ја изнесох оне најлепше, вежене) и верише нас.

Старији се договарају са сватовима, а Данило се наже скроз близу мене.

– Девојко моја! – каже – Волиш ли ти мене тако како ја волим тебе – јако?

Ја ћутим... А тако ми је лепо да га слушам! Свако вече долазио је код мене у башту и ноћ ми са њим пролети.

А мајка каже:

– Ето, то је ћерко онај месец што ти се на руке спустио!

7.

И Мотрја се верила са Ћирилом Савтирем. У истом дану смо се и венчали. Тада је све признала:

– Послала сам – каже – стару Буљбиху да се распита чак у Мазовиште; она се о свему распитала и самог Ћирила је видела, и Данила. И све вести ми је доносила.

По свадби пита мој отац Ћирила:

– Како се ти то Ћирило ожени? Да нисам својим очима видео, не бих веровао да се такав луталица оженио.

– Ожених се, господине Иване – каже Ћирило – као што видите. Заволех је као птицу певачицу. Нека у мојој кући цвркуће.

Свекар ми је тако добар, штеди ме као отац; и свекрва ми је весела и добра; испаде моја судбина срећна, хвала Богу! Видех у јесен како људи плачу, кад поче мој Данило на пут да се спрема. Таква ме је туга обузела како сам га пратила кроз село; стала, гледам, а око мене се зелене бескрајне степе...

Свекрва и сама плаче а мене теши:

– Тако нам је Господ дао, ћерко моја мила – каже – мало среће, мало туге! Ето, ја сам свој век проживела у раскоши, у брак сам ушла из љубави, синови су ми као соколови... Али зато сам и исплакала горке сузе. И ја сам прво пратила свог мужа, а сада се растајем и са сином; и више не знам да ли ћу да доживим да га видим поново, јер ја сам своје на свету проживела; можда ће Господ код себе да ме прими. А ти си млада, дочекаћеш ти њега, зашто би туговала, ослабићеш у лицу, оно ће да постане тужно.

И Мотрја дође:

– Шта ти је, Домасја? Зашто плачеш? И ја сам мог Ћирила на Крим пратила! И како сам само смршала, мајко Божија! Када ти је муж разборит, као да на тебе ни не гледа – ето каква си и ти постала! А мој, и загрли ме и пољуби, јер ја га тако дочекам, као мак зрели.

И тако ме развесели.

Једва сам дочекала јесен. Па сваких сат времена излазим на капију и гледам да ли иду. А ноћу ока једва да склопим: па сањам како шкрипе врата, или људске гласове чујем, и скочим, потрчим – не, нема никога: глуво, тихо и затворена капија.

О Петровдану некако, у недељу, дође мени сан: изашао над нашој кућом пун месец, црвен, црвен, а на месецу бели петао маше крилима и пева, и све по селу лута.

– Добар си сан сањала – каже свекрва – ево видећеш како ће наш Данило брзо да се врати. Ако девојка сања месец – то представља вереника, а ако удата жена сања месец – онда ће јој доћи муж, или ће јој се родити син. Треба очекивати Данила. И нећеш ни да приметиш како ће брзо да стигну.

И он се стварно, другог дана увече, врати, мој сиви голуб. И већ смо се распричали! И ја причам какав сам сан сањала: пун месец.

– А ја сам – каже он грлећи ме – само сањао звезду!

* Чумаци – украјински сељачки сталеж од 16. до 18. века. Осим уобичајеног сељачког рада, бавили су се и трговином. Неколико месеци годишње проводили су на путу – воловском запрегом су ишли на Крим по со.

Превела Зорица Обрадовић

Хорпина

Стари Јакименко ожени сина, и такву невесту му нађе да нема речи које би то описале! Белог лица, лепа и весела, а тек што је живахна; и у кући, и у дво-ришту ради, сређује, газдује и пева и смеје се и разговетно одзвања њен лепа гласић. Како сване, она је већ будна, послује и трчкара. И свекру угађа и служи, и мужа пази, али и посао не стоји – све је урађено. Живе срећно, у љубави; а стари гледајући их само захваљује милосрдном богу.

Једино их је забрињавало, што им Господ не даје деце. Она, дешавало се, ако где сретне нечије дете, одмах га љуби и милује, али уздише тешко.

Али посла им Господ порода – роди се девојчица. И већ воли и милује Хорпина своје прво дете, и не пушта је из руку; чим би се мала пробудила, чим би се померила – она би већ била већ поред колевке: па је крсти је, и љуби, и љуља, и пева јој. Када крену код газде да жању – дете са собом носи, свије јој тамо гнез-дашце; и ради, а свако мало гледа према детету.

Дешавало се и да се младице жале:

– А како је – кажу – ваша ћерка, Хорпина?

А она почне:

– Већ се смеје, сестрице голубице, и ручице пружа ка мени; већ ме познаје; неће ни код кога, само код мене. Свекар ју је ђевреком мамио – неће! И длано-вима већ плеска! Изађем ја из куће и гледам иза врата, а она кружи окицама – тражи ме!

– У паметницу је израсла – кажу – почни да спремаш мираз и пешкире, убрзо ће и да је просе!

А девојчица, стварно, као цветић расте, тако лепо детенце, весело и здраво, да се чудом начудиш.

У то време умре наш газда; поче његов син газдовати. И стари је био лош, а овај је тако зао, да Бог сачува! Тако људе тера, горе него волове. Три дана за господина одрадимо, четврти за дажбине, а за петак и суботу су некакво млаћење измислили. А какво је то млаћење? Ни хране, ни хлеба не дају. Дан за даном, дан за даном радимо. У почетку смо се сви надали: млади газда ће бити добар, а шта

смо дочекали! Он није био много богат а хтео је да живи лако, у великој раскоши, господски! Шта га је било брига што људи, дешавало се, на њиви падају. Он себи такве коње упрегне, као змије, па кочије купи нове, па крене у град, да тамо троши новац. А нама, дешавало се, кажу господа из комшилука (они често започињу разговор са непознатим људима, а своје бију исто као и велика господа – ко им под руку падне), и тако кажу:

– Изгледа да сада имате веома доброг газду. Тако говори, да те мука ухвати! Како сељаци треба да се баве науком и ко зна шта још. Негде су га великој мудрости научили!

А то је, стварно, на почетку говорио, да ће и куће нове да сагради са три прозора, а онда су и старе оронуте! Можда га нису добро научили, а можда господско биће не можеш да промениш.

Цело село у себе се повукло, тако су тужни, сви да је туга и гледати! Само је Хорпина весела, радује се малој ћерки па и заборавља на свеопште зло. Али није је мимоишао зао час! Разболе се детенце, вришти, плаче. Хорпина плаче над њом и ништа не може да уради. Трчао је стари свекар код лекарке – нема је кући, а ни од младих нема никога, сви су на раду. Па и по Хорпину дођоше:

– Зашто не иде?

– Дете ми је болесно – каже она плачући.

– Код газде мора да се ради, брига нас за твоје дете.

Морала је да иде. Узела је дете, огрнула га и пошла. А оно јадно вришти ли, вришти. Господин је дочека лично, тако бесан, сачувај Боже! Почео је да је кори, а детенце на рукама све се грчи и вришти. Господин се још више разљути:

– Склањај то дете! – викну – Склањај! Мени треба рад, а не бактање са дететом!

Наредио је чувару да однесе дете кући.

– О господине, мили! – моли га Хорпина уплакано. – Дајте да је ја однесем. Господине драги! Будите милостиви! То је моје једино детенце!

– Носи, носи – каже чувару – а ти ради свој посао ако нећеш да будеш кажњена.

Понесе чувар детенце пољем. И још дуго је Хорпина чула дечији плач, жалостан и болан; па онда све тише, а онда је сасвим утихнуо.

Како ли је она само радила тог дана, а увече потрча кући као да је сам ђаво појурио:

– Детенце моје! Ћерчице! Да ли сте је пазили, татице? Кажите, шта је и како је?

– Па престани да мучиш саму себе ћерко – каже стари свекар – хвала Господу мало се смирила.

Али не задуго: ноћу се поново пробудила, па се још горе мучи, као да гори. Саветовала се Хорпина са старицама – ништа није помогло. А дан се већ ближио, треба ићи на посао. Присећала се Хорпина да је некада чула да ако дете не спава, треба да се скува мак у млеку и да се да детету да попије. Тако је и урадила. „Нека се одмори – да се не мучи,, – мисли она. Чим јој даде, дете се у смири, поче да се тоне у сан, и тако лепо заспа да не осети како је чувар викнуо на сав глас: „ На посао!“

Положи Хорпина ћерку у колевку, прекрсти је и пође плачући. Како су је тамо грдили, како су беснели на њу – није ни слушала, само да дочека вече! Претрпела је дан. Ето сунце већ зађе за плаву гору, и дође вече. Трчи она кући, трчи... Утрча у кућу: а тамо тихо и мрачно. Приђе колевци, пружи руке детету – дете лежи хладно: не помера се, не дише.

– Оче! – викну.

– А зашто ме, ћерко, плашиш? Био сам задремао. Мала још увек спава!

Хорпина ни речи не изговара, загрли ћерку рукама и као да је замрла. Стари поново задрема.

– Светло, светло дајте! – викну – Оче! Светло!

Стари упали светиљку „Шта ли јој је?“ – размишља, и кад упали, погледа је и укопа се у месту. Стоји Хорпина наспред куће, поцрнела и гледа изbezумљено, а на рукама јој лежи мртво дете.

– Ћерко! – рече стари – ћерко!

– А шта – одговори – погледајте како је помогло! Стишало се моје детенце, не плаче!

А онда, како заплака, како се растужи, где ли су се те сузе скупљале! Тако потекоше – као бујица!

Чули су људи, дотрчали, говоре, теше. Она ни не чује, и не помера се од де-тенцета. Муж хода као да није при себи; свекар се разболе.

Почеше да припремају сахрану. Донесоше и нови мртвачки сандучић, посуше га мирисним цвећем и травама.

– Хорпина – кажу – дај дете.

Није дала. Сама ју је окупала и положила у сандук. Дође час да однесу дете, а она стоји, гледа. Људи јој говоре – не чује, не слуша.

Одвојише је некако, подигоше сандук и понесоше га. Погледала је прво око себе, прекрстила се и пошла. Откуда све људи не стижу, а она иде за њима, за тим сандуком иде, не проговарајући ни речи. И у цркви је тако одстојала, мирно, а како почеше да сахрањују дете, Боже мој мили, тако се и бацила за дететом у јаму. Некако су је извукли и однели кући једва живу.

Боловала је тешко три недеље. Господ је помилова, врати јој здравље, али се разум не врати! Постала ја таква, као да није при здравој памети. Цео дан хода ћутећи и скупља мак из баште; а ако питају зашто „А то је – каже – за моје де-тенце!“

Зими само плаче: „Нема мака! Чиме ћу ћерку да спасим!“

Чим почне први мак да цвета, већ га угледа и одмах бере и радује се. Понекад би, чим процвета мак у баштама, и кућу остаљала и не би излазила из тог мака. Када ходаш поред башта, видиш: седи међу пуним маковима у белој кошуљи, лепо одевена, са огрлицом и још увек млада, али је бела као креда, седи и игра се главицама мака, и смеје се као дете... А макови цветају, и белим и сивим и црвеним пуним цветом.

Превела Зорица Обрадовић

Иван Нечуј-Левицки

Баба Параска и баба Палашка

Приповід

I

Баба Параска не може да се дуже задржи на селу

О, људи добри! Шта мени преостаје на овом божјем свету? Не могу, не могу да издржим више са лошим комшијама на селу. Само још да сада све продам, да се спакујем и да се преселим на кубанске степе! Учинио је Господ, да ја као комшиница останем без речи! Али нико ми се није тако смучио као та пакосна баба Палашка Соловјиха. Ма шта уосталом и да се прича? Зар је не знате? Да ли постоји још нека таква, не само на селу, већ на целом свету? Господе Боже! Ја је тако избегавам, заобилазим десет улица даље: чачка ме! Кад бих лежала и под земљом, она би ме, пакосница, и тамо нашла. А ја сам се, на своју несрећу, родила добра. О, Господе! Ја је никад не бих дирала када она мене не би дирала. На још већу жалост, и мој муж Омељко је потпуно ето понизан, душа му у носу. Ма шта и да се говори! Такву бабу не би имала за шта ни два љута пса да уједу, а камоли ја и Омељко. На моју несрећу, и куће наше се налазе на истом ћошку, преко пута друма, и наша поља су једно до другог.

Ето, сваки божји дан премерава Палашка своју земљу, ако не дутим штапом, онда појасом, и тако удвоје са својим мужем Соловејком. Мери, мери, а кад пође да жање, онда зађе, целу стопу или две, и у туђу њиву. Кад би само људи неки пут узели сноплје с њене њиве! А ове године је можда сасвим полудела: присвојила је моју њиву и пожњела је скоро пола. Изађем ти ја са српом на своје поље, кад гле, тридесет снопова покошеног класја већ лежи! Скинем ти ја појас, премерим ти ја своју земљу – моја земља, а тридесет снопова стоји као пласт. „О Боше драги! – раздерала сам се ја на Соловејка. – Ко је крао моје жито?“. А Палашка мени: „Не дери се, погрешила сам: мислила сам да је то моја њива; или ми плати за

тридесет снопова у новцу или ми дај један сноп“ – “Нећеш ти дочекати да ја теби плаћам новац или да лоповима дајем жито. Па зар ја немам руке? Па зар ја немам мужа? То би и сама с Омељком пожњела. Не дам, – кажем јој, – теби балавици, ни један једини сноп жита“. Чујем, већ се моја Палашка хвали свима на ћошку: „Ето, погрешила сам, нисам добро премерила имање и пожњела сам, глупо, тој кучки тридесет снопова жита“.

Тако ти другог дана ја изађем да жањем на своју земљу. Кад погледах, а оно Соловјиха већ заузела место за жетву и то близу моје земље. И она жање и њена ћерка, девојка, жање, и њен муж са пасторком жање поред ње (то јој је већ други муж); а мени није јасно како се она допала и том Соловејку! О, Боже! Када говори, тада само плуцка док прича, а говори: плуц, плуц, плуц! на тај начин испљује и своју погану њушку. А док хода запаска* на њој се раствори напред толико да пада на оба кука и тако додирује земљу; вуче је по земљи као пребијена гуска крила.

Тако они жању, а ја идем и искочим пред њих. Идем ти ја толико бесна да не могу ни реч да прозборим. А Соловјиха мени: „Због чега ти, кучко, не кажеш мени ни „Боже помози?“ Пожњела сам ја за тебе, глупо, тридесет снопова жита, а ти ни „Добар дан!“ да ми кажеш. А ја плунух и стадох поред Соловејка да жањем и само ћутим. А Палашка ће мени поново: „Кучко, кучко! Дај ми се барем одазови“.

Ја ти заузела жетелачко место: размишљам: иди до ђавола! боље да се ја удаљим од тебе. А она дошла до мог комада земље и опет ми додацује: „Кучко, кучко! Попова кучко! Као да ја не знам да си ти већ ишла до попа да лажеш о Соловејку, дабогда добра немала! Ја сам теби пожњела, кучко, глупо, тридесет... Кучко, кучко! Одазови ми се“.

„О Боже мој! Како је зла та жена!“ – размишљам ја и све ћутим, стискам зубе. Удаљила се ја на сам крај њиве. А Соловејко није могао да истрпи и каже девојци: „Кад би дохватила грумен земље и зачепила својој мајци уста“. А мени само што сузе нису пошле на очи када сам видела да је и Соловејко стао на моју страну. Нисам могла да издржим: усправила сам се и само што нисам отворила уста да се продерем на њу, кад се преврнух у ров јер је око наше куће био дубоки ров с малим бунаром. Скотраљала се ја у ров, а кост у нози кврц! Мислим да сам сломила ногу! И размишљам ти ја како бих Соловјиху да она сада притрчи ударила српом одозго у главу. Напила ти се ја из бунара воде и онда сам једва испузала

четвороношке из рова. Идем ти ја по њиви и храмљем. А Соловјиха већ разјапила уста: „Опа, кучко! Казнио је тебе Господ! Дабогда и другу ногу сломила!“ Због тога нисам ни стигла до куће већ ме је један човек, велико му хвала, довезао. Другог дана кад сам ишла на поље већ је жњела на две њиве: као неко зло, заобилазила је Соловејка само да међу нама не би било оне грозоте, онакве свађе и онаких псовки.

Зове мене Палашка поповом курвом, а сама је ишла да се жали попу на свог мужа и на свог пасторка. Пришла му, пала пред њим на колена, прислонила руке на груди и кукумаче као да је божја светица: „Претукли су ме муж и пасторак... Тако су ме испребијали, такве су ми модрице направили, госпode помози! А све то због те Параске која стално заговара мог пасторка и мужа. Пасторак ми је стргнуо очипок* и вукао с две руке за косу, а муж трећом руком чупао косу, а четвором тукао. Тако су ме испребијали, тако повредили!“

Ехе! Као да ја нисам видела и као да не знам како се то десило? Иако сам мало слепа на једно око ипак ја добро видим где се шта дешава и како се дешава. Седео је пасторак на земљаном насипу уз кућни зид, а она, како је изашла из куће право њега вилама у леђа! А он није издржао, већ ју је дохватио за очипок. А она се тада окренула према свом мужу: „А ти, какав ли си! Што не завежеш руке свом сину? Зашто га не истераш из куће? Ој, љута сам ја, љута! Туци ме, ајој, још ме и туци!“ Па му све подмеће вилицу. Соловејко није могао да трпи јер је и њему понестало стрпљења – па трас њу по вилици, а она како је стојала, тако се после и скотрљала у кромпир. Преврће се, преврће и галами и држи ашов у рукама; сав кромпир је упропастила. Соловејко је поново искочио из куће, уздигао руке према Богу и каже: „Милосрдни Госпode! Или ме прими до себе или нека она погине!“ А где су у томе муж и пасторак згрешили? Само је она крива! А још и каже да су њу за косу чупале три руке, а иначе је њој на глави прегршт сена или клупко вуне... Па она, погана, ни кад је девојка била није имала ни прамен косе! Било је то: заплете ти она мало косе исто онако као што мачка залиже мало крзна и врти ћелавом, зализаном главом пред момцима. А сада јој је глава ћелава као излизани врх тољаге! На сваку од три руке би стала само по једна длака.

Божја светица ти је она! Иде у цркву, моли се Богу и још и друге томе подчава. Приђе до цркве, стави мараму на главу, вероватно да не би замастила своје чело. А када излази из цркве, онда скида мараму, могуће да би сакупила све своје поклонство у мараму и сакрила га у кутију. Ако хоће неки дечко да побегне из цркве, она њега цап за потиљак па натраг; а кад нека девојка стоји и не крсти се

она јој тада скупља прсте и крсти је њима: „Ено, погледај, где су свете иконе! Према њима се клањај и крсти!“ А кад иде пасторкова жена до цркве, онда она испречи своје руке пред њу и препречи јој пут: „Не пуштам! Нећеш да прођеш до цркве: ти немаш деце, тебе Бог неће да благосиља!“ А одлази до жена и прави се важна: „Зашто би ја требало да пре божје службе кувам као друге жене! Па зар се тако живи смерно? Ја, иако згрешим за целу недељу, за све то измолим опроштај када дође света недеља!“

Знамо каква је она светица! Сваке године иде она у Кијев на Ускрс да би се исповедила и причестила; сваке године једе ускршњи колач у Лаври... Иде до Лавре у Кијеву, шета по страни, клања се, свима тражи опрост: „Опростите ми, Христа ради, оно у чему сам згрешила!“ А кад одлази из Кијева тад већ пред селом разјапи толико вилицу да оговара, као да ће све да прогута; још пред селом исплази језик и спремна је да говори простаклуке. А тамо где је ручак и славље после крштења – она је и тамо, иако је нико није позвао! Седне на чело стола као да је она сеоски старешина, распусти језичину, разјапи погана уста и држи говор:

„Гостите се, добри људи, гостите се! Јер ова трпеза није људска, већ је божја: све што је скувано то треба да се поједе до последњег залогоја. Гостите се, добри људи!“

А ја седим као да сам обична глупача, не могу од ње да убацам ниједну једину реч. Она је старија и то је то, као да је неко њој оставио у аманет да подучава друге људе. Иде она мени тако на нерве. Ја кажем: сада се пакуј и сели се на кубанске степе!

Али, зар није све ово комедија? Зашло једанпут моје шарено прасе у Соловејков врт, а мене тада, нажалост, није било код куће. Дођем ти ја кући, кад оно моје прасе виси на плоту завезано за задње ноге и папцима гребе о пруће на плоту. Ја – ка њему, а Соловјиха већ истрчала из куће на праг. Како је само разјапила губицу, како ли само показује зубе којима када те шчепа не пушта!

И дабогда ти, таквој каква си, вуци појели сву прасад, и дабогда не дочекала то вече када би твоје прасе појело моју луковицу“.

Убио те Бог! Још нисам чула, откад сам жива, да свиње једу лук! Погледала ти ја у свој врт, а моје луковице које изгледају као њена стабла: све их ископала Соловјиха и већ их продала Јеврејима. Ја се бацила на њу, а она стоји на прагу и сикће као змија: „О, љута сам ја, љута! Не прилази ми, иначе ћу да ти разбијем главу вилама и поћи ћу на Сибир: пропашћу и ја, али ћеш и ти да пропаднеш!“

И далеко ти лепа кућа, напао осињак и тебе и твог оца заједно с твојим луком! Ја то нисам хтела да трпим – отишла сам до попа и све истинито испричала о Соловјихи. Отада, кадгод изађем из куће да идем на бунар у врт, она истрчава на праг и дере се: „Попова кучко! На, на! мис мацо! куц-куц! Попова кучко!“

Само је она попова кучка јер кад је пребије Соловејко одмах трчи до попа да му се жали. И сестра јој је била иста таква вештица као и она. Зар не знамо како ју је Васиљ Лобањ ухватио ноћу под кравом и гвозденим предметом ископао око? И тетка јој је била вештица и њихово понашање је уопште јако лоше; и сам њен муж је лопов! Зар нису давно пронашли у његовом силосу, остављено по страни, шездесет снопова туђе пшенице коју је превезео ноћу с туђег поља? И Соловејков брат је лопов: украо је сивог вола од Кајдаша и потерао га на лоповску пијацу у Жашкима! Ехе! Тако је и Палашкина мајка била рођена вештица. Прича се да никада од рођења није ишла да се купа с девојкама, већ се завуче у лозу и купа сама. Али једанпут су је девојке исполивале и погледале и виделе да она позади има реп, не много велик, али величине и дебљине отприлике два прста. Она је умела и да се котрља на клупку под ногама, млеко је дојила просто из таванице, никада није стављала прегршт на крст као што је стављала конопљу у воду. Боже, бојим се живота на истом месту с Палашком. Нећу ја бити Параска ако дозволим да ме она отера са света, ни мене, а ни мог Омељка. А ако не може другачије, продај кућу и земљу и сели се негде другде! Не могу, ја не могу због те Соловјихе да останем на овом месту! Отићи ћу до власти, тражићу сеоској скупштини да ми дају поље, – за мене, и на растојању барем десет километара од имања Соловејка. А ако не, – онда продај волове, кућу, земљу и пакуј се и на кубанске степе!

И како да ја останем на селу кад се и мој нећак Тимиш оженио, можда потпуно сишавши с ума, с Палшкином ћерком Мотрјом! Ето сад имам снаху – саму сатану! Зове мене нећак на свадбу и Палашкина ћерка ми доноси шишке*: зове на свадбу. И хтела сам да идем, али ипак нисам пошла јер сам знала каква би ми част била указана на тој свадби: Соловјиха би ми дала отров или нешто друго да попијем с хорилком. Мој нећак који је пореметио памећу је, можда да би се додворио ташти, трећег дана после свадбе сакупио музиканте, сакупио родбину и отишао је до Палашке да је зове код себе у госте. Дошао је тако Тимиш и до мене; кренем ти ја, размишљам, замишљам како ће да ходају држећи вештицу за испод руке и то још уз пратњу музиканата. Стигла ти ја, али не улазим у кућу: стојим сама напољу. Када сам погледала, видим иду музичари из правца предворја куће, одзвањају даире и цимбали, а за музикантима иду два мушкарца и држе Палашку

испод мишке. Она се држи гордо и расте као квасац, шири лактове, носом пара небо, преврће очи док јој се не одкотрљају до испод самог чела, а запаска јој се разишла на две стране тако да јој се крајеви вуку по земљи и кошуља се кроз њу бели. Кад сам угледала такву утвару, хвала богу, нисам хтела то да трпим: „Подигни, кажем ти ја себи, само овај пут запаску! Ослони се на своју част. Тебе ће већ да воде испод руке као да си нека лепотица!“ Она ће само да ме гута очима и да позелени од муке. Воде њу кроз село. Музичари свирају, пси лају, а ја за њом кришом до врата која нису божја и као из беса да вичем: „Откључај, нећаче, врата јер ти водим у двориште саму сатану!“ Палашка све ћути, само све више зелени од муке. Тек што је ушла у кућу, како је завриштала, како је засиктала! Ни музика није могла да се чује! Ја слушала, слушала, а онда зграбила огледалце и ставила га њој под нос: „Погледај, кажем јој ја; своју њушку како је позеленела од злобе као паприка!“, и киднула ти брзо из куће. Поново се наљутила на мене Палашка. А шта сам јој ја тако страшно урадила? Рекла јој истину у очи и све то уз шалу.

Али замало се једанпут десило чудо: замало да сам се помирила с Палашком. Сретнем ти ја Соловијиху; враћа ти се она из цркве – права божја светица: прекрстила ти она руке, чврсто стиснула уста, само што се није потпуно уобразица. „Добар дан, Парасјо!“ – казала ми Соловијиха и облизала усне. А ја од чуда, да би је исмејала, себи у браду кажем: „Здрава ми била, Палазјо!“ – „Будите ми здрави на Свету недељу“ – одговорила ми она још слађе и поклонила се. „Хвала, будите ми и ви здрави, Палазјо“, одговорила јој ја и направила глас још слађим, не зањући где то све води. „Да ли из цркве идете Парасјо?“, пита она, као да ме завитлава, јер ја сам иначе ишла у правцу супротном од ње. – „Не, Палазјо, срце моје! Нека у цркву иду ти кој су свеци, а ми смо грешни људи!“ – „И због чега да се онда свађамо? Ја сам ето тако стојала у цркви и о томе размишљала. Зар није то жива истина, Парасјо?“ – изговорила је она то као да је добра као мед и млеко. – „Тачно тако, Палазјо, имате право, јер ви не знате за неправду и порок!“ – кажем јој ја.

„Опростите мени; због чега и да се свађамо? – одговара она као да плаче. „За мене кажу да ја не бих ни мрави згазила да мене неко први не дира“. – „До виђења, Парасјо! – зањакала је она. „До виђења, Палазјо!“ – изговорила сам ја то танано и љубазно. Њакале смо, њакале сладким гласићима и разишле се.

Тог истог дана увече, идем ти ја тако до куме заједничким воћњацима и пољима прекривеним коровом, идем и размишљам о овом и о оном. Изађем ти ја стазом на стрмо брдо кад се пресекох! Право у сусрет мени иза брда иде Палашка:

искочила као козак из мака. Стала као стуб, разјапила погана уста, као да ју је неко терао уздама. Убила те сила божја! Ја се уплаших, назад одскочих! Стале нас обадве као укопане, и стојимо и гледамо се, као да се од рођења нисмо виделе. Она мени прва није рекла „Добро вече!“ и ја њој ништа нисам рекла: нека она буде мање важна, нека моја буде последња! Чекам ја да она мени нешто прва каже: није баш од превелике наивности онако љубазно мени њакала јутрос. А она ћути и колачи не мене очи. Гледам ја, она већ мене прождире погледом; а осећам ја – већ и мене обузима зло. Стојале ти, стојале, гледале једна другу, нагледале се, климнуле главама: ја плънула на једну страну, а она на другу – и разишле се с тог брдашцета. „Ето ти Палазја и Парасја!“ – размишљам ти ја. – Помириле се, а тај мир није трајао до те исте вечери. Требало би изгледа нешто велико да се деси па да се нас две помиримо!“

И опет се наљутила Палашка на мене што сам се шалила на њен рачун, а ту шалу нисам ни измислила ја, већ моја комшиница Левадиха. Напољу је била ужасна врућина; у кући је било спарно, а ја размишљам: идем да скувам вечеру на брду код бунара док се син и снаха не врате с поља. Узела ти ја троножни обруч за казан, казан, узела ти суве цепанице и сакупила сувог прућа и грања. Пришла ти до бунара, кад ми се пресекоше ноге! На дрвеној огради бунара стоји железно ведро. Погледам ти ја и препознам да је оно Палашкино: одмах сам га препознала јер могу да препознам ведро свих у околини. И тако ти ја размишљам како Палашка долази на мој бунар вероватно зато што је Соловејко управо тада чистио свој бунар. А онда је ту дошла по воду комшиница, стара Левадиха. „Ко је то заборавио ведро?“ – пита она мене. „Па ко би други, – кажем ја, – Палашка! Па зар не видиш да ведро изгледа као да га је неко гризао зубима. Можда није имала кога да гризе па је вероватно од злобе прогризла своје сопствено ведро. Ето, и таквих има домаћица! Добро је што није заборавио ту код бунара и своју главу“. Узела ти ја то ведро и зафрљачила га у коприву: нека Палашку, размишљам, ожари коприва по листовима на ногама покушавајући да дохвати то ведро. Разпалила ти ја тако ватру под врбама, поставила метални трножац и на њега ставила казан. Седимо ти ја и Левадиха и разоварамо о овом и о оном. Кад ће Левадиха: „Хајде да се мало нашалимо с Палашком! Полијмо ђавољу бабу хладном водом кад буде дошла због ведро: можда, неће бити више толико жуистра и лоша“. Левадиха је тада била љута на Палашку због тога што јој је Палашка показивала шипак (палцем) и то пред другим сељанима. „Окупаћемо ми тебе да би видела с којим се правом то мени показује шипак!“ – рекла је Левадиха. Тек што је она то рекла, а Палашка се вуче кроз ограду. Ја и Левадиха

трк у конопље и тамо селе. А Палашка се приближила бунару, гледа на ивицу бунара, гледа у бунар и мрмља себи у браду: „Па где је нестало моје ведро?“ Окреће се тамо-вамо, севају јој малецне црне очи док гледа према конопљи и према козову. А очи јој и иначе стално севају од злобе као некој гуји, као да из њих искрице прште. А онда је угледала ведро и ушла у коприву. Коприва јој жари листове, руке, а она драпа листове и псује коприву. Узела је она ведро, поскакује док иде кроз коприву до бунара, па ни мене није притом заборавила: „То је, можда, – каже она гласно, – она Иродова душа, Параска, бацила моје ведро у коприву!“ Можда се сетила да сам ја ту негде недалеко. На силу сам седела у конопљи, искочила бих само да ме Левадиха није држала за сукњу. „Наберимо коприве, – кажем ти ја Левадихи, – па да оборимо Палашку код бунара и да је добро пребијемо и да је опаметимо како не би опет заборавила ведро“.

Гледамо ми, Палашка се трипут прекрстила, нешто прошаптала, више и не знам да ли се молила или је мантрала, извукла је ведро с водом и тек што га је оставила на ивици бунара, кад ево нас из конопље до ње. Левадиха је зграбила за леђа јер је виша од мене. „Држи је, – кажем ја, – добро, јер ће да се опире!“ Ја сам зграбила ведро с водом и најпре је полила међу очи: „Ево ти, – кажем јој, – за очи да те не би болеле!“ Онда сам је полила баш по глави: „А ово ти је, – кажем јој, – за главу да не би била тако глупа!“ А онда сам је полила по потиљку, а онда испод пазуха. А она стоји као глупа овца и само: ух! ух! ух! ух! „Нек ти је срце здраво. Водица је хладна као да је с ледом. Она добро штити од уклетих погледа“.

Окупале је нас две и смејемо се. А са ње вода само цури: и с појаса, и с пидтичке*. Куне она нас и речи не бира: „Дабогда вас света земља живе прогутала! Дабогда вас ђаволи на оном свету поливали врелом смолом!“ А ја јој кажем: „Можда ће нас ђаволи и да поливају, али ми смо тебе већ исполивале“.

Узела Палашка празно ведро и одвукла се до куће. А Левадиха јој добацује: „Здраво га носи и постани боља особа! То смо ми тебе окупале да те ноћу не би буве гризле“. После тога Палашка није ни причала са мном, није ме ни гледала, а кад се сретнемо на улици заобилази ме као да сам обичан плот. Па зар је она дете? Зар не зна да је то била само шала? А када би је момци некада гурали са бране у језерце, док је још увек била девојка, тада се није љутила. Три године после тога се стално хвалила: „Ето, мене су блесави момци купали у језеру окићену цвећем и тракицама и у црвеним чизмицама“. А откад сам је ја мало с Левадихом испрскала водом стално мршти чело.

Када бих ја била макар мало зла, када бих се тако жестоко срдила као Соловјиха макар десетим делом, можда бих се и откачила од ње и можда бих је се и манула! Али ја сам сасвим лоша жена па још добро не видим на једно око. Када бих ја имала такву језичину и такав карактер какав има Соловјиха тада би се без проблема борила са свим тешкоћама. Па и мој муж је, искрено говорећи, мало притупаст. Тако ти ја крикнем на њега: „Па пођи и прочитај молитву Соловјиси! Зар не видиш да ме изједа као рђа гвожђе и да она мени додацује и само док скокнем по воду на бунар: „Попова кучка и попова кучка!“, као да је мени поп сковао такво име!“ Омељко се почеше иза потиљка и не сме ни да прође кроз Соловјејкову ограду. А колико тек не би Соловјиха имала права да говори о својој доброти да није толико пута ишла у Кијев да се моли, а ја сам у сваком случају боља од ње. Ја не би ни мртва згазила да мене неко не дира.

Само сам једанпут згрешила у животу и то када сам у крчми разбила главу ђакону железним жарачем... Али ја сам испаштала за свој велики грех и крстила сам се и молила сам се. А све у свему ја и нисам била крива веч ђакон; а ако не ђакон, а онда сасвим сигурно његова жена. А и у то је иначе Соловјиха била умешала своје прсте: видите она мора да буде мирођија у свакој чорби. Како је само лоша особа жена нашег ђакона! Откако сам се родила и крстила тако лошу жену нисам видела! Чак је и баба Соловјиха много боља од ње иако је Соловјихин нос велик као јако скупа секира. А ђаконова жена је тако црна, црна, прикачи јој на леђа вретена и решета и пошаљи је у циганску шатру; нос орловски; очи исколачене као код сове; обрве као два пацова; кад говори сопће као ковачки мех, а њушка као да је умазана гризом. Колико ли би лепша била ђаконова црна кучка с белим обрвама. А на мог мужа само кези зубе кад год га види. Највероватније се загледала у његове очи црне као земља. Било би као да су поново наступили моји девојачки дани када би успела да га заведе увек сваки пут кад крене и намигне црним обрвама јер ја кад то видим ја само обамрем. Нек иде дођавола! Шта и да мислим о томе? Још је само у целој ствари добро то што о томе није чула Соловјиха па да даље по селу разноси трачеве...

Иде ти једанпут тако мој Омељко путем преко поља, а ђаконова жена хода по својем пољу и ухвати га у коло: ослонила се на плот и искезила према њему своје беле циганске кљове. Ја узимам воду са бунара и одлично видим иза грма калине шта се дешава. Гледам: моја несрећа Омељко се загледао у њу па и он показује своје зубе и још је почео љубазно да ћаска с њом. Више и не знам, водио га ли је тај разговор с њом негде? Кад са мном разговара онда ја морам да му чупам речи

из уста клештима, а са ђаконовом женом он развезао причу! Трпела ти ја и трпела и више нисам могла да издржим и кроз коров и конопљу сам им се приближила и упала сам у неко жбуње и уши ми је ожарила коприва. Гледам ја, а ђаконова жена све Омељку: хи, хи, хи! И све му показује зубе. Мој Омељко се у себи радује што је глуп па јој се све приближава кроз плот: хи, хи, хи! И показје своје зубе. Да ли ја то добро видим шта ће од тога да буде? Они мене не виде, али ја њих добро видим. Као на длану. Мој Омељко је тако згодан мушкарац са црном косом и црним обрвама иако више и није толико млад; како се насмеје тој циганки тако му се и боре познају на лицу. А она стоји у натегнутој белој марами; њушка јој као с чађу замазана, а зуби на сунцу само блистају. Ако ћемо да будемо искрени ја баш и нисам толико млада, али је и ђаконова жена права лепотица и ту нема баш ништа да се дода! Нашао је лепоту мој Омељко! Када сам погледала мој Омељко јој прилази па јој намигује обрвама па брком... Ја сам схватила чему то води. „А... ти, стара коро од дрвета!“ – размишљам ти ја и нисам могла дуже то да трпим: устала сам из корова и прекрстила руке. Кад се препадох: с друге стране искочи ђакон као стуб. Стоји нас четворо и погледи нам се укрштају. Ђаконова жена ни пет ни шест поздравља се са мном, а одмах затим и са ђаконом. А Омељко све нешто погледом тражи и тражи испод плота. Види она да се одала па ми окрену леђа, исчупа лист лопуха и пусти да јој се вуче сукња по земљи и хлади губицу том лопушином као да је стварно нека права госпођа. Ја показух Омељку стиснуту песницу и брзо одох ћутке до бунара; захватила воду ведром и отишла брзо до куће. А моје мисли и очи све лете кришом за Омељком. Гледам ја: Омељко већ прича са ђаконом, а затим су се оба двоје померили с места и запутили ћутећи у крчму. Ја кренула за њима и крадомице шмугнула у крчму и сакрила се иза врата. Слушам ја, они сели за сто и почели су ћутећи да пију хорилку. Гледам ти ја кроз прорез: Омељко пије и мршти се и све боре му се скупиле на челу, а ђакону се тресу зуби и усне па и чашица тако звецну као што су њему зашкрипали зуби. Кад је скочио ђакон с места и зграбио мог Омељка за перчин! Тако су се дохватили као два петла. Ја сам се бацила међу њих да бих их раздвојила и зграбила железни жарач и мало дотакла ђакона по глави. И кунем се истим да сам га само дотакла! Чак не могу ни да схватим како му је та лобања напрсла! Можда ђаво зна какву кост у његовој лобањи. Нисам стигла ни да се окренем кад стоји Палашка Соловијиха око врата као да се створила из зида. А ја јој из беса плунух у очи јер сам знала коју ће причу она сад да шири по селу као сврака на репу. Нисам још ни кући стигла, а већ мени људи излазе на пут и распитују се за ђакона и Омељка. Дабогда јој језик још израстао док не постане

још дужи него код краве! И где се она, роспија, нађе у крчми? И ко је њу позвао? И стварно – где ни не засејеш и ту ће да никне Соловјиха. Обило се то мени о главу! Пуно сам ја карбованаца* потрошила због тога и још сам за свој грех морала и у цркви да заслужим опрост. А Соловјиха је још и ту нашла да ми попује: „Покај се, сестро Параско, покај се! Пођи до лавре и моли се због свог греха...” Тада ми у рукама није био железни жарач! Како се у том тренутку не бих уплашила греха! Кад би само Соловјиха осетила на својој кожи последице осуде за прасе обешено о плот и за туђи лук који је крала усред бела дана. Ја лепо кажем: не могу ја да живим са Соловјихом на истом месту! Можда се већ и данас спакујем и одлазим на кубанске степе! Ето поћи ћу, навалићу на свог Омељка да прода волове, земљу и кућу јер више не могу да издржим. Такав злостан свет живи око мене да ја не могу да живим с њима на селу од кад сам се родила: можда већ и данас одох на кубанске степе!

10. јун 1873.године

- * Запаска – горњи део украјинске женске народне ношње
- * Очипок – део украјинске народне ношње; капа коју носе само удате жене
- * Шишке – украјинско народно јело које се спрема на дан свадбе.
- * Пидтичка – доњи део блузе; део украјинске народне ношње.

II

Дај благослов да баба Палашка ускоро умре

Добри људи! Шта да радим на овом Божјем свету! Не могу да се задржим на селу због бабе Параске – не могу због ње да живим на свету: лаже о мени, осуђује ме по селу и по сеоцима; као бесан пас трчи по двориштима и по кућама и измишља о мени такве ствари које немају везе са животом. Како сваког дана трчи до попа, до ђакона и до жене која прави нафору; а попа још и позивају да седне, чашћавају хорилком, а мене не пуштају ни у предворје. Госпoде милсoтиви и милосрдни, шта сам ја то урадила људима? Мирно седим у кући и молим се Богу. Моја стаза се протеже само од куће до цркве. Никад нисам дирала мало дете, за све се молим, па чак и Параску, стару кучку, помињем у својим молитвама. А она је због тога против мене окренула цело село; и кад би могла, чини ми се, нахушкала би на мене све псе на селу. Сада су се сви људи на селу из неког разлога прозлили према мени: више ме не зову на ручкове да се гостим, чак се ни не поздрављају са мном. Окренула је против мене цео мој род; наговорила је мог мужа, и пасторка, и његову жену, и моју ћерку коју је оженио Тимиш, њен нећак, па чак и мог сина, малог дечака. Цео род мене куне, туче, као Јевреји Хамана. Моја душа се на силу држи у телу. Ја не знам шта ће још да се деси. Није то што се мени на селу не остаје, већ ми се ни на свету више не живи. Људи добри! Молите се да ускоро умрем! Нека мој грех пређе на Парасчину душу!

Шта само све није она о мени налагала! Ја сама оваква и онаква, и носата, и усната, и грлата, и одрпана, и ћелава, и поврх свега тога и да сам вештица. Боже мој! Само теби пружам руке! Ја се молим богу, а Параска лаже по селу, да ја знам чаролије. Било да идем недељом, било да на празник идем у цркву увек погледам и ако видим да су ми прљаве руке, одем до бунара и оперем себи руке и ноге. А Параска лаже да кад узимам земљу око бунара да кунем и чарам. Кад излазим из куће по воду ја ставим ведро на леђа па седнем на праг да се одморим: „У име оца и сина“, идући стазом, молим се, и „Оче наш, Који си на небесима...“, и „и на земљи као и на небу...“, и „но избави нас од злого...“. А кад стигнем до бунара још се помолим и „приђимо поклонимо се“ па станем поред бунара и поклоним се на четири стране. А Параска лупа селу да сам ја као вештичарила и пузала на коленима око бунара и да сам чинила поклоне челом у трње. Када би стварно била вештица ја би најпре теби показала, Парасјо, моју магију око твојих врата, а не

око бунара. Ја кад излазим из цркве пољубим све свете иконе и излазим после свих, а не журим испред свих људи као глупа Параска која трчи из цркве као нека овца и испред малих дечака. Кад изађем из цркве поклоним се пред прагом и пољутим врата, а кад изађем на гробље онда пољубим и зид преко пута престола. А Параска све лаже да сам вештица јер љубим браве у цркви! То је права сатана која се не обазире на људе! Не могу ја од ње, како је ред, да се помолим богу по божјем закону. И покојна моја мајка је била толико богобојажљива: љубила је у цркви врата и зидове. Можда Параска због тога зове и моју мајку вештицом. На-лагала је о мени целом селу и сада и мала деца мене задиркују да сам вештица, а комшије су направиле нова врата на стајама и још и стављају под браву ноћу краве.

Ако и не пристаје човеку да сам себе хвали, рећи ћу да ја свугде на селу седим за трпезом и присутвујем зато што једем сваке године ускршњи колач у Кијеву у лаври. То је мени бог дао. Можда би Параска хтела да и ја залазим у цркву само за ускрс и за божић као што то она ради. Дође ти она једном годишње у цркву, стане на гробљу и баца поглед у цркву преко прага: као ђаво се боји тамјана и крста. Још поп и не благосиља људе да изађу из цркве, а она тако нагрне с гробља да јој се марама разматава за њом! Ја већ схватам и због чега се она боји тамјана и крста: питајте ме само о томе. Па зар не знамо да је зготовила шерпу масти дан пре почетка поста пре св. Петра да би јој остало на светог Петра само пола шерпе! Па нису ваљда свеци силазили с неба да једу маст: сама се прежеравала целу Петривку тако скромно да јој је пресело па је понудила још и своје синове. Мој син је за време целог поста носио у торби у поље само хлеб и лук, а њени синови су носили маст и још су мом сину нудили посну храну. И сама сам својим носом осетила како је за њом за време целе Петривке цело село смрдело на чварке. Већ ја видим чему то води! Не каже она глупо да је љубим плоче у цркви... Ја сам већину свог иметка разнела по манастирима, а да ли је видео неко Параску да пали свећу, да даје прилог за здравље и покој душе, или да обавља акафист, или одржала литургију за своју покојну мајку да је ђаволи не би пржили на огњу јер је била права правцата вештица. Спремна сам да се закунем и да шаку земље поједем да ће Параска кад већ није пристала до нове вере, да ће ускоро да постане Јеврејка и да ће још и свог глупог мужа да повуче са собом. Не гледа она без разлога у цркву преко прага као пас кроз врата па ни једанпут не крсти ни своје чело; ја већ знам под чијим је она утицајем. Ја сам чула да су њени синови већ постали Јевреји. Када би је узели у Кијев и оставили у манастир да окаје грехове, а оно још и у време жетве! Или нека је боље пошаљу на Сибир да јој не би дух смрдео у нашем

селу! Већ она неће измолити опроштај за све своје грехе и неће се прекрстити довољан број пута, а ђаво ће још пре смрти да јој зграби душу. Нека је ђаволи на оном свету паре смолом као дивљег вепра да не би више лагала о мени. Видеће она! Сетиће се тада мене када јој ђаволи буду истопили то сало у њој што га је стекла за пост. Али ово никал нећу да истрпим: налагала је Параска да ми је глава ћелава. То је као да ме је ставила у саму пећ да ме пече! Ја сад нисам девојка и не светли ми коса као само праведно сунце; мени сад и не тебају кике до појаса. Али зашто лаже да сам ја и као девојка била ћелава! Да ли је она заборавила како сам некад још за време паншчине* трчала на поље код пана* да тужим свог мужа за то што је он мени чупао косу? Сви људи на пољу су видели када сам показивала пану своје модрице, када сам скинула очипок и извукла из кика две добре песнице почупане косе. Сви људи су видели да ја то нисам чупала с овце већ са своје главе. Можда једино Параска није то примећивала јер није могла то да поднесе: тада ти је она отишла тој ругоби од пана и почела да лаже да сам ја ту косу скупиљала седам година са чешља и да сам још половину ње донела од Јевреја из града; а пошто је моја ћерка била оћелавила да сам ја, наводно, и то скупила и ставила под очипок. Такве му је испричала лажи о мени, да ме је тај пан црвеног лица испребијао по леђима и још и протерао с поља.

Она каже да сам ја и као девојка била одрпана, а заборавила је да сам ја пуно млађа од ње. Ја сам још поред пећи јела кашу и пасла сам гуске, а она је већ јурила по улицама и то у ситне сате за момцима да су летеле варнице. Када сам постала девојка њој су још увек блистале косе док није поседела од бриге. До мене је, ако ћемо баш да кажемо истину, ишло толико староста да се врата у оближњој месари нису затварала. Послала сам кућама с купусом двадесет парова староста, а код ње није нико са старостама чак ни провирио преко прага, само је преварила Омељка; па и он ју је узео можда због тога што ни он сада није сам са собом, а кад је био млад, сасвим сигурно му је фалила нека даска у глави. Она је сама блудница од рођења, као што јој је то и мајка била. А на мене се издире јер сам довела у овај брак копице. Она не зна да сам се ја због тог сина и молила и тражила опроштај: ишла по манастирима и по црквама, појела и до тридесет паски у Кијеву. Када је мене оженио Соловејко, он је знао кога жени. Само неко као та Параска може мени да стално набија на нос копице и да ме гледа у очи. Тако се она мени смучила, тако ми је пресела да ми дође да се бацим с моста у воду. Нема мени где да се сакријем од ње, као од мува на спасивку*, па чак ни да легнем у ковчег. Тако ти ја одем до попа и кажем: оче! не могу ја више да живим на овом свету због Параске; благослови ме јер ћу скоро сасвим сигурно ускоро да умрем!

Све своје добро ћу да препишем да припадне цркви на сорокоуст* да би ми бог опростио грехе, а онда ћу да скочим с моста у воду!

Кад би Параска лагала о мени по селу и кад не би дирала мој род. Она је окренула против мене читаву моју родбину: и мог мужа, и мог пасторка, и жену мог пасторка, чак и моје чедо, моју удату ћерку, па и мог сина, дечака – јао, ако сада не оставим кућу! Она уопште више и не провири у нашу кућу, обилази наше двориште десет улица даље; престала је да узима воду из бунара у нашој башти; а једног дана када се није ни сејало ни копало, Параска трас с нашим спољашњим вратима! Када сам стајала у предворју код ведре с водом и тако се хладила; држака сам у руци крчаг с водом и спустила га доле. А она је, као пас преко ограде, шмугнула тик поред мене преко прага и у кућу мог пасторка преко пута; мени није ни добар дан рекла, само су јој бљеснуле при погледу на ме праве сиве вучје очи. Ускочила је она у пасторкову кућу и тако је треснула вратима као да је мене саму у главу треснула. „Тресни о своју главу! – крикнула сам ја кроз читаво предсобље. – Дабогда цркла!“ Стојим ти ја код ведре као стена, а она тамо иза врата се с неким љуби и гучу као сврака свраци на огради. Моја душа већ чуја како Параска говори мом пасторку о мени јер сам ја њој на врх језика и дан и ноћ. Нисам могла да издржим: отворила сам мало врата и провирила сам у кућу. Гледам ја, седи Параска на покути* за столом и држи беседу; њено гладко и надувано лице насупрот светлости прозора делује као да ћелави, онако као што је ћелавила њушка нашег старог пана. И постала је гладка њушка и Парасци као као онај здрава главица купуса у повртњаку; тако јој је надувана да се чини да кад би је неко такнуо прстом да би у њу загребао као у сало прасца. На главу је ставила нову мараму на цветове с црвеним кончићима и добру нагрлицу је себи изабрала. Обукла се као глупа девојка за свадбу. Већ је одавно њој дошло време да размишља о смрти: да припрема тамјан, покров и свеће од воска, а она носи црвену огрлицу! Ја сам и млађа од Параске, а већ сам сакрила у шкрињу за себе кад умрем и покров, и кошуљу, и новац за сахрану, и за свеће, и да звоне звона, резбарије на јеванђељу и на ковчегу, – дабогда, у ковчегу понели или мене или њу јер се нас две никада нећемо помирити! И гледам ја кроз врата, – сто је прекривен стољнаком, на столу су флаша и полудубока чинија са сланим краставцима, а и друга са печеним пилетом. Када сам погледала, кад оно поред Параске седи мој Соловејко! Када сам видела мог мужа поред Параске само што се нисам онесвестила. Седи за столом и пасторкова жена, а пасторак хода по кући и прекрстио руке господски, видите, не знам за ког ђавола. Подигла ти ја руке ка богу и ништа не радим. Седели су они и пили све док се сунце није мало помало узди-

гало на небу. Тек што су Параску истерали из куће, а ја ти у кућу до пасторка. Гледам, од пилета само кости остале под столом, флаша празна, и на столу остала непоједена парчад хлеба па чак и на светом хлебу отисци змијских Парасциних зуба. „Добар дан“ – кажем ја пасторку. – Пили сте и јели са мојим непријатељима, а мајку нисте ни позвали!“ Па сам кренула да грдим свог мужа: „Зашто ти пушташ ту змијетину у нашу кућу, преко нашег прага? Зар не знаш да је она у стању да ми ископа очи својим канџама?“ Говорим ја тихо свом мужу и све му се више приближавам. А он мене када је гурнуо села сам на клупу тако баш као да ме је неко на силу ту поставио. „Ти то мене гураш због мог непријатеља?“ – изговорила сам ја тихо и напипала на клупи нож и рекла: „Не туци ме за Параску јер ћу да те гађам овим ножем међу очи!“ А он како је скочио према мени, како ме је ударио по образу, образ се тако зажарио и поплавео као јоргован. Ја ти зграбила са стола чинију са краставцима и гађала га њом право међу очи, а он је тада кренуо да ме млати. Господе, узми моју душу код себе у рај! Скинуо ми је очипок, разчупао ме, ухватио за косу са једне стране, а пасторак с друге, само што ми нису разбили главу. А ја тада вичем невести: „Одбрани ме, лоша кћерко, јер ће да ме убију!“ А она стоји поред посуде са помијама и на кутњи* се смеје. Отимала сам се ја, побегла сам из куће, брзо ставила на главу на путу очипок и пошла плачући до кћерке. Кад сам отворила врата, а код кћерке на клупи, као онај купус, блиста опет надувана Парасчина животиња. Ја трас вратима! Ја у двориште, села на призбу* и седим. Седим и размишљам: то није Параска, то ме, вероватно, моја смрт прати. Изашла кћерка и зове ме у кућу, а ја јој кажем: „Отерај најпре ту кучку мотком из куће јер ми је мука кад гледам у њено надувано лице!“ Кад сам чула да је Параска изашла из куће на задња врата у башту, а ја тада на друга врата и ушла у кућу. Ушла сам у кућу и нисам могла да истрпим: удри на кћерку са мокрим ћилимом. А ћерка слушала, слушала, па се брецнула на мене, а и њен муж је прешао на њену страну. Како су ме дохватили, колико су ме прибили уз врата, једва сам побегла из куће. Долазим ти ја плачући својој кући и са тугом о свему причам свом малом сину, јер већ више немам на кога другог да се ослоним. А оно, погано, када се подрало на мене: „Али ви сте, мама, сами криви што вас сви туку као Јевреји Хамана!“ Боже мој једини! И та луда покушава да ми помути памет. Проклета Параска је окренула сву децу против мене. Свете мој драги! не хоћу више да живим на теби! Боље да ме одведе нечиста сила него да се нервирам и трпим ово од своје деце, од своје родбине!

Дошла сам ја кући, хтела сам да се помолим богу, а мене обузима и јед и туга: молитва на пријања на срце. Села ја, подупрла главу руком и плачем, кад у кућу

улази мој Соловејко. Ја њему тада: „Кад ми твој син чини нажао онда га разведи из противничке куће; или њега разведи или ћу да ја одем богу иза кичме“. А он се на мене ни не обазире: ћути, тврдоглава душа, као да је напунио уста водом. „Кад ти већ нећеш да говориш са мном, ја мислим, да ћу ја и сама да нађем начин да из куће истерам твој погани плод“. Соловејко је изашао из куће, а ја ти узмем секиру и брзо у кућу пасторка. Пасторак није био код куће, само је у кући била његова жена. Ја сам се гневно бацила на пећ, па дај да разваљујем пећ; развалила сам им пећ и димњак и припичок*: Нека одаберу, мене или изгон. Разваливши пећ, разбила сам жарачем саксије на полицама, а даље сам заколала пасторкову пилад: половину скувала, половину да испекла, сама све појела и кажем пасторку: „Сад ће теби московска милиција да се ти иселиш из куће куда те ђаво понесе или и још даље!“ Какву је галаму он дигао, а са њим и његова жена, а са њом и мој муж! А ја шетам по кући и облизујем се после укусног обеда. „Ви сте мене тукли и зато су вам сад дошли црни дани“, – кажем им ја, па сам зграбила свету икону под капут, под мишку, угурала разчупане косе под очипок и отишла до свештеника. Пала сам пред њега на колена, показала своје ране, скинула очипок, извукла из плетенице два прамена косе. Извлачим ти те власи и клубок косе са своје главе и кажем: ово је ишчупао с моје главе муж, а ово пасторак, а ово невеста – то је све Парасчино масло. Од попа сам отишла до канцеларије власти. Тек што сам пришла канцеларији, а одатле Параска с празним ведрима и пређе пут преко пута мене. Жури, проклета, брзометна као коза, а празна ведрa звек звек о обраницу. „Пређи, – кажем јој, – пређи пут! Згрчиле ти се ноге, јер ја идем са светом иконом испод мишке: нећеш ми нанети зло, чаробнице!“ Говорим јој ја, а мене прожима туга јер видим, да је Параска до власти, а где она неку причу исприча ту ни свете иконе не помажу. Прилазим ти ја до власти, и сама се крстим, и икону крстим. У власти пуно људи. Управник власти, мој кум, суди људима, а десетар, московљанин, дрема на клупи. Стојим ти ја код прага, стојим у реду, а мој кум ме гледа чудно, као да сам неважна и све суди другима, а према мени је мртав хладан. „Па шта је то? – размишљај ја. – Ја, ако се добро сећам, посећујем све на селу, и код тебе сам недавно била на трпези и седела на покути, а ти мене као да не видиш“. Прекрстила се ја под капутом светом Николи, изашла смело наред куће и кажем власти: „Добар вам дан! Одкада ви мене не видите? Већ сам вам изгланцала праг стојећи на вратима“. Како је скочио управник с места, како је дрекнуо на десетара: „Затвори је у затвор на три дана и одери је за четири карбованца за разваљену пећ и петог за саксије и пилад!“. Пришла ти ја тада до његовог стиха и рекла му: „Сачекај мало, куме, дери се, али знај на кога се дереш!

Ја сам код тебе седела и на покути...“ Он ми није дао ни слово да изустим. Како ме је треснуо у кичму, а десетар с друге стране у леђа песницом истерали ме на праг. Узима мене московљанин за леђа и вуче у затвор. Ја видим да сам у неприлици па кренем да се дерем и на десетара: „Ти никакви сине! Зар ниси скоро од мене узимао обешене венце лука, узимао испод стрехе освештани мак, па си чак узео и сноп мака с тавана? Ја теби ништа ружно нисам рекла!“ А како је он мене гурнуо у тамницу тако сам пала на сено и оборила главу. Боже мој! Па шта се ово дешава на свету? Мене цело село поштује, преда мном сам ђакон скида капу, а они мене бацају у свињац с брологом. Ја сам заинатила и из беса кренула да ударам у врата. Ударам у врата и дерем се; кад сам се уразумила, ја кренем да куцам не песницом, већ светом иконом. Да ли из страха, или из нечег другог, куцала сам иконом док се није преполовила. Кад сам видела тај свој грех, само што се нисам сломила. Пољубила сам светог Николу и кренула тада ногама да шутирам у врата. Само што врата нисам избила, али тако сам постигла свој циљ; морали су да ме пусте. Отрчала сам до куће, као да нисам сама са собом, и кад сам погледала у шкрињу, видим да је проклети московљанин узео моје добро у висини од десет карбованаца: и нови плахту и запаску и мараму коју сам чувала за смрт и још и пресавијена платна! Пропало је моје добро а још сам и нову-новцату Соловејкову секиру упропастила. О госпode! Можда ће страшни суд брзо да дође зато што се такво зло дешава на свету. Бију ме, млате, месе, чупају ми косе и то још као светој Варвари. Ја сам већ сад великомученица, и немам више ништа на то да додам. Када би само милосрдни господ узео моју душу до себе. И где се та смрт моја задржала? Да не знам да ће да ме сахране на псећем гробљу ја би себе сама одавно усмртила. Али нећу још много дуго да издржим: не могу ја због других људи да проживим свој век. Доста ми је модрица! Сада сам стварно ћелава, јер су ми ишчупали све длаке с главе. Још сам и згрешила: кад погледам на светог Николу, на ту пукотину кроз саму браду, тад и мислим како ми само преостаје да за своје грехе ускоро умрем. Нека Параска живи на свету, а за мене нема места на земљи; мени још једино преостао пут до бога.

„Оженићу ја свог сина Петра, – кажем ја свом мужу, – ја сам већ стара, нисам довољно здрава да радим, а и ти си стар, нека за нас раде деца, а ми ћемо већ да одмарамо; мој син још је сасвим млад; тек што му је прошло осамнаест, а ја ћу да узмем невесту старију од њега па ће она да ради и за себе и за мене“. И тако ти се ја закачила за свог сина: ожени се, па ожени се. И он ме је послушао: узео је Олену, старију од себе. Невестка је, да будем искрена, у почетку мене слушала, а како се даље понашала, то је као да је полудела. Ја је пошаљем на поље, сама

радим у кући, а невеста ми каже да ништа не радим па је кренула да ме кори: „Ето, – каже, вратићу се и с вама, мама, спавати у башти до вечери“. Ја кренем да учим невесту: „Зар се тако, вештице, говори с мајком? Мој син је још увек млад, а теби је коса поседела; ти си здрава као крава и зато си дужна да радиш и за себе и за мајку“. Како се само бацила на мене а и син с њом! Ја сам се расрдила па како сам држала жарач у руци, махнула сам њим, да би је одбила од себе, и тако је и дотакла по руци. А она каже: „А сад, мама, кад сте ми већ пребили руке идите сами на поље са Петром, јер ја нећу ићи“. Волови већ стоје упрегнути, стоје и стоје, а невеста седи у соби и прекрстила руке. Било ми је жао стоке; поћи ћу, помислим, само овај пут на поље, да покажем сину и невести, како стара мајка ради. Села ти ја са сином на кола. Син управља и ћути, а ја га све учим па учим. Отишли ти ми на царину. Син све ћути као да је нем, када би се само усудио да ми одговара, ја све учим како је важно да се деца покорављу мајци, као што је бог наложио у светим заповестима да се отац и мајка поштују и штите. За колима иду на поље девојке и момци, а ја им причам о сину и невести, да би и њих, глупе, научила да требају да поштују своје претке јер су још увек глупа младеж. Кад је мој син крикнуо као да је померио памећу: „Ћути, мама, јер ћу, тако ми бога, да искочим из кола и да се вратим кући“. Ја сам се разгневила и рекла: „Кад ти мене гњавиш и када ме не слушаш, тад ниси мој син већ си ђаволов син, а твоја жена није моја невеста, већ ђаволова кћерка“. Довезли се ми већ на поље, а ја све не ћутим, већ учим, јер ја сам мајка, ја имам право. Како је мој син скочио с кола, како је дрекнуо: „Устајте, мама, и идите кући, а ја ћу сам да идем на поље“. А ја седим и кажем: „Нећеш ти дочекати, ђавољи сину, да стара мајка слуша будалу; тек си престао да сисаш мајчино млеко“. Син ухватио кола са полудрапку и покушава да прекине вожњу. „Само чекај, – кажем. – Ја ћу да докажем теби да сам старија!“ И ја се ухватила ногама и рукама за другу полудрапку и некако сам издржала. А он прешао на другу полудрапку и опет прекида вожњу. А ја се ухватила опет за другу полудрапку и тако издржала. Тресе он кола, а у мени се тресу кости. Он се бацио до волова, скинуо јарам са њих и потерао кола кући. Ја седим на колима и пружам руке богу: „О, боже мој милостиви! Спасу мој! Богородице Дево, радуј се! Оче наш, татице наш! Шта ће још да буде на овом свету кад син себе уздиже изнад мајке. Можда ће увече да дође страشان суд“. Седим ти ја на колима и од суза више не видим ни полудрапке*. А ту, на моју срамоту, иду људи на поље и то још у гомилама, као да их је ту сатана намерно послао, да виде моју срамоту. Прошла је и Параска са грабуљама и смеје се и још додајује: „Потерај волове брже, баба, и држи и вичи ђиха, јер ћеш да се преврнеш!“ Довезао је мене лукави

син, као да је то урадио да би се људи смејали, и оставио насред пута, као неку просјакињу у околину села. Изашла ти ја из кола и размишљам: „Када је син напустио кола насред пута онда ћу и ја да их напустим – и узела сам торбу са хлебом и вратила се кући. Подижи децу, брини се о њима, учи их од јутра до вечери, а они кажу да их ја псујем од јутра до вечери.

„Сачекајте само, – размишљам ја, – када сте ви одвезли мајку у околину села да би се људи смејали и оставила на великом путу и раскрсници, тамо где су сахрањени обешени и лопови, и ја ћу да оставим вас“. Ја сам се пожалила Соловејку, а он све брани децу, па ме је чак и грдио.

„Сачекај ти, Соловејку! – размишљам ја. – Ја ћу већ теби узвратити захвалност када ти на оном свету пружиш руку Парасци и њеном лошем роду. Када ме сви ви тучете, као тучак аван, као праља веш, оставићу свог мужа, свој лош род, своје село и отићи ћу свет по манастирима“. Зграбила сам ја торбу са сувим хлебчићима, три пута се поклонила пред иконама и кажем мужу и породици: „Збогом заувек! Само сте ме и видели. Ја сам се за све вас молила богу, а сада идем до Кијева да вас прокунем, и Параску, и цело село“. Поклонила сам им се скоро сасвим до земље и махнула из дворишта, и неначети хлеб сам им оставила на пољу. Отишла сам на планину иза околине села и нисам се ни окренула: не би ми било жао села, па чак ни када би постало део свете земље. Пошла ти ја до Кијева, мрила после дугог поста и присуствовања служби, поново се вратила до Кијева и по недељу дана седела у сваком манастиру; из Кијева сам кренула дуж Дњепра по луговима и по храстовим шумама у Иржишчивскиј манастир у храм, а затим у Корсуњскиј, а из Корсуњског у Богуславскиј на молитву за опрост греха, а одатле у Лебедињскиј пански поново у храм. Идем ти ја тако кроз лугове, по обалама река и кроз зелене шума. У природи лето, светло и топло, мирно; свуде цвркућу птице. Дођем ти до манастира – гомила народа, све одзвања, одзвања као да свира музика. Свуде мене примају и поздрављају као да сам странкиња коју је довео бог. Када размишљам о томе како за мном моја породица плаче, а мени се весели срцу; а једанпут сам скоро заплакала, тако сам се ражалила! „Нека већ, – размишљам, – сада мој муж цара грумење у пећи, када се дружио с мојим непријатељима“.

Ишла сам по манастирима и по црквама док се нисам износила своју одећу и обућу. Осећам, моја душа се већ сасвим охладилa; а на срцу ми ако напољу после свете Богородице. Тада сам се и вратила до свог села. Долазим ти ја до свог дворишта. Како ме је угледала породица, тако је истрчала сва из куће. Невеста истр-

чала, отвара ми врата; мој Соловејко се бацио на мене па је стао да плаче, пасторак плаче, син плаче, невеста плаче: кажу, мислили су, да и нисам на свету. Улазим ти ја у кућу, пси скачу на мене и, хвала богу, лижу ми руке. Ушла ти ја у кућу, села под иконама на покути, свима делим крстиће од чемпрес и флашице с почајивском водом. Невеста прострла бели стољњак на сто, ставила на сто хлеб и со, брижна је према мени, као кокошка према свом јајету; ја свима причам о светим манастирима. Сада ја видим да сам опет пожељна и дај да све учим: „Погледајте, плачете за мном, а лоше се понашате; данас сте ме посадила за правоугаони сто, а можда ћете ме већ сутра чупати за косу, а мог љутог непријатеља Параску посадити за сто. Људи су превртљиви као они пси: и врте репом и показују зубе!“ Осећам ти ја, почели су благосиљају бога за мене на вечери јер је тада била субота. Обукла ти ја белу кошуљу, обмотала главу марамом и идем кроз град до цркве. Тек што сам стигла у град, кад видим Параску како узима воду с мог бунара. Угледала ме је и кад је отворила своју губицу кад је залајала да сав град чује: „Да ли је већ ова долутала до села, скитаро, бескућнице! Мислила сам да ти вране већ разносе кости, да те више на свету нема, па зато и узимам воду с твог бунара. Да ли си ишла и преко границе бескућнице или си само по Одеси водила старце?“ Кад сам видела Параску пала сам у несвест; као да ме је порезала љута оштрица, од тада ме стално нешто коље. Већ сам пила и освештана миколајке, већ сам се и лечила маковијским травама* – ништа не помаже. Од тог тренутак кад год видим Параску мене одмах нешто коље и у грудима, и у стомаку, и у јетри, тако да не могу да дишем. Можда, то није била Параска која је узимала воду с бунара, можда је то моја смрт којој се нисам надала стојала код бунара, јер се мени тада одмах свет помрачио, а Параска је нестала – не знам где је отишла, као да је упала у бунар. Од тог тренутак ја једва дишем, једва ходам: пробада мене неко сечиво и дан и ноћ. Не могу ја још дуже да живим на свету. Нека за мене мајстори почну већ данас да праве ковчег. Ја већ не живим, већ се само мучим, стењем и тихо се молим: „Ослаби, остави! Одпусти, опрости и допусти: пришуњај се и одшуњај се; докотрљај се и откотрљај се из села, једанпут и заувек!“ Дај мени благослов да умрем нагло смрћу!

* Паншчина – исто што и кметство

* Пан – господин

* Спасивка – пост који пада на лето (од 14 до 29. јула)

- * Сорокоуст – седми дан после нечије смрти
- * Покутја – место за седење у углу украјинских кућа дијагонално од пећи
- * Кутња – истесани дрвени балван на коју су давали веренику да седне
- * Припичок – хоризонтална плоча испред пећи испод камина
- * Полудрапци – бочна страна сеоских кола

Превела Ана Продановић

Панас Мирни
Морозенко
Приповітка

I

– Спавај, Пилипко, спавај! Ено, чујеш, шта се напољу спрема! Тутњи, бруји и завија... Распалио се Морозенко! Неће да попусти стари деда: све цичи, а он, немилосрдан, стеже... Знаш Олениног Андријка? Угризао је јадника за прстић, ноктић је побелео, врхови прстију су натекли. И сада се његова мајка мучи са њим: не зна, јадна, какав савет да му да. Почне да масира – Андријко плаче: прстић боли; хајде да дува, да греје, а дечко још више плаче... А све зато што није слушао мајку. Мајка му је рекла: „Не иди, сине, напоље – Морозенко бесни!“ – а он не послуша, оде. Ето, и угризе га Морозенко за прстић. А сада је обома тешко: тешко је Андријку – прстић га боли, а мајку друга мука мучи – болестан је Андријко!

Тако увече на Преподобну Меланију рече Катрја Зајчиха свом седмогодишњем сину Пилипку, сакривши се са њим од стравичне хладноће чак иза димњака, у најтоплији кутак пећи.

Још није било касно – тек је почињало да се смркава, а Катрја се већ савим попе на пећ, не зна се од кога и због чега је закључала врата од трема, а врата од куће затворила, спусти омању лампу са полице, упали је и брзо се са сином успе на пећ, поневши и светло са собом.

Глинену лампу коју је Катрја издвојила из разбијене глинене посуде у којој се кува каша, са капљицом уља репице на дну, једва је светлела у тамном ћошку својом сивом куглицом на крају фитиља; дебељупкасти димњак је заклањао то једва видљиво светло од кућне таме; на пећи се макар неко светло борило са тамом; зато је кућу испуњавала непрегледна помрчина... Очигледно, светло је нерадо загледало у тамна скровишта, где се беда крије од хладноће! А и шта је

тамо било да се осветли! Голи зидови куће – испуцали, мраз их је изгазио сивим ињем; он је црна врата осликао белим орнаментима, а на прозорским стаклима је уградио читаве огромне леденице; топио се помало тај лед и спуштао се низ зидове до пода у црним траговима... У ћошку испод иконе уместо стола стајао је уски сточић на четири ноге забијен у земљу. На том сточићу није било, као што код добрих људи има, ни парченцета хлеба, ни малчице соли; на две голе даске тог сточића црнеше се само рупе, где су некада били чворићи који иструлише и поиспадаше. А одозго из ћошка извиривала је омања икона – не зна се да ли је светац или светица, јер је на њој слика потамнела, ољуштила се, само су црне очи тужно гледале са пожутелог лица, као да су се жалиле на хладноћу и глад који су домаћини куће морали да трпе... А наспрам стола, између велике пећи и другог зида, наслонила се клупа од четири танке дашчице, толико несигурне да су се климале и савијале када би им неко прилазио, као да су упозоравале да се на њих ништа не ставља како се не би сломиле. Па на њима ничега није ни било – празне и голе, као и та гола и дебела греда која је висила у ћошку изнад пода. И зашто је она тамо окачена? Дању се, стварно, по њој вукао лош прекривач, а ноћу је она остајала гола дашчурда, као да је била прикачена како би неко, када му дође, имао где да се обеси. И чудна ли чуда! Како то да Катрји никада није долазила таква лоша помисао када је око ње била таква непрегледна беда, оскудица и немаштина, неизмерна, хладна и гладна сиротиња.

Ипак, било би још чудније да се у Катрјину главу усадила таква црна мисао ноћу уочи Преподнобне Меланије и још уочи Васиља! Свако зна да се те ноћи завршава стара година а почиње нова. Заувек ће нестати стара, однеће са собом и добро и лоше, сахраниће преживљено и измучено и бригом ојачано; а ако нешто и остави у људској успомени-памћењу, ипак то неће бити буран живот-мучење, већ само сећање на њега, неће бити живо пакосно зло, већ само његово хладно лицемерје. Уместо тога, доћи ће нова година, донеће са собом нове наде, а са њима, можда, макар малу мрвицу среће. Па, богатима је она много потребна, а сиромашнима је и то у реду ако ће имати шта сутра да једу, ако ће имати чиме да се одбране од хладноће!

Катрји су све те залихе управо на Преподобну Меланију нестале. Још се од јесени она са њима натезала и издржавала – штедела је и на хлебу, и на огреву, мислила је да ће прегурати зиму. Авај! На Божић је видела да не само да неће успети да прегура зиму, него да макар прегура празнике... „Само да буде за празнике! – мисли. – А онда ће доћи време за рад. Богатима ће се накупити пуно црне

одеће, изношеног рубља, треба га опрати. Отићи ћу код некога, или ће ме неко позвати – можда ће, макар за хлеб бити довољно! А можда ћу од некога иверицу или сламу измолити да имам чиме у кући да потпалим. Тако ћу и прегурати зиму, само да прегурам празнике!“

И ево, данас је Катрја последњу чинијицу брашна истресла како би испекла какву такву погачицу, последњу је кладу потпалила како би је испекла, последњу је цвеклу у боршч ставила, последњи је прстохват соли у њега сипала... „Прочистила сам се! Сасвим сам се прочистила. Ако сутра треба и у Свети Рај, чиста сам!“ – мислила је Катрја, размишљајући поред пећи.

Док је на дну пећи била трула цепаница, чекајући потпалу, Катрја је тобоже била мирна. Истина, црне мисли су и тада већ прелетале по њеном лицу, тужно су сијале у смеђим очима. А када је потпалила последњу цепаницу, када су је пламени језици опколили, чинило јој се као да њено срце гори, пламти. А када је боршч почео да ври, и у њеном срцу је исто тако почињало да кипти, јер колико год да се суздржавала, није издржала...

– Пилипе! Синчићу мој! Шта ћемо сутра да једемо! – крикну, и као врела река горких суза поче да лије из очију...

Пилипко притрча мајци, приљуби се уз њено лице и тихо проговори:

– Пссст, мама, пссст! Сутра је, мамице, Нова година... Сутра ћу поћи код крсног кума да посипам (*Према старом народном обичају, посипајући по кући, соби зрневље честитали су домаћинима Нову годину – прим. прев)... Даће ми кум 40 карбованаца, а кума велики пшенични хлеб, још и кобасицу приде... Ето, имаћемо шта да једемо. А за новац ћемо купити огрев... пуно-пуно, да буде довољно за целу зиму!

А чим се мама поново забрину, Пилипко већ нестане из куће.

– Куда ћеш, раздрљен и го? Страшно је хладно напољу! – викну она за њим.

– За минут ћу, мама... Сада ћу, и враћам се.

Стварно, Пилипко се не задржа. Утрча у кућу, модар као пупак, цвокоће зубима.

– Зар ти нисам рекла: не иди! И где си био?

– По жито сам, мамице, отрчао.

– По шта?

– По жито. Дечак из комшилука је обећао да ће ми дати жито за посипање. До њега сам отрчао. Ево га, са рукавицом ми га је и дао, – хвали се син, показујући мајци рукавицу. – А овде, мама, нема само жита, ту је и грашак, и пасуљ, – свега је Федир насую!

– И куда ћеш ти, сине, да идеш по таквој хладноћи?

– Како куда? Па, кажем ти: код крсног кума.

– Господ с њим, дете моје! Као да је то близу да до њега дотумараш? Ако идеш кроз шуму, онда ће бити три, а путем – пет врста... Још ћеш се смрзнати успут!

– Ја да се смрзнем?... Да је лето ја бих на једној нози до њега доскакутао!

– Да је лето, сине, а сада је зима. Нема пута, снег је дубок, упашћеш негде и нећеш изаћи. Не иди, мој голубе! Нека, када отопли, онда иди.

– А шта ћемо сутра да једемо! Чиме ћемо кућу да огрејемо? – упита син, гледајући мајци у очи.

Она се стресе као да јој неко заби оштру иглу у срце. „Боже мој, чиме оптерећује своју главицу у тим годинама?“ – помисли, једва задржавајући сузе. И, привукавши себи сина, поче да га моли:

– Не брини се, сине, за сутра – милосрдни Господ брине о нама. Ти си ми мали, једина моја утеха и нада. Не дај боже, да ти се деси нешто лоше, зашто онда и ја да живим на белом свету? Не иди, сине!... Не иди, дете моје рођено!

– Ја, мама, не бих ни ишао, али како да Федору вратим рукавицу? „Ти, – рећи ће, – ниси ишао“; још ће и да се смеје.

– Ми ћемо жито исути, а рукавицу ћемо вратити. Не иди, мој голупчићу! Ти си ми послушан, послушај ме: не иди! – И поче да мази Пилипка.

– Па, добро, већ нећу ни да идем, само немојте тако да се упропашћавате, мама! – већ је молио Пилипко мајку, љубећи је и у чело, и у образе.

Катрја као да се умири, али јој зато незамислива мисао није излазила из главе, бринула ју је. Познавала је она свог Пилипка, како је он осетљив на туђу несрећу. На туђу, а тек на своју? Зар он није чуо каквим је она бесним гласом повикала, последње залихе празнећи за данас? Зар он није видео по њеним уплаканим очима каква убитачна мука по ко зна који пут цепа њено срце? Зар она не зна како се те сузе и та мука болно заривају у његово осећајно срце? Па, он би

урадио било шта само да његова мајка не плаче. Ако треба и да је превари – превариће је, само да је умири.

Није погрешила. Пилипко, молећи мајку, само ју је умиривао. У његовој малој главици непрестано се врзала мисао: ма шта да се деси, треба да пође да посипа! И прошле године је ишао, још мањи. Крсни кум му је дао четрдесет карбованаца. Око пет корака је он посуо по селу. Па то је било прошле године, тада је он био мали, а сада... Сада ће он куми да каже да они немају шта да једу. Кума је добра, даје му и хлеба и кобасице. Ето, он ће обрадовати мајку кад донесе кући поклоне! „Мајка се плаши да ћу се смрзнати. И зашто бих се смрзао? Како ћу да полетим, има да се пуши! Треба из куће да се искрадем да мајка не примети, а онда...”

– Ти, сине, данас врати Федору рукавицу, – мало касније поче Катрја. – Ево, сама ћу је испразнити и вратићу је. Рећи ћу: имамо ми своју... Дај овамо рукавицу!

– Па, ја сам се, мама, похвалио Федору да ми немамо рукавицу. Хајде, сутра за време ручка сам ћу му је вратити, иначе ће мислити да сам лажов.

– Па, добро. Нека и буде по твом! – одговори Катрја, уздахнувши и поче да ради по кући.

Пилипко се као заиграо, а у то време је смишљао куда би могао да сакрије рукавицу да мајка не види. Сада се кајао што се похвалио мајци за њу. Да се није похвалио, мајка ништа не би ни знала, не би се бринула, а сада неће да попусти, само ће да дробе: не иди, па не иди.

Чим мајка због нечега изађе напоље, он је одмах зграби, прелете очима по кући, виде неприметно место између пећи и ексера на поду и брзо затури тамо рукавицу.

– Седи тамо и ни речи! – викну на њу и припрети малим прстом, као да је жива.

Рукавица му показа прст као да се руга, изазивала је: „Ево, сада ћу да узмем и да се похвалим! Чим се мајка појави на прагу, одмах ћу јој изаћи на очи!”

– Види, како је одвратна: ја је молим, а она као да се намерно показује!... Ма, чекај!

И он је зграби испод клупе како би поново сакрио рукавицу.

Вративши се споља, Катрја се зачуди – где је то Пилипко? Где је нестао? „Није ли на пећи?” – помисли, и не надајући се ничему, приђе клупи погледајући у пећ.

– Сине! Где си? – питала је.

– Гррр... – зарежа Пилипко испод клупе, огребавши мајку по чизми. Катрја од страха одскочи чак до средине куће.

– Мамице! Мајчице! Уплашила си се? – искочивши испод клупе, узвикну Пилипко и обеси се на руке.

Осмехну јој се и својим ружичастим лишцем, и блиставим окицама, и као бисер белим зубићима.

– Да Бог да ти, сине, лепо сањао, како си ме уплашио! – изговори, подижући га, и приви га уз себе.

Пилипко се рукама окачи мајци о врат, приљуби се главом уз њу и тако се задовољно испуни за целу кућу! Пошто није имао са ким да се поигра, он је сада правио враголије макар и са мајком.

Мајка се радовала. Боље нека се дете забавља, него да се мучи тешким мислима! Пољубивши сина у чело и раздрљену голу душу, трипут га јако пољубивши, донесе га до пода и, спустивши га на танке дашчице, још једном га пољуби. И не зна се где је нестала недавна туга, жалост и горки јад.

– Дете моје рођено! Синчићу мој вољени! Боље да се овако забављаш, него да идеш некуда, ни сам не знаш по шта! – поново се сети Катрја.

– Па, већ сам вам рекао, мама, да нећу ићи! Како сте неповерљиви! – одазва се он са прекором.

– Чујем, чујем, дете моје! Знам да си ти послушан, послушаћеш своју мајку! – усхићено је шапутала Катрја, али јој зато мисао о намери сина није излазила из главе.

Она јој се јавила и онда када се Катрја спремила и легла са сином да спава. Зато се она и за лаку ноћ распричала са сином: како би га одвратила од његове намере да иде да посипа, поче да га плаши Морозенком који је ујео Оленчиног Андрија за прстић.

– Па, ја се, мама, не бојим Морозенка, – одговори Пилипко, – није ми он страшан! Андријко је мали, није знао шта да ради, па га је он и ујео за прстић, а ја га се не бојим!.. Када би он почео мене да гризе, ја бих њега по зубима, по зубима!

– Па, сине, и ти га се плаши, далеко му лепа кућа! Можда би се и Андријко одбранио да је знао када ће он напасти, а он увек прилази кришом. Угризе и иде

даље!

– Па, како, мама, од њега и да се сачуваш, када је такав? Ми ћемо овде да заспимо, а он ће да се прикраде и да нас изгризе.

– Овде нас неће изгристи, сине, јер је овде топло. И зуби ће му се отопити ако нам се прикраде.

– А, где он живи? Где је његова кућа? – упита Пилипко.

– Напољу, сине. Где је најстрашнија мећава и највећа хладноћа – тамо је и његова кућа...

– Како се он не смрзне, мама? Ти кажеш да је он стар, а он се не боји хладноће.

– Зашто да се боји, кад је он сам хладноћа.

Пилипко се замисли. Чудно му је и невероватно. Он зна шта је то хладноћа, видео је више пута и мећаву. Непријатно је све то, нервира. Када би то било старо или младо, он не зна, када би имало лице, није видео, а ево мајка Морозенка назива старим дедом. Он познаје и старог деду, погрбљеног, са белом брадом и упалим, полуслепим очима. Али то је добар деда, неће никоме нанети штету, а ево, Морозенко, каже мајка, гризе.

– Мама! А је ли неко видео Морозенка, какав је?

– Не знам, дете моје. Ја нисам видела, па и не знам. А људи кажу да је он страшно стар и јак... Глава му је одозго уместо косом покривена снегом, а брада му је исплетена од веома дугачких леденица које се леде испод кровова када је ведар дан. Али ништа није тако као његови зуби! Као игле, оштри, танки, не приметни; када угризе њима, зарива их у тело. Зато оно тако и боли и тешко је када он забодје у њега своје зубе!

– Он, мама, има и очи?

– Има, сине! Кажу: очи су му од леда, беле и сјајне, као што има танких шиљака од леда, само уместо људских у њима светле хладне ватре. Такве страшне очи, сачувај Господе! Када некога њима погледа, потпуно га хладноћом испуни!

– А он има ноге? И руке?

– Има ноге и руке. Ноге су у земљи, не виде се, а руке су дуге оштре хватаљке, он њима увек маше. Хладноћу дише, а рукама маше – тако по целом свету снег и хладноћу и простире. А када се због нечега разљути, још јаче рукама замахује – тада већ читава мећаву подиже.

– Далеко му лепа кућа, како је он страшан, мама! – дубоко уздахнувши, рече Пилипко.

– Страшан је, сине... А најстрашнији је за малу децу. Он воли да их гризе, а по-времено их и сасвим узима.

– Па, ја, мама, нисам мали, немам зашто да га се плашим.

– Плаши га се и ти, сине. Ти си велики за то да те подигнем или да те мајка узме на руке, а Морозенку си ти баш таман. Такве као што си ти, он највише воли. Дешава се, некад ви истрчите напоље, а он одмах и почне са вама да се игра: за прстиће гризе или за носеве хвата, а на образ залепи такав хладан пољубац да од њега кожа побели, а затим се сасвим огули! Па, ако вам се он у селу недалеко од куће појави; а ако вас – сачувај, Боже! – негде у чистом пољу или у шуми заскочи, тамо ће вам већ и душу ишчупати.

Пилипко ућута, умиравши се; ћутала је и Катрја. Толико наплашивши сина, била је сигурна да ће се он плашити да иде да посипа. Само јој то и треба, да не крене по таквој хладноћи на тако далек пут! Њу саму, навиклу на сваку несрећу и тако понекад обузме плач кад истрчи напоље. А још му то треба, малом! Без топле одеће, без добрих чизама. Нека му мало застаје дах од страха, а када заспи, све ће то однети сан. Проћи ће страх, заборавиће те страхоте које су му плашиле душу, сан ће својим миром све то да успава и остаће само сећање на тај страх и то сећање ће одвратити сина од лоше намере.

Погледа га. Пилипко није спавао, лежао је мирно; широко отворене очи биле су усмерене у угао пећи, он ни не трепће, гледа тако непријатно. Где он гледа? Шта он тамо види? Он нигде не гледа. Његов поглед тера тајну мисао која стоји испред њега као неодгонетнуто привиђење, као тај неодгонетнути страх који је овладао његовом душом и срцем. Шта је то, одакле то, не питајте! Осећа се само како тај страх прожима његово мало срце, како се оно цепа у свакој жилици, одзвања у сваком зглобу. Чак немаш речи да га назовеш, нећеш наћи времена да га ухватиш и погледаш. Тако пролази муња кроз наше тело; не осећаш одакле засветли, прожме и не знаш где нестане.

– Синчићу! Већ је касно... требало би да спаваш. Прекрстићу те како ти, поспаном, ништа лоше не би досађивало, – говорила је Катрја, гледајући у замишљено Пилипково лице, и поче да га крсти, а прекрстивши га, малчице га уштину за носић. Пилипко се насмеја, окрете се боком ка мајци. Лагани дремеж поче да га уљуљкава, полако му затварајући очи. Убрзо после тога он заспа.

II

Успававши сина, Катрја остаде сама са својим усамљеним мислима. Тужне су оне биле! Па, и коме ће пасти на памет радост, када за сутра нема шта да се једе, ничим да се огреје кућа по страшној зими? Ма колико да се закупиш другим мислима, мисао о свакодневним потребама скаредног живота врати те њему, почне да те врти и обрће око њега, као што се врте голубови изнад пожара. Брига их што ће им се опрљити крила; брига их што ће убрзо ватра прогутати њихово окриље, гнездо; неочекивана страхаота их мами, вуче себи. Наоколо је црна тмина, димчина и ватруштина су се разапели, а испод њих је тако прегледно и ведро! Док имају снаге, они јуре, узбуњени из својих гнезда, изнад широког пламена, у диму и ватруштини, у ваздуху врелом од ватре док се не опрље. Тада од изнемоглости брзо падају у врелу ломачу.

Човек није птица, Катрја није голуница. Мада је око ње био вихор пожара сиромашног живота, гушио димом и чађи њену измучену душу, мада су се у том црном диму и вртеле и обртале њене усамљене горке мисли, нису падале у ломачу, нису се прљиле и нису гореле, већ су се још више шириле и слободно се кретале – не по бескрајном пространству, већ по хладној кућици, ударајући о сиве зидове, загледајући у голе ћошкове, слушајући вреле откуцаје срца. То је она осећала своју гладну жеђ, беспомоћни узвик сина: „Мамице, гладан сам! мамиче, хлелца! Мамиче, срмзао сам се – хладно ми је!“

И шта ће, стварно, она сутра дати сину да једе? Чиме ће да запали дебелушкасту пећ, како би га, маленог, огрејала? Да оде да позајми од некога? Ма, ко ће њој да позајми? Или, можда, Христа ради, да испружи руку? Ма, ко ће на то да обрати пажњу? Рећи ће, ухрањена, неће да ради, него проси! А, можда ће се неко и сажалити, спашће је на дан или два. А онда? А после? Када би она била сама, баш би је било брига да тугује. Зар је мало високог дрвећа у шуми, дубоких рупа у реци? Само би се, можда, погнула дуга грана изнад тела или зашумела вода испод леда, лутећи се што је неко неуобичајен нарушио њен поспани мир! А ево поред бока лежи њена утеха и нада, одмара се њено парченце срца које је она са таквим болом ишчупала од свог и пустила на свет засебним животом. Све ће се

на свету преживети и проћи, све ће ућутати, као што ћемо и ми сами ућутати; све ће нестати, као та сенка када затворимо очи, једно ће остати – о н о, наш делић који повезује мртво са живим, подсећа живог на умрлог, као нит која се вуче без престанка кроз стотине, хиљаде векова. Не дај, Господе, да се она прекине!

Због тога је Катрја више патила због сина него због себе. Па, и зашто због себе да пати, када је све што је било добро и живо у души, тако иструлило и умртвило се, прекрило се таквом кором да више ништа не може да је пробије!

Шта све она није доживела за своје године, и шта све није искусила? Са десет година остала је сироче, без оца, без мајке, на газдином имању. Није је судбина тамо приковала да расте слободна, као травка у пољу, него да подмеће своја леђа због неодложних послова, да мучи своју сиротињску главу туђим бригама, да слуша прекоре и гунђање, да искуси ударце и да добије добре батине од свакога кога засврбе руке. Њеног оца су још младог послали у војску како би знао како треба да се покорава судбини кмета, а мајка се сушила и постајала провидна, док се сасвим није осушила, оставивши на белом свету једанаестогодишње сироче. Остала је она сама самцијата из Зајцевог рода. Било је, стварно, стричева и стрина са мајчине стране и они су живели ван имања, а ту су свраћали само ретко како би је понекад намамили најлошијим сувим хлебом. Имала је она још крсну куму, која ју је понекад купала и чешљала, и биле су газдине ћурке, које је она као мала напасала, и више никог блиског није имала. Ћурке су јој биле најближе. Она је са њима расла, њима се тешила. Узме испод мишке малене ћурке и полети са њима по степи. Старе ћурке дижу грају, јуре за њом. А она, као ветар, иде степом, обузима је кикот, јер је ћуркице, поскакујући испод мишке, голицају испод бокова. А када ћуркице постану веће, она почне на њих да виче, да звижди и поново се кикоће када оне ка њој, као војници на обуци, све заједно почну да брбљају. Глупост, дечја игра и измишљотина због које је много пута жена задужена за живину чешала руке о њена леђа. Свеједно! Када нас та глупост забавља, теши, па, зашто онда и да се не утешимо њоме? Зар се људи само тиме и не баве, јурећи изобиље, поштовање, славу? Иста та глупост, само у друго време, других година... Само једно: малена Катрусја, бавећи се ћуркама, сама је себе забављала и од њених играчака нико није имао никакав губитак, мада је жена задужена за живину која ју је тукла и викала свом снагом: „Ти ћеш, кучко, подавити ћурке када их ставиш испод мишке!“ А ми, јурећи изобиље, поштовање и славу, тако се повремено бавимо људима да им од наших забава буде преславно!.. Баш нас брига за то како је било и Катрји, или да ли је боље било ћуркицама да трче степом

поред старих ћурки или да циче испод њене мишке. Она је знала једно: то ју је забављало, она се тиме и бавила. Малена, глупава! Па и сада, изгледа, она није постала паметнија, јер, сетивши се прошлости, замало не узвикну: „И, зашто ја заувек нисам остала мала девојчица са маленим ћуркама?!“

Тако је мислила Катрја, али није јој тако судила маћеха-судбина.

Напунила је петнаест година. Тек што је почела да буја, као ружа у цик зоре, да сазрева и да се испуњава соковима као румене јабуке на Спасовдан. Светло сунце и мирисни степски ваздух помагали су девојци да ради. Висока је Катрја и смела, у лицу је као калина, црна коса, као хмељ, коврџама обавија њену главу, смеђе очи тако утешно гледају испод дугих трепавица, жеља на њеном лицу увериће да то није киселина цвекле него врела крв која бруји у њеним жилама.

Једном ју је погледао господин – и... Катрја је од ћурака отишла у собарице. Она неће рећи да јој је тамо било лоше: било је довољно и да се пије и да се једе и шта да се обуче; само једна ствар – није било слободе! Она је хтела као ветар да јури степом, да се надише пољског ваздуха колико јој душа жели, да се утреје на врелом сунцу док не изгори! А она је морала да седи међу четири зида или понекад да се прошета по врту, у хладовини и у сенци, куда се само кроз густо грање пробијају јасни сунчеви зраци. Пољска травка није навикла на дебелу хладовину врта. Црна препланулоост нестала је са њеног целог лица – оно је бело и свеже, као латица руже; коса јој се од мирисне фарбе и свакодневног ишчешљавања исправила и истањила – не штрчи на глави као коврџави хмељ, већ је глатко зачешљана, једнако заокружује њено бело чело, она сама се још подигла, исправила, набрекла, постала је као извајана – не можеш поглед да одвојиш од ње!.. Све је то било споља. А шта је било Катрји на души, шта се дешавало у њеном срцу? Она никоме није рекла, па, нико је није ни питао.

– Каква неочекивана срећа је задесила Катрју! – шушкале су слуге. – Каква је била, а шта је сада постала? Кажу – не треба да се родиш леп, већ срећан!

„Лаж! – мислила је Катрја, – због те лепоте немам нимало среће!“

Убрзо после тога дошла је слобода. Свуда се пролегао жамор, прснула је брана људске наде у бољи живот. Читави векови су је попљочавали и ограђивали, држали ограђену ту велику воду, а ево она је сада провалила ту чврсту брану и кренула је као широки ток по селима, мајурима. На чуђење свих слугу, изнео је тај ток и господску собарицу Катрју са имања на слободу! Кметови је због тога замало на рукама нису носили. Кажу: она је нашег кова! Неће се она угојити у

изобиљу! – одазваће се својим рођенима! Било је, истина, и оних који су рекли:

– Глупа је, глупа Катрја и недоказана! И шта би јој фалило да је остала на имању? Не, зажелела је свој хлеб, слободу! Видеће какава је та слобода, неће једном, неће двапут гладна и гола бити!

Али Катрја није веровала у то: она је одмах зажелела слободу – и она заплива за тим незаустављивим током који, подигавши се са имања, крену по читавом широком крају, узвикујући и вичући:

– Нека буде и горе, само да је другачије! Моћи ће наши непријатељи у туђем зноју да се купају, наше крви да се напију!

Отишла је Катрја у село код ујака и ујне и кратко је била код рођака. Није могла она, млада која је спознала изобиље да се помири са тим земљорадничким животом у жуљевима на који је приковала судбина њене рођаке. Док је још било дивно пролеће са срдачном топлотом, са раскошним цватом, са мирисним лутовима и степама, она је по њима шетала, сећајући се својих дечјих забава. А када је дошла жетва, са дугим врелим данима, кратким малим ноћима, са тешким ужурбаним послом, она је постала слаба: дању немилосрдно сунце пече, а кад падне ноћ – краћа је од зечјег репа, – не можеш ни да се наспаваш, ни да се одмориш како треба!.. Једва је Катрја преживела жетву и отишла је из села у град, где је толико буке и галаме, свакаквих лепота и чуда. Село, копајући у својој црници, међу својим парцелама и баштама, неће разумети градски живот како треба. Брига кртицу што изнад њене уске рупе срдачно сија јасно сунце, а у прозрачном ваздуху лете и радосно цркућу свакакве птичице! Брига и сунце што у непроходним шикарама земље копа нека слепа животиња: нека копа и омекшава земљу на којој ће топлота, удруживши се са светлошћу изродити тако бујну биљку! Брига и птице – одакле долази њихова храна: где год да погледаш, докле год ти поглед сеже – свуда их је много; а када их неко отера са једног стабла, близу је друго – само треба да се подигне и прелети! Свако има своју судбину: једни раде без одмора, а други његов рад без бриге поједу!

Катрји се најпре допао градски живот: кућни посао није тежак, има доста слободног времена и има много свакаког чуда. А поред тога лепа и здрава, Катрја свакоме пада у очи. Избече се слабовиде очи, угледавши пред собом пољски цветак; заигра, загреје се празно срце, када се укаже пред њим смео девојачки лик! Није чудо што Катрја није могла да се одбрани од удваања и зачуђених очију. И војник усред обуке јој обрвама намигује, и шегрт или кројач шаљу јој издалека

такве слаткоречиве поздраве да њој као да се душа стиска у грудима, и господичићи бледих лица, сусревши се са њом, постају живљи, озаре се и далеко је прате својим очима. А Катрја земљу под собом не осећа!... Јој, чувај се пољска птицо, одоздо сјајних мачјих очију, а одозго брзих канци дивљих јастребова! То они поред тебе врачају: једни кришом, напољу, а други са висине, летећи по бескрајном пространству плавог неба. Свако хоће да живи, свако треба да се храни!

Није се спасила птица од јастреба, као што се није спасила Катрја од своје судбине. На суседном имању је тако леп господин и таквим је слатким медањацима храни! Најела се Катрја тих слатких медањака – а сада јој је мука када се тога сети. Медањака је брзо понестало – господин се оженио госпођицом код које је она радила као собарица, а њој је тутнуо у завежљају две црвене хартије; њој се у очима од њих зацрвенело! Хвала и за то! Ипак неће морати да се врати у село празних руку.

Убрзо се Катрја вратила код удовице ујне која је тада, сахранивши мужа, остала сама самцијата под старе дане. Хвала ујни – није истерала Катрју, и узевши од ње новац за спрем, обећала је чак да ће јој када умре оставити своју кућу иза баште. Мада се та кућа распадала, а башта је била величине тог завежљаја, ипак је то своје окриље, своје уточиште. И птица себи гнездашце свија!

Преселила се Катрја у село. Кренуле су гласине о њој; чује се смех и подсмех: корисна је у граду храна, ено како се угојене оданде враћају! Слушала је то Катрја и ћутала, обмотала је несрећу тешким јармом туте и душа јој је одумирала. Све што је у њеном срцу било живо скаменило се, све што је у души било добро, изгорело је. Остала је тута и сузе и ... Пилипко се појавио за утеху!

Пилипко ју је заиста утешио. Није било лепог имена које му она није додељивала, није било тих утешних речи којима га она не би називала! Ноћу не спава, њега гледа, дању срце за њим обамира када је посао од њега одвоји на тренутак. Нема за њу среће ни мира као поред њега. Нека зли језици причају шта хоће: уста људима не можеш затворити и колико год да слушаш нећеш се наслушати. А о н а, мала беба, једина је на свету утеха и нада!

Пољубила је и ујна мало унуче. Мирно и утешно оно је постало забава старој баки! На смену су га једна за другом узимале на руке, носиле га, забављајући га, саме су се забављале.

Ето под таквим надзором је и растао Пилипко, подизао се на ноге и постао је маза своја и туђа. Угледавши га, човек се заустави, погледа на то лепо господско

лишце, ведре плаве очице и косицу белу и меку као лан,. „Леп градски сувенир-чић, нема шта“ – помисли. А жене како дохвате Пилипка, тако га из руку не испуштају: једна га улови, а друга и своје руке подмеће, како би га преузела.

Пилипко би сасвим добро живео, када би имао шта да једе колико хоће. А овако често мора само сувим хлебом да се дави. Још док је стара бака била жива, живели су како-тако. Катрја оде на посао – ујна је са Пилипком код куће. Сам Бог зна где је она откидала за Пилипка комадић меканог хлеба или окрајак кифле! А када је старица отишла на онај свет, и за Пилипка и за Катрју је у свему постало горе. Он сам код куће гладан и и у хладноћи тугује, а она на послу код туђина срцем за њим обамира.

Није се задржавала Катрја да прелети брзом мишљу дугу и плодну њиву своје несреће и поново се нашла у хладној кући, у тесном кутку на пећи, заједно са својим Пилипком који се сутра спремао да иде код крсног кума да посипа како би јој донео и хлеб, и кобасицу, и новац.

„Куда он да иде и у чему да иде по оваквој страшној хладноћи“ – помисли Катрја. А како ће заиста њој сутра бити? Шта ће му сутра дати да поједе? Чиме ће она у кући да потпали? Или је то света земља раније залиха више родила да би их било довољно? Или их је мање остало? Или је, можда, она тада била млађа, боље је радила, више зарађивала?

И поново је неуморна туга ухвати у свој чврст загрљај, растужи је и оптерети мајчино топло срце, загреба црвоточином по души изједеној од туге, тешким јармом обави здраву памет. Не, нема одговора, не види се светлост!

– Макар да имам нешто да продам!.. – И она се осврну око себе. Полуслепа лампа једва светли из димњака, помаже очима полуслепим од суза да сагледају сиромашну имовину. Ено, црни се одрпано круто платно, прострло се испод Пилипка уместо постеље. „Коме је оно и за шта потребно?“ Ено, малени јастук придржава његову коврцаву главицу. Он је некад био велик, од перја, али се после неколико година похабао, не може се препознати. Перја у њему, стварно, има још много: када би се растресло и разбило, било би довољно и за велики. Уместо перја могао би џак сламом да се напуни – срећник и на слами добро спава. Када би могла да га прода! Ма, коме? Када? Ено га још кожух са вуном одозго, простро се као овца. Некада су за њега давали двадесет рубаља. И сада може да се искамчи једно пет рубаља. Али како по таквој хладноћи да иде на посао без кожуха! Када би макар што пре отопило, могла би у гуњу. Заложила би кожух. Пет рубаља је

новац: од њих би једно два месеца могло да се састави, а онда ће отоплити. Или да однесе крчмару као залог? А можда ће се још нешто наћи? Лампа поче да се гаси: последња светлост у њој је догоревала. По ћошковима пећи стопили су се тмина и црни мрак. Катрја пређе руком преко дна пећи, можда ће напипати још нешто на шта је она, можда заборавила. Рука у жуљевима додирну суву глину и простења. „Не, нисам заборавила, нисам погрешила, нема више ничега!“ – помисли и погледа Пилипка. Поспано дете мирно је лежало испред ње раздрљено, разбацано. Катрја извуче испод себе други крај грубог платна и покри њиме сина, пољубивши га у затворене очи. Догорели фитиљ бљесну, зацврча, сива искрица полете увис и угаси се... У кући постаде мрачно као у гробу.

Катрја се подиже, устаде и поче да се спушта са пећи на даску, са даске доле. Ево, она босим ногама добауља по хладној подлози право до стола. Ухвативши се рукама за његов крај, она погледа у мрачни ћошак. Тамо се, ама баш ништа не види. Свеједно: она зна да је тамо икона. Одморивши се крај стола, она се одаљи за око два степена назад и поче да се крсти. Чврсто стегнувши три прста, она још јаче поче да их ставља час на чело, час на груди час на рамена. Чуло се само тихо куцкање усред тмине, и више ништа. А, ево, зачу се тешко уздисање, као да се душа одвајала од тела.

– Господе, Боже мој! – зачу се тихи глас у тмини, као да је долазио испод земље. Још се мало касније нешто помери као да паде. То је Катрја клекнула и почела да се моли наглас:

– Господе! Нисам научила да ти се молим, нисам вредна својим речима да те молим... Ја не за себе... Немој мене ти да погледаш – погледај њ е г а... Дај ми савет у мојој тузи... Дај ми памети да стекнем оно што немамо! А ти, Мајко Божја, Царице Небеска! Заштитнице наша! Испуни га сваким добром, заштити га од сваког зла: од хладноће и од глади, од болести и заразе, од изненадне смрти!

Затим она, спустивши главу на хладну подлогу, ућута. Читава њега фигура је дрхтала, глава се тресла, густе сузе су текле из затворених очију.

Мада Катрја унапред поче да посипа њима за Нову годину своју срећу, ипак јој постаде мало лакше на души, када полако устаде са земље. Мада је тута гушила срце као у стиску није га кидала својим општрим канцама! Вукући се као луда, добауља Катрја назад до даске и узвера се са даске на пећ. Напипавши сина, она га пажљиво прекрсти и на крај јастука поред његове коврцаве главице спусти своју полуделу главу.

Црна непрегледна тмина била је свуда наоколо. Напољу је хучала љутита мећава, грмела по зидовима, скакала по селу, завијала у димњацима, тутњала по прозорима. Катрја не саслуша до краја. Глава изморена од тешких мисли не издржа да се избори са слушањем, болешћу оптерећено срце пожелеле одмор. Убрзо Катрју обави неми заборав, савлада дремеж, а чврст сан је огрну својим миром.

Одавно је прошла поноћ. Људи позаспаше у својим топлим окриљима; спава и дрема земља испод дубоког снега; занемоћа ветар, умори се и мећава, ућута. Не спавају само звезде на далеком небу и не спава то старо дедиште Морозенко којим је Катрја плашила свог Пилипка. Он се белим ињем лепи за дрво, глатким ледом простире себи траг по снегу, дише у ваздуху таквом хладноћом да све око њега кипти. Растрчао се, љутит, немилосрдно стеже, увија се у боловима од његове силине црна земља, тресе се на њој покривач од снега, распарчава се на комаде дебео лед изнад воде. Тиха звоњава од тога разлеже се изнад земље, шири се у хладном и густом ваздуху, а стигавши у шуму куца о свако дрво. Тамо, у његовој тамној шикари, завијају вукови. Свуда је тужно, хладно и страшно. Наоколо је тмина и непрегледна магла постаје све већа, само снег мало бљешти и звезде на високом небу постају тупе... А, ено, изронио је иза планине Волосожар (*сазвежђе Бика – прим. прев.) и почео да сија својим звездицама као да је плесао пред свитање.

У том тренутку лагано зашкрипаше врата од оставе у Катрјиној кући и ућуташе. Мало касније зашкрипаше и врата од капије, пуштајући Пилипка напоље. Огрнут у дуг мајчин гуњ, обмотан њеном црном марамом, у старим изношеним чизмама на босу ногу, са рукавицом у рукама, он, као зец, искочи из оставе и упути се право из села у шуму... Његово срце као код малене птице куца, туче, душа удара у грудима; а малене ножице – брига их што чизме нису таман – раде своје: он њима брзо крчи све испред и напред.

И како му је драго што се пробудио раније, како је весео што мајка није чула када је устао, обуо се, обукао и изашао. Када би могао тако и да се врати, да мајка још спава. Он би богате дарове ставио на сто, а сам би прилегао поред ње. Ено већ се и светлост назире, беличасте пруге се пробијају кроз смрзнута прозорска стакла у кућу. Он се прави да спава, а мајка се већ пробудила. „Синчићу! Време је да устанеш“, – тихо му шапуће. А он, као да не чује, још јаче жмури својим очима, протеже се, као да се баш и наспавао. “Гле, како је чврсто заспао, – чуди се мајка.

– Спавај, сине, спавај још мало док се не спремим“ – каже она, силазећи са пећи. „А откуд ово?!“ – узвикну мајка, угледавши на столу хлеб и kobасице. А он се шћућури, извирује иза димњака и поче да се кикоће: „Шта је било, мама, уплашио сам се вашег Морозенка!? Шта је било, уплашио сам се?“ И он истог тренутка скочи са пећи на даску, са даске доле. Мати га узе, приви уз себе. „О када би то тако испало!“ – зауставља мисао Пилипко и, ослања се на ноге, журећи у шуму.

Ево, он је отишао већ и из села, на широку равницу. Пред његовим очима непокретно стоји шума, одозго посута ињем и покривена снегом, као страшна бела планина, назире се издалека... Дуну на Пилипка слободним хладним ваздухом, уштине га за нос: кренуше сузе из очију, и малене леденице се одмах на трепавицама обесише.

– Де, де, не плаши ме: не бојим те се! – проговори Пилипко, скидајући руком леденице са очију. – То ме је мама само плашила. – И он не пође, већ брзо потрча.

Ево, он већ дотрча до шуме. Она сада није изгледала Пилипку као снежна планина већ као тамно страшило са црним квргавим ногама, белим великим рукама и огромном главом обавијеном снегом... Колико то чудовиште има ногу и руку? Не може се избројати!.. Ево, оно је једну ногу подметнуло испод Пилипкове чизме, као да се спрема да се ухвати. Пилипко се одмакну, заобиђе. Ево, другу поново подмеће, трећа из снега извирује. Ево, велика рука га ухвати за главу и одмах га целог обасу снегом. Он, као опечен, одскочи. Негде нешто удари, поче да пада као грашак. Ево, друга рука се пружа, трећа издалека на њега маше, као да упозорава: не иди даље!.. Пилипку постаде страшно; црни кругови му се појавише пред очима, на глави се коса подиже увис, као бумбари поче да му зуји у ушима. Срце само што не искочи, туче, дах остаје у грудима. Он се заустави.

– Мразе, Морозенко, – замоли он тихо. – Пустите ме код крсног кума. Ја само код њега идем да посипам и од онога што послем половину ћу дати теби.

Недалеко од њега ћук записка, сова захука а њему се учини да се то Морозенко кикоће.

– Зар ти је мало половина, зашто се кикоћеш? Ја ћу ти све дати, све – и новац, и kobасице. Само ме пусти.

– Ху-ху-ху-у-у! – застења сова у шуми, а Пилипку се учини да то хучи Морозенко: „Нећу те пустити!“

– Гле, како си ти зао и лош! – поче да прекорава Пилипко. – И шта би ти фа-

лило? Ја нећу твоје да узмем, већ ћу да тражим од крсног кума. Ено, мајка кука да немамо данас шта да једемо, ничим кућу да угрејемо. Пустите ме, голупчићу!

– Ха-ха-ха – ха-ха-а-а! – поново захукта сова и гласна јека те махните буке разлеже се по целој шуми.

– Ти то умеш само да се кикоћеш? – узвикну Пилипко. – Не бојим те се! – и подигавши песнице он крену напред.

Тако цвркуће и скаче врабац испред мачка који је уловио врапче и чврсто га стегнувши зубима врти дугим репом и грабежљиво сија очима. Јој, чувај се малени врапчићу тог препредееног вртења и грабежљивог сијања! Брзо лети у своје гнездашце да оплакујеш своју несрећу са својом другом. Чувај се и ти, малени Пилипко, свог љутог непријатеља са којим немаш снаге да се бориш! Брзо се врати у своје гладно и хладно окриље, где ће те рођена мајчица угрејати и побрикнути се за оно што ти недостаје.

Не сачува се од неочекиваности врабац, не стиже ни да завркуће последњи пут када га поклопи мачак својом оштром шапом. Не сачува се ни Пилипко од свог непријатеља који га намами у средину дубоке шуме, где је он скретао са пута и гребао се скоро до појаса дубоким наметима снега. Није бројао Пилипко колико пута је морао да падне и да накупи снега не само у чизме, већ и испод мишке и испод црне мараме на глави. Брига га! Снег он отресе и поново хрли напред; незасита страственост га тера. Шума пред њим као да расте; он је већ одавно ускочио у њу и требало је да је пређе, а ево, њој нема ни краја ни конца. Мраз га је већ више пута, као опекотина, болно уштинуо за ноге у лошим чизмама, за голе мале песнице и за бело, ружичасто лице. Не обраћа пажњу на то Пилипко, заустави се да се одмори, протрља то место где боли, дуне у мале ручице и поново брзо даље.

Ево, он изби на чисту пољану. Около ју је шума опколила, а она, чиста и бела, лежи, одмара испод хладног снега, и само звезде сијају по њој својим сивожућкастим искрицама. Где је то он? Куда је отишао? Колико пута је лети морао да лута по шуми, а он се не сећа такве пољане. Да није ово, можда, Морозенкова лепо сређена соба? Да ли ју је он због себе средио тако уредно, чисто? Около је оградио високим дрвећем са коврцавим крошњама, позабадао жбунове танког лешника по малим пољанама између дрвећа, од хладног ветра их заклања. Вероватно је то његова светла соба. Ено, испод сваког дрвета се по пању црни, то да би гости, ако наиђу, имали где да се одморе. Зашто сада никога нема? Или су

били, па су се разишли, или још нису ни дошли?

– Само да седнем овде и да се одморим, – проговори гласно Пилипко. – Добро сам се задихао, пробија ме зној, сешћу и одморићу се.

Пилипко одабра најзгоднији пањ и седе на њега.

„Па, и лепо је да се седне: имам где да испружим ноге и леђима на шта да се ослоним“, – помисли Пилипко, пружајући уморне ножице и ослањајући се главом на дебело дрво.

Било му је тако добро. Није осећао хладноћу, руке и ноге су трнуле, попуштао је бол, немоћ или сан га је полако уљуљкивао...

– Одморићу се и поново ћу кренути, како бих до свитања стигао до крсног кума. Ипак ћу доказати мајци да се нисам уплашио Мраза. Он ми није страшан, мада ми је најпре било мало страшно. А сада?... Не! Не бојим се... није страшан.

Пилипко ућута, као да је заспао. Шта је то? Он осети, као да нешто пуче у њему; у глави поче да се врти, искрице почеше да испадају из очију, и одједном све пред њим засја.

Цела пољана плану неком сивом светлошћу. Посред тог сивог сјаја почеше да се крећу пахуље, почеше да се подижу, да устају. Како су оне малене, нежне и беле! Лишце им је као зрно мака, саме су величине грашка, а ручице и ножице танке, као влас.

– Треба да се одмарамо! – забрујаше. – Убрзо ће свитање, доћи ће наш деда. Хајде да се прошетамо и у дугој лози да се поиграмо! – И почеше да устају једна до друге леђима.

– Заједно! – неко повика.

Руке се испреплеташе, задње се савише и предње подигоше увис; затим се предње повише, подижући задње – и поче, поче. Све наоколо поче да се окреће као точак! „И како су брзе!“ – помисли Пилипко.

– Доста! Угрејале смо се! – неко повика. – Хајде да плешемо, да нашег госта задивимо!

– Ког?

– Малог дечка који је ишао код крсног кума да посипа и сео код нас на пањ

да се одмори.

Ха-ха-ха! Ха-ха-ха!

Када бисмо имале младожењу...

Малецког, маленог,

Момчића младог!

„Гле, још се и ругају!“ – мисли Пилипко. А оне га, као рој, опколише! Врте се, као да се мећава подигла.

– Штета што нема музике! – поново чује Пилипко. – Куда се, дођавола, део наш музичар? Изгледа се добро запио, дочекујући Нову годину, и легао је у дупљу да се одмори. Хајде да га пробудимо. Докле ће он, вражја пијаница, чврсто да спава!

Неколико парова крену напред до дупљастог храста. Завртеше се изнад дупље и изненада у њему и несташе. А оне које остадоше поред Пилипка, запеваше:

Устај, устај, пијанице!

Доста си спавао.

Засвирај нам на виолини,

Дај да заплешемо.

Изненада се из дупље појави црни цврчак, зевајући широм отворених уста и чешући ногом главу.

– Отрезни се, пијанице! Ух, како му се спава! – вичу му пахуље.

– Пијанице! – одбруси цврчак. – Какав сам ја пијаница? Ви сте ме напијале, или шта?

– А због чега спаваш?

– Због чега? Приспавало ми се!

– Знамо ми зашто ти се приспавало. Целу ноћ си код попа пио, попову ћерку си увесељавао. Отрезни се и свирај брзо!

– Код попа су и без мене били његови музичари. Удаје ћерку после Јовандана, зато се тамо толико гостију скупило да се никако не може пробити. Целу ноћ су пили. Музика се утишава, а сви плешу.

– Ево, и ти нама засвирај, да и ми заплешемо.

– А платићете ми?

– Платићемо.

– Колико?

– Са ињем је водица тврда.

– Подавите се ви њом! – узвикну цврчак, плънувши.

– Де, доста, не јогуни се и брзо се разбуди. Јер кад се врати наш деда Морозенко, видећемо чија мајка црну вуну преде!

– Ви сте тако и навикле да све говорите деди!.. Брбљуше! Престаните, свирају.

И, надувши се, он поче:

Цвр, цвр!

Када би било топле пећнице

И врућег проса,

Ја бих и досад спавао!

А овде ми је хладно,

Живим гладан.

Бррр!

Треба да обучем кожух.

И цврчак брзо скочи у дупљу. Све пахуље се закикоташе.

– Гледај, каквих ту има чудеса! – изговори или помисли Пилипко.

– Видећеш још боља! – неко му одговори.

То одмах нешто као да запискута! Високо и гласно зацвиле, као да неко поче да свира у малу фрулу:

То наша мећава ходи

И музичаре са собом води! –повикаше заједно пахуље и завртелаше се насред пољане. Заљуљаше се гранчице на високом дрвету и почеше да отресају са себе иње. То није иње, то једва приметни бели голи дечкићи падаше са гранчица, и сваки, ухвативши за руку пахуљу, поче поред пахуља да се врти и да игра хопак (* украјински народни плес – прим. прев.). Пахуље, попевши се на прстиће, ситно удараше ногама; суво лишће на лешнику се надувало, брујало, дрхтало; лешник о лешник се трљао, шкрипао, а ветар је између гранчица тако завијао да је Пилипку у ушима пиштало. Пахуље су се вртеле са ињем, окупљале се на гомилу, и та гомила је расла, повећавала се, и као стуб се подизала увис.

Мећаво! Мећаво!

Наша драга мећаво!

Дођи код нас

Да нам улепшаш час! –

све наоколо је пиштало, вриштало, цвилело.

Ево појави се и Мећава. Дебела и округла као добар пласт, она се негде иза дрвета појави, и ухвативши се за врхове гранчица тврдим великим рукама, поче да се спушта насред пољане. Дебеле, као вреће њене ноге су се на ветру љуљале, снежна одећа се на њој вртела, шуштала, а чупава глава на све стране се вијорила.

– Помозите! Помозите!.. Придржите да не паднем ја, дешава се, и да се не повредим, – дубоким промуклим гласом повика Мећава.

Пахуље се са ињем још више завртелаше, подижући се као стуб увис, и тај стуб подметнуше испод Мећаве.

– Ху-у! Уморих се! – рече Мећава и низ стуб поче да се спушта на пољану.

– Ху-ху-у-у! – повика Мећава, и све око ње се заврте.

Пилипку се затамни у очима, заврте му се у глави, у ушима му је звонило као у звону, мисли почеше да бледе, нестају. Њега нешто њише, љуља.

Спавај, спавај, мој синчићу,

Малено дете! – чује он, као кроз сан, нечији драг глас. То мајка изнад њега пева успаванку или неко други? Не, није то мамин глас, то се неко други над њим нагнуо. „Зашто је постало тако тесно? Ко то на мене таквом хладноћом дише? – мути се Пилипку у глави. – Јеси ли то ти, деда Мразе? Јесу ли то твоји лоши поступци?“.

– За срећу, за здравље, за Нову годину!..

Запишта Пилипку у ушима, хиљаду свећа засветле у очима, и он угледа деду Морозенка. Огромна, као казан за ракију, његова глава је била прекривена целим нарамком белог снега, дуга као жарач, брада исплетена од дебелих општрица леда; дебеле накострешене обрве густо су покривене белим ињем, а сиво-зелене очи, као Волосожари, сијају хладном сјајем. Полако се он нагну изнад Пилипка, погледа, као да ужива, његово бело лице, мирно и, засветлевши грабежљивим очима, приљуби на још топла Пилипкова уста. Не уздахну Пилипко, не стресе се!.. Све у њему и око њега се утиша, прекри се тамним хладним спокојем...

Већ се бела светлост надвијала над земљом; сунце је смислило да устане и послало је испред себе два црвена стуба. Стоје они на крају неба, подигоше се високо увис, бујају својом црвеном светлошћу, проричу људима нешто лоше за данас...

За срећу, за здравље, за Нову годину!

Роди, Боже, жито, пшеницу и сваку житарицу, –зачу Катрја кроз сан.

Она се тргну, отвори очи и не схвати. Где је лежао Пилипко био је само његов траг: црно исцепано платно, скаменио се изгужвани јастук.

Она истог трена скочи са пећи доле и виде групу оних који посипају који су се гомилали поред прага.

– Јесте ли видели Пилипка? – пита.

– Не... – збунеше се они.

– Боже мој, Боже! – удари се у груди Катрја. – Он се ипак није уплашио, није послушао – отишао је!

И огрнувши кожух, као луда појури из куће. Дечкићи мало постојаше, и зачуђени кренуше даље.

– А куда ћеш? Куда тако журиш? – докикивали су јој из дворишта сељани, чудећи се што Катрја тако рано и тако брзо јури улицом.

Није чула она та питања, није чак ни видела ништа пред собом, сем Пилипка.

– Пилипко!.. Сине мој!.. Синчићу!.. И куда си кренуо по оваквој страшној зими?.. Куда си ти пошао по таквој махнитој хладноћи?.. – викала је у трку, мислећи да ће та вика пре ње стићи до сина, да ће му јавити да за њим лети његова мајка!

Ветар задува према њој и врати назад Катрјино лудачко јаукање.

Не досегавши виком, она надокнађиваше трком. Она је тако јурила да је замрзла земља брујала испод ње! У грудима јој се ледио дах, срце је тукло као да ће да искочи, а она је летела! Она ни на шта није обраћала пажњу. Зар она дише за себе? Зар срце лупа због ње? Зар није све једно шта ће се десити ако њ е г а не буде на свету? И зашто она није птица? Зашто јој нису израсла крила? Она би као стрела полетела за њим, пала би као јаребица тамо где би га срела, као сиви орао би га придржала на своја крила и одмах кући појурила!.. Али не! Нема она крила, Бог јој није дао да лети. Нека уместо свега пате ноге!

И Катрја није жалила своје ноге: колико је имала даха, јурила је, спотичала се о испупчења, падала у високе наносе снега и израђавши, поново је летела све даље и даље.

Ево, већ је поред шуме. Ево и у шуму утрчава. Утабанан пут води право. А чији ово траг скреће улево? На чистом снегу је свеж траг мале ноге. Катрја, као укопана, стаде. „Није ли ово Пилипчиков траг? Скренуо је ноћу с пута? – удари Катри у главу. – Па, није ли то, Господе? – крикну она, не знајући шта да ради: да ли да иде путем, или да крене за трагом? – А можда је он даље наишао на пут? Идем по трагу“, – помисли Катрја и као пијана, тетурајући се, полако крену по свежем снегу у дубину шуме.

Светло сунце поче да се подиже негде далеко иза шуме, и његова црвена светлост падала је у шуми по снегу, а на гранама прекривеним ињем скакали су његови светли зраци, осветљавајући час жуто-зеленим, час црвено-плавим искрицама. Као зачарани див стајала је шума, сва прекривена белим ињем, сасвим покривена и прожета сунчевим сјајем. У њој је било тихо; чини се да се хладан ваздух од страшног мраза згуснуо, ни да се помери – чисто је, провидно, мирно.

Ко би издржао да се не заустави да се наужива у тој дивној лепоти?

А Катрју баш брига за то! Није њој до тога да у нечему на свету ужива. Она ту дивну лепоту не примећује и не види. Она види само свеж траг на снегу и боји се да га не изгуби. Она се као црна утвара вуче за тим трагом, њише се час удесно, час улево, куда он скрене, њој чак не пада на памет до чега ће је он довести; она само једно жели – да што брже, што пре нађе свог Пилипка!

Ено, траг се прекида право код жбуна лешника. Не, није он пошао ка жбуну, већ је скренуо иза жбуна. Опијена Катрја скреће за њим и нашла се наспред омање округле пољане.

Њено брзо око не погреши, одмах угледа оно што Катрји треба, и она, као стрела, полете ка пању на ком је седео Пилипко, наслонивши се главом на дрво.

– Пилипко!.. Синчићу мој! – као луда викну и ухвати га.

Врела ватра не би опекла тако болно њене руке, као што их опече хладно Пилипково тело!

Катрји пред очима поче да се дими, запече је поред срца, заврте јој се у глави. Нека нејасна мисао појави јој се у глави, прелете преко врућег мозга и тамо се забоду.

Катрја одмах леже поред сина и више се није дизала. Њој се од превеликог узбуђења кидало срце.

Тек трећег дана кренуше сељани да траже Катрју и нађоше је већ залеђену поред смрзнутог сина.

– Ево како је учињено! Није залуд сунце свих ових дана такве стубове постављало, – говорио је стари деда, гледајући хладне лешеве. – Штета младе снаге; угушио је мраз.

– И боље! – одговори Катрјин блиски комшија, човек висок и сув као даска. – Да није угушио мраз, глад би је изјела!

– А дечкић? Како је то било забавно дете! – поново каже деда.

– Не жалите, деда, малог: раније је умро, мање ће несреће доживети! – једно те исто дробу Катрјин комшија.

Људи само тешко уздахнуше и прекрстише се.

Није ли то због лудачких речи Катрјиног комшије?

1885.

Превела Тања Гаев

Михајло Коцјубински

Цвет јабуке

Есеј

Сасвим сам притворио врата свог кабинета. Не могу... Категорично не могу да чујем тај пригушени издах са шиштањем који, чини се, испуњава читаву кућу. Тамо, у жениној спаваћој соби, умире моје дете. Ходам по свом кабинету, ходам већ трећу непроспавану ноћ, осетљив, као напрегнута харфа, чије жице брује од сваког покрета ветра. Моја лампа испод широког картонског абажура дели кућу на два спрата: горњи – таман, мрачан, тежак, доњи – обливен светлошћу, са јасним блеском и са мрежом сенки. Намештена и недодирнута постелина на кревету посебно боде око. Иза црних прозора је свет, окупан ноћу, а моја кућа ми изгледа као кабина брода који плови некуда непознатим црним морем заједно са мнош, са мојом тугом и са мојим страхом. Чудно ми је што све примећујем, иако ме је тута потпуно обузела, освојила. Чак сам, пролазећи поред стола, наместио фотографију. О! Сада је симетрично!.. А шиштање не јењава. Чујем га и кроз затворена врата. Нећу да идем у спаваћу собу. Зашто бих? И тако видим све, видим своју девојчицу, њене голе руке на ћебету; видим како се померају испод ћебета њене груди, како отвара сасушена уста и хвата ваздух. Та малена, обично тако дивља, сада грли меким ручицама врат лекара и само отвара уста. Сада је тако покорна, маченце... То ми раздире душу. Само да се што пре заврши!..

Ослушкујем. Најмањи шум или куцкање, и срце ми се стеже и обамире. Чини ми се да ће се сада десити нешто необично: кроз прозор ће улетети неко биће са великим црним крилима, пробиће се по кући сенка или ће неко изненада викнути, и прекинуће се живот. Ослушкујем. Не, кућа не спава. У њој живи нешто велико, непознато. Чујем како оно дише, уздише, како немирно туче његово срце и пулсира вена. Знаш, то је узнемиреност. Она у свом загрљају држи чак кућни ваздух, и тако желим да се ослободим њеног угњетавања, да изађем из куће и да је збацим са себе!...

А ја ходам. Једнаким, одмереним кораком, кроз целу кућу, из угла у угао. Из угла у угао. Не осећам своје ноге, не управљам њима, оне ме носе саме као навијени механизам, и само моја глава, као паук паучину везе чипку мисли. Кроз

прозоре гледа ноћ; бескрајно дуга, дубока, црна пространства. Негде далеко клапара клепетало ноћног стражара. Колико векова буди оно ноћну тишину својим дрвеним језиком, колико је људи, генерација надживело... Оно код мене увек изазива расположење, осећање везе са далеком прошлoшћу, са животом мојих предака. Има нечег једноставног и драгог у том проговарању клепетала којим оно у тишини и празнини обећава да ће чувати мир твог сна... Зашто да ја не узмем такву ноћ за ону епизоду романа који сам започео, у којој се Кристина, напустивши свог мужа, изненада нашла из великог града у пустом месташцету? Њој се не спава. Она отвара прозор своје куће... Читаво море дрвећа је у цвату... меким црним таласима се котрља наоколо... Спава месташце, као гомила црних стена... Ни звука, ни блеска испод облачног неба. Само мириси гуше груди и дрхти у даљини тихо клепетало као прескакање срца невидљивог дива... Како је то ново за Кристину, невиђено... Она осећа...

Пренуо сам се. Боже. Шта ми је? Зар сам заборавио да ми умире дете? Прислонио сам уво на врата. Шишти? Шишти... Како јој је тешко да дише, како се мучи, јадно пиле... Мени самом се стиснуо издах у грудима од тог шиштања, и почињем дубоко да удишем ваздух, да дишем уместо ње, као да ће јој од тога бити лакше... Х-ху!

Ипак се ледим... Као да ми од леђа подилазе хладни жмарци по читавом телу, и вилица ми се тресе... Нисам спавао три ноћи... изједа ме туга, остајем без јединог и вољеног детета... И тако ми постаје жао себе, тако сам увређен, тако јадан, сам, сав се повијам, моје лице се жалосно криви, и у очима се котрља горка суза...

Шта је то? Нешто је лупнуло вратима и почело да табана босим ногама... Готово?

Обамро сам на месту, и моје срце је стало. Нешто се прелива, и звони ведро челичном ручком. То је Катарина унела нешто у кућу. Видим читаву ту узнемирену и поспану жену; она покорно бди ноћима, она такође воли нашу Јеленицу. Добра душа!...

И поново је све тихо, да нема тог шиштања пригушеног грла, тог сиктања смрти која стражари... Куда да побегнем од тог шиштања, где да се денем? Немам више снаге да га слушам... А у том тренутку сам потпуно уверен да нећу изаћи из ове куће, јер не могу да га не слушам. Због њега сам прикован. Док га чујем, знам да је моје дете још живо. И ходам, и мучим се, и све ме жиле боле од тог шиштања...

Већ је касно. Лампа почиње да се дими и да се гаси. Чујем да пуцкета фитиљ, и видим како жмирка светлост – час се подиже, час се спушта, као груди мог детета. Са страхом гледам ову борбу светлости са животом, и чини ми се да ће оног тренутка када се она угаси, одлетети душа моје Јеленице.

Страшно како сам постао сујевѐран! Палим свећу и изненада, одваживши се, гасим лампу. У кући постаје тамније, нестали су блѐсци и различите сенке, све је обавила тужна сива боја. Постало је тужно у мојој кући. Вучем уморне ноге између сивог намештаја, а за мном се полако вуче моја погрбљена сенка. У глави се роје мисли. О чему размишљам? Размишљам о нечему туђем, чудном, неважном, а ипак схватам да нисам заборавио своју несрећу. Неки гласови говоре у мени. „Желите ли харингу“. Шта? Какву харингу? Не замишљам се над тим. Неко туђ је упитао и тако је и остало. „Хидрохинон... хидрохинон... хидрохинон...“ Због нечега ми се допала та реч, и понављам је са сваким кораком и бојим се да не пропустим у њој неки слог. Она представља неко чудно олакшање за моје упале очи; оне одмарају, слатко одмарају, и пред њима почињу да се простиру дуге зелене ливаде са тако свежом травом... Не чујем шиштање, утихло је клепетало...

Часовник у трпезарији је откуцао два. Гласно, оштро. Ова два откуцаја су ми пала на главу, као гром из неба, као нож гиљотине. Умало ме нису убила.

Када сте несрећни, када сваког тренутка ишчекујете неку несрећу и ваша душа је напрегнута као жица на инструменту, саветујем вам да зауставите часовнике. Ако их пратите, они бескрајно продужавају ваше муке. Када заборављате на њих, они подсећају на себе, као цигла која пада на главу. Они као да броје ваша страдања и дугим стрелама-прстима приближавају тренутак катастрофе.

Испред мојих очију су нестале зелене ливаде и поново сам чуо далеко клепетало...

Прозор почиње да сиви. У кући је све исто, као и досад; исто се повија од кретања ветра жути пламен свеће, исто се њишу сенке и стоји мрак, а ипак има нечег новог. Вероватно, сиви прозор.

Ја постајем изузетно осетљив, моје очи примећују оно што раније нису видели. Чак видим себе како ходам из угла у угао између намештаја који ми није потребан и као да није мој; видим своје срце у коме нема ни најмање несреће. Шта ћеш, ако је смрт – нека буде смрт, ако је живот – нека буде живот!..

Врата од кабинета су зашкрипала, и у кућу полако улази лекар. Добри, стари друже! Само што је изашао из спаваће собе, од мог детета. Стеже ми руку и гледа ме у очи. И ја га разумем: „Нема спаса?“ – „Нема“, – говоре његове часне очи. Он није потребан и одлази, а на прагу стоји жена и кроз читаву кућу га прати погледом пуним преклињања и наде, као да он са собом носи живот наше Јеленице.

Затим она пребацује поглед на мене. Очи упаљене и тамне од бдења и бриге, сјајне и лепе од суза. Њена црна коса завезана у грубу плетеницу, тако је мека и топла. Све то ја видим. Ја све то видим. Видим њено драго заплакано лице, њен голи врат и мало раздрљене груди, одакле долази мирисна топлота младог тела, и у том тренутку, док ми лежи на грудима и тихо јеца, грлим је не само као пријатеља, већ и као привлачну жену, и као кроз сан схватам да ми у глави остаје неизговорена мисао: „Не плачи. Није све изгубљено. Још ћемо имати...“ Ах, подлост!.. Како може да се роди таква утеха уз шиштање грла пригушеног смрћу? Јеленица умире... Не, то је немогуће... То је зверски... то је бесмислено... Ко је узима? Ко ме је потребан њен живот?.. Ко може да источи крв мог срца, када сам ја још жив... Моју Јеленицу, моју радост, моје једино дете... Не, то је немогуће... немогуће... Ах, то је бесмислено напакон, кажем ја!..

Моја жена, узнемирена због стењања из спаваће собе, полетела је тамо, а ја се бацам по кући као рањена звер и у неуморној злоби премештам намештај и хоћу све да уништим. „То је подло, то је бесмислено“, – нешто у мени урла, и зуби шкрипе од бола скривеног у срцу. „Сто ђавола! То је насиље“ – буни се моје биће. „То је закон природе“, – нешто отпозади говори разговетно, али ја не слушам и јурим по кући. Из мојих уста спремне су да се разлегну речи грдње, и ја их изговарам, говорим наглас и сам се плашим свог гласа. Вилица ми се стеже, хладни зној облива чело... Падам у фотељу, покривам очи дланом... А-а!

Седим тако дуго.

Да ли ми се чини, или се шиштање заиста утишава? Шта је то, крај? Али жена ћути, не чује се плач. А можда јој је лакше? Можда је њој лакше, мојој девојчици? Можда ће све проћи, она ће заспати и сутра ће се њене очице смејати тати? Зар је то немогуће? Зар нисам ја сам, када сам био мали, већ умирао, чак су лекари од мене одустали, а ипак... Господе! Па постоји нека сила која се може умолити!

Шишти? Не, стварно, као да јој је лакше да дише... Када би само заспала. Када би заспала... Можда сам се ја помолио приликом опраштања са лекарем. Он не би могао да ме гледа тако смело у очи...

Изненада зверски урлик, урлик мајке, избацује ме из фотеље. Моје ноге трну, али ја летим... Јурим наслепо, све претурам, ударам рукама о врата и налећем на жену која у хистеричном нападу ломи руке... Ја све разумем... А ово је крај.

Па, са о в о м више ништа не могу да урадим, треба да умирим жену. Грлим је, тешим, говорим неке речи којима сам не верујем, и љубим хладне руке, мокре од суза. Уз помоћ Катарине, манастирских капи, пољубаца и хладне воде напокон успевам да уразумим жену и да је изведем из спаваће собе. Она више не урла, она горко, неутешно плаче. Нека се исплаче, јадница.

А ја трчим у спаваћу собу. Зашто? Откуд знам? Нешто ме вуче. Стајем на праг и гледам. Осећам да се моје лице сасушило до вилице, очи су суве и не трепћу, као да их је неко ставио у оквир рожњаче. Видим све необично јасно, као у грозници.

Насред куће, на великом брачном кревету, на белој ћебади, лежи мој слаткиш, већ поплавео. Још дише. Слабо шиштање излеће кроз сасушена уста и ситне зубиће. Видим већ стаклени поглед полузатворених очију, а моје очи, мој мозак жељно лове све детаље страшног тренутка... и све записују... И тај велики кревет са малим телом и бојажљиво светло раног јутра које је обгрлило још сиву кућу... и на столу заборављену, неугашену свећу која кроз зелени кишобран баца мртве тонове на изглед детета... и просуту доле воду, и блесак свеће на бочици са леком... Да не заборавим... да не заборавим ништа... ни та ребра, која са последњим удисајима час подижу, час спуштају ћебе... ни те, већ мртве, златне коврце, расуте по јастуку, ни топао мирис тела које се хлади, који испуњава кућу... Све ће ми то послужити... једном... као материјал... ја све осећам, ја разумем, неко ми говори о овоме, неко други, ко седи у мени... Знам да то он гледа мојим очима, да то он халапљиво сећањем писца упија у себе читаву ову слику смрти у свитање живота... Ох, како ми је одвратно, како ми је страшно, како ова свест рањава моје родитељско срце... Не могу више да издржим... Напоље, напоље из куће што пре...

Цветају јабуке. Сунце је већ устало и злати се ваздух. Тако је топло, тако весело. Птице цвркућу испод плавог неба. Ја махинално кидам цвет јабуке и приносим лицу цвет хладан од росе. Ружичасте латице се од грубог додира руке расипају и полако падају доле. Зар није тако било са животом мог детета?

А ипак се природа радује.

И што није могла да уради слика несреће то је изазвала радост природе. Пла-

чем. Сузе полако капљу упоредо са латицама, а ја са тугом гледам зелену шољицу која ми не треба што ми је остала у рукама...

Не могу да се вратим у кућу и остајем у башти. Па, шта ћеш, догодило се. Чињеница. Можда јој је сада боље. Откуд ја знам?

Чињеница!.. А како је тешко да поверујем овој чињеници, да се сложим са њом. Још недавно, свега шест – не, пет дана како је она била ту, у башти, и ја сам чуо табанање њених босих ножица. Да ли сте приметили каква је то срећа слушати табанање малених босих ножица? Још недавно, једноставно, чини се, као да је било јуче, стајали смо она и ја испод наше омиљене вишње. Вишња је била сва у цвату, као букет. Држали смо се за руке, подигли главе увис и слушали како у цвету зује пчеле. Кроз бео цвет видело се плаво небо, а на трави се играло пролећно сунце.

А ево сада...

Она је била тако забавна, жена и ја смо се често смејали њеним досеткама.

Када сам се чешљао четком, она је то звала „тата мете главу“, моје оковратнике је прозвала обручеви, није изговарала слово „р“, а уместо „срамота“ говорила је „смајота“.

Зар могу да заборавим како је она, спребивши се за спавање, долазила код мене да ми каже лаку ноћ у краткој кошуљици, сва топла и ружичаста, са голим ручицама и са меканим ножицама. Једном руком је притискала на груди своју одећу, а другу ми је стављала на врат и намештала за пољубац образ румен од игре.

Нећу заборавити срећу када додирујем њене свилене коврџе, нећу заборавити њену душу која је гледала кроз плаве очи моје душе, само далеко бољу, чистију, невинију.

Каква је то она сада, моја малена ћеркица? Не, не треба мислити, ње нема. Нема. Где су је ставили? Каква је она сада? Занима ме то. Берем читав букет цвета јабуке, пуне руке, и носим у кућу. Не знам где ћу да нађем своје дете, где су је ставили, и у првој кући, у коју улазим, у гостињској соби, набадам се на сто, а на њему...

То ти ту лежиш, моја малена! Како си постала велика, како си порасла одједном, као да немаш три године, већ читавих шест...

Прекривам је цветом јабуке са свих страна, обасипајући је тим цвећем, тако нежним, тако чистим, као моје дете.

Затим је гледам.

Она лежи, пруживши голе руке, издужена и неприродна, као воштана лутка. На њој је кратка бела хаљиница и жуте нове папуче са пуфном које сам јој недавно купио. Она им се тако радовала.

У њеној глави пламти светлост. Та чудна, неприродна, бледа, као мртва светлост усред белог дана. Дрхтавим блеском она љуби мртве образе.

Гледам ово воштано тело и обузима ме чудно расположење. Осећам да ми је оно страно, да оно нема никакве везе са мојим живим организмом у коме тече топла крв, да ја не волим то, да ја не тугујем за њим, већ за нечим другим, живим што је остало у мом сећању, одбило се тамо као златни зрак.

А моје сећање, тај мој нераздвојни секретар већ записује и ову безвласт тела усред цвета јабуке, и игру светлости на потамнелом лицу, и моје чудно расположење...

Знам зашто ти записујеш све то, моја мучитељко! Оно ће ти послужити... једном... као материјал...

Моја мила ћеркице, не љутиш се на мене?

10. новембра 1902., Чернигов

Превела Тања Гаев

Михајло Коцјубински

Јелка

Дошао је Божић! У Јакимовој кући све је прштало од посла. У пећи је пукцетала ватра и кипео је боршч. Олена, Васиљкова мајка, припремала је сармице за вечеру. Васиљко је седео на поду и туцао мак за жито.

Васиљку је било 12 година. Он је настарији у породици. Васиљко је туцао мак и посматрао две сестрице које су се играле с мачором и тату који је седео на поду погнуте главе.

– Зашто се тата секира? – мислио је он. – Да ли због тога што је болестан или због тога што нема пара да откупи од обућара мамине чизме?

Зашкрипаше врата. У кућу уђе један човек.

– Добар дан желим, – обрати се он Јакиму.

– Да не би сте продали ону јелку, која расте у вашем врту?

– Газде су ме послале да нађем деци јелку за Божић, и, ево, ја већ други дан тражим и не могу да нађем лепу ...

Јаким је ћутао неко време ...

– А шта би сте ви дали? - пита.

– Па нећемо да се погађамо ... реците цену ...

– Три гроша – одговори Јаким.

– Тата – обрати се Васиљко дрхтавим гласом – па то је моја јелка, ви сте је мени поклонили онда када ме учитељ похвалио.

Из плавих очију плавог Васиљка кренуле су сузе. Њему је било жао зелене, танане јелкице која је једино зими увесељавала врт. Отац погледа сина. Васиљко ућуга, прочитавши у том погледу неизговорену тугу.

– Добро, ја ћу дати три гроша – одговори човек – али морате да донесете јелку данас јер газде желе да је окитимо вечерас.

– Али како да је донесемо, када сам ја слаб, а дечко је још мали – рекао је Јаким.

Човек погледа Васиљка.

– Није баш тако мали ваш дечак. Није далеко, сат ... – по дану је однесе, по дану се и врати.

Јаким је размислио, па одмахну руком.

– Нека буде – варош није тако далеко.

Човек је дао задатак, објаснио где треба однети јелку и отишао. Јаким се мало развеселио, за три гроша могао је од обућара да откупи женине чизме. Олена неће на празник ићи у поцепаним чизмама да се Богу моли.

Он се обукао, узео секиру и отишао у двориште. За татом је потрчао и Васиљко.

У дворишту је био дубок снег. Јакимове ноге, на којима су биле читаве чизме, дубоко су понирале у снег остављајући за собом цео низ рупа. Васиљко је скако у те рупе и ногама разгртао бели, шкрипави снег. Црно, голо дрвеће стајало је у снегу, наkostenивши смрзнуто грање, непомично попут покојника. Под дрвећем, на снегу белом као шећер пружала се сенка. Чак издалека зеленим сјајем мамила је јелка. Васиљко је с татом пришао јелци.

Обојици је било жао младог дрвета. Танко, зелено, весело, оно је махало границама као да се радује гостима ...

Јаким је пришао ближе, замахнуо секиром и ударио је по стаблу. Јелкица је задрхтала од корена до врха, као да се уплашила неочекиване несреће и неколико зелених иглица је пало у снег. Јаким је секао, а јелка се гресла, као грозница. Васиљку се чинило као да је зајаукала. Дрвце се зањихало, зацукетало и исечено пало на снег. Васиљко умало није заплакао од туге. Он је видео како је тата узео јелку за стабло, бацио на леђа и понео. Вршак јелке се вукао за татом остављајући на снегу пругу дугу попут неке стазе.

Васиљко погледа на свежи пањић и две сузе му се скотрљаше низ обрашчиће. Није могао да гледа тај пањ, то место, где је само неколико тренутака раније стајала његова јелка и почео је да нагрће снег на пањић.

Убрзо се под купом снега није видео пањић!

– Васиљко! Дођи овамо! – викну тата из дворишта.

Васиљко потрча до тате.

– Сине, спремај санке однећеш јелку.

– Пожури, сине, већ је подне, а требало би да се вратиш по дану.

– Само да не буде снега – рече Јаким, гледајући на ивицу неба – као да се облаци приближавају!

– Не одуговлачи, Васиљко, не одуговлачи, већ је касно!

На старим санкама већ је лежала јелка. Васиљко поче да се спрема за пут. Упрегао је коње, обукао кожух и изашао из дворишта.

II

Пиркао је хладан ветрић. Скраја неба су се приближавали бели, као млеко облаци. Брзо су трчали сиви коњићи. Пут је био клизав и санке су ишле у страну. Са оба две стране пута, где год очима погледаш пружала су се поља прекривена снегом као белим стољњаком. Тврди плави снег је играо на сунцу. Црне вране су седеле у групама на снегу и поново су устајале с места. Ветар је дувао све снажније. Примакли су се снежни облаци и прекрили су небо. Сунце се сакрило иза облака. Падао је снег. Васиљко је викнуо на коње и они су потрчали у касу, приближавајући се шуми, црној стени која је стајала испред њега. До шуме је половина пута. Још пола сата ићи кроз шуму. Васиљко је ушао у шуму. Здрави, незграпни храстови страховито су стајали у снежним сметовима, њима је било свеједно што је шибао хладан ветар и што пада снег. Мокри снег је шибао у лице Васиљку и затварао му очи, упадајући му и у крагну. Сиви коњи су сасвим побелели од снега. Васиљко је сакрио руке у рукаве, набио је капу на очи, погнуо је главу како би се малчице заштитио од хладног ветра и снега. Он није ни обратио пажњу да су коњи скренули с пута и да су трчали удесно. Одједном су санке отишле у сутон и удариле су у брежуљак.

Трас! Нешто је лупило, зачуо се прасак и Васиљко се стрмоглавио у снег. Коњи су стали. Васиљко се усправио, отресао је снег са себе и отрчао је до санки.

Стара трула каросерија је пукла. Горњи део санки је лежао далеко од точкова. Васиљко је направио круг око санки, погледао их и умало није заплакао. Несрећа једноставно није могла да се избегне.

– Сачекаћу мало, можда неко наиђе да ми некако помогне – помислио је он, гледајући на пут који је из часа у час био затрпаван снегом. Али у шуми је било пусто. Само је ветар хучао међу дрворедима и бацао је снег заклањајући белом мрежом видик ...

Васиљко је направио неколико корака напред и застао је, широко разгорачивши очи од страха и неизвесности. Пред собом је угледао јарак који није смео да буде на његовом путу. Васиљко је схватио да је скренуо с пута. Шта сад да ради? Да остави санке с јелком у шуми а он с коњима да се врати кући? Васиљко је распрегао коње, сео на њих и вратио се назад на пут. У шуми се смркавало. Пао је мрак. Васиљко је јахао шумом, коњи су дубоко понирали у снег и једва су корачали ногу пред ногу. Васиљко је изненада приметио да не иде путем већ шумом без циља. Он је застао.

– Треба хитно наћи пут – помисли Васиљко.

– Вратићу се назад до санки и одатле ћу поћи право путем.

Он је окренуо коње и пошао је назад. Дуго је ишао Васиљко борећи се са снегом и ветром, а санки није било. – Ја сам скренуо удесно а требао сам мало улево – помисли он и скренуо улево.

У шуми се сасвим смркло. На земљи и у ваздуху се белео снег. Видела су се замрзнута стабла дрвећа опточена снегом. Васиљко је ишао, а санки није било. Коњи пробијајући се кроз сметове и густише су се уморили и стали. Васиљко је залутао. Њему је било хладно и био је страшно уплашен. Он је заплакао. Около је вејала мећава и шибао је хладан ветар, ковитлајући снег и Васиљко се сетио топле, лепе очеве куће. Весело у кући гори фењер, а на столу стоји кутја. Отац и две сетрице седе за столом, мама поставља вечеру. Сви су тако весели, причају и радују се празнику. Дечаци и девојчице доносе вечеру, честитају једни другима празник и распитују се о Васиљку. А можда не, можда несрећа гостује у кући. Можда мама плаче што јој нема Васиљка, можда се отац нервира и тужно седи поред стола и не једе вечеру. Ох, када би се могло изаћи из ове мртве шуме да видим драгу кућу ... Васиљко је дотакао коње, коњи су се померили с места и опет су били у дубоком снегу... Али шта је ово? Васиљко је јасно видео своју кућу. Њему се учинило да у малим прозорчићима светлуца пламен. Васиљко се обрадовао

и пошао је кући. То је био жбун, прекривен снегом и издалека је изгледао као кућа. Васиљко је спустио руке. Шта му је сада чинити? Гледао је наоколо, здрави храстови су стајали у шуми као страшне звери, чутећи ка њему су нагињали своје црне пипке – гране. Васиљку се чинило да су то мртваци. Умотани у беле покриваче који њему пружају своје руке. Било му је страшно. Изненада нешто му је зглаве скинуло капу, хладан снег му је падао на главу ...

То се капа закачила за грану и срушила са ње снег. Васиљко се усудио да се с коња спусти по капу. Када се негде далеко чуло а – у – у – у ! И громогласно се реазлегло по шуми а – у – у – у ! Чуло се и са друге стране шуме и дуго није престајало.

Васиљко је премро од страха, коса му се накомрешила, срце је престало да куца у грудима. Мисао о вуковима му је пролетела кроз главу. Од страха је поскочио, зајахао је коња и нестao изa дрвећа.

Васиљко се попео на крај шуме. Иза шуме било је поље. На пољу, поред шуме, стајао је крст! „Ја сам на путу ... ово је пут до села где живи мој стриц ... недалеко од села". Васиљко је изашао на пут. Али какви то пламенови сијају у шуми? Шта се то црно креће по снегу? ...Одједном коњи су рипнули и кренули у страну „вуу-коовиии"! – помислио је Васиљко. Он је из све снаге ударио коње и ухватио се за гриву... Преплашен, без капе, прекривен снегом ишао је Васиљко по путу у сусрет хладном ветру. За њима су трчала два вука којима се кичма увијала... А међава је вејала покривајући им трагове.

III

Испративши Васиљка, Јаким лагано уздахну, он је продао јелку за добре паре, а притом паре су биле потребне: требало је откупити жени чизме а и за Нову годину треба нешто купити ...

Јакиму је било жао Васиљка пошто је тако волео ту јелку. Али шта да се ради када је беда: нема се шта ни обући ни јести.

Олена се вртела око пећи, журила је како би стигла на време за вечеру.

Нико није приметио да напољу пада снег.

Само су девојчице, забављајући се под прозором радосно ускликнуле:

– Снег! Снег! Пустите нас мама напоље!

Олена и Јаким су заједно погледали кроз прозор.

– Он мукица! Како ће се јадни Васиљко вратити кући по оваквом невремену!

– вриснула је Олена.

Јаким је изашао напоље. Небо се натмурило снежним облацима, а снажни ветар носио је све пред собом. Јаким се узнемирио.

„Само да нека несрећа не задеси дечака“ – помислио је он.

– И, шта? – питала је Олена, када је он ушао у кућу.

– Вејавица ... па можда ће престати, требало би да Васиљко стигне. Вејавица није престајала.

Олена је мало по мало гледала кроз прозор, истрчавала напоље, јецала и приговарала!

Већ се смрачило, а Васиљка није било. Олена је плакала. Зашто је било потребно послати дете у мрак! Без та три карбованца би преживели? Шта ће ми те паре, када због њих могу да изгубим најстарије дете? Олени је било тешко и размишљала је о томе како је Васиљко пронашао пут, како су га напали вукови, како ће на комадиће растргнути њено чедо ...

Срце јој је обливала крв, а из очију су текле сузе. Јаким је ћутао али се није бринуо мање од Олене. Он је сваки минут излазио напоље загледајући у мрак, слушајући како веје мећава, узалуд надајући се да ће угледати Васиљка, да ће чути његов глас ...

Људи су давно већ почели да вечерају, а у Јакимовој кући су и заборавили који је данас дан. Девојчице су задрмеле, чекајући вачеру, родитељи су се секирали, о храни нису ни размишљали.

Дечак из комшилука је донео вечеру.

„Позивали су вас на вечеру тата и мама, ја вас позивам. Желим вам све најлепше за Божић – рекавши то звонким гласом, пружајући чинију у завежљају. „А где је Васиљко?“ Упита он мало касније.

Олена се огласила „Господе!“

Сви људи се радују, веселе како је Бог одредио, чекају велики празник. Само је њу несрећа снашла отевши чедо њено, бацило га у мећаву на милост и немилост крволочним вуковима.

Целу ноћ тута је била у кући, притискајући срце јадним људима недајући им сна.

IV

Ујутру је испловило јарко сунце на ведро небо, видевши шта је ноћ урадила са земљом. Ветар се стишао, чисти, свежи снег сребрнасто се сјајио под плавим шатором неба. Земља као да се за Божић пресвукла у белу кошуљу.

Скоро је свануло. Јаким је отишао у комшилук да моли за коње. Он је морао поћи да тражи Васиљка. Олена се спремала да пође са њим.

Весело су прштале санке по снегу, весело су трчали коњи, пошто је снег на путу био утабан. Али туга је била у срцу Јакима и Олене.

Они су гледали на све стране, бојећи се да угледају некакав траг од Васиљка. Али свуда је било мирно, бело, снег је блештао, од гледања су их очи болеле. Они су ушли у шуми, Олена је пажљиво гледала међу дрвеће, њој се све чинило како види санке, кошуљу, Васиљка и коњске трагове.

– Када би неко наишао – обрати се Јаким – па би се распитали да није штогод видео у шуми.

Сретешо неког Јеврејина с кобилком. Јаким му је све испричао, своју муку, и поче га испитивати.

– Ја сам видео поломљене санке, а на њима јелку – рече он – крећите се шумом удесно.

– О, нема мог Васиљка, нема мог чеда! – Кукала је Олена.

Тај крик срца болесним ехом се разлегао у Јакимовом срцу.

Већ издалека су приметили на путу поломљене санке, а зазеленила се јелка посута снегом. Јаким приђе до санки. Олена је прва скочила и почела да пада пред санке и да јадикује на сав глас. Јаким је тужно стајао погнувши главу.

„Да – мислио је он – Васиљка су појели вукови". Одједанпут неко је дошао. Јаким је погледао и није могао да верује својим очима. Пред њима су стајали његови коњи, а на санкама је седео Петар, слуга брата.

– Одакле си се ти створио овде – повика Јаким.

– Па газде су ме послале по ваше санке. Још су ми рекли да ту јелку однесем господину ...

Васиљко се слупао јуче, скренуо с пута и једва је стигао до нас синоћ.

Значи Васиљко је жив? – Повикаше у исти глас Јаким и Олена.

– Да жив је ... скоро је отишао кући с нашим Омељком.

– Ти не лажеш?

– Нисам ја пас да лажем! Умуси се Петар.

– Хвала ти Господе! Радовали су се.

– Хвала ти Господе што је он жив!

Петар је ставио јелку на своје санке, а поломљене санке су привезали за Јакимове. Јаким је дао знак коњима да пожуре кући. Васиљко је већ био код куће. Јаким и Олена су плакали од радости грлећи Васиљка.

„Ми смо већ мислили да те нећемо видети" – рекли су они. А Васиљко је весело цвркутао, причајући своје доживљаје из шуме.

Новембар 1891.

Превео Милан Ђорђевић

Васиљ Стефаник

Новост

По селу се прочула вест да је Хриц Летјучи удавио у реци своју ћерку. Он је хтео да удави и старију али она се избавила. Откада је жена Хрицка умрла он је запао у беду. Није могао да се снађе са децом без жене. Ни једна није хтела да се уда за њега, и не само због деце него је још сиротиња и влада оскудица.

Хриц се сам мучио целе две године са ситном дечицом. Нико за њега није марио, како живи, шта ради, осим најближих комшија.

Они су причали да Хриц готово целу зиму није ложио у кући, а зиму је кажу провео заједно са девојчицама на пећи.

А сада је цело село само о њему причало.

Тако је једне вечери дошао кући и затекао девојчице на пећи.

–Татице, ми смо гладне – рекла је старија Ханзуња.

–Па једите мене, шта да вам дам да једете?

Ево, имамо хлеб, једите њега!.

Дао им је комад хлеба, а оне, као штенад око голе коске око тог хлеба се окупили.

– Родила вас је и оставила вас је на моја леђа, нека је земља избаци!

А куга негде лута као да је врат сломила код нас неће ни да сврати. Ове куће би се и куга уплашила!

Девојчице нису обраћале пажњу на очеве речи јер то су слушале и јуче и данас и навикнуле су се. Јеле су хлеб на пећи и било их је страшно и жалосно гледати. Сам Бог зна како су се те ситне кошчице држале заједно? Само је четворо црних очију било живо и имало тежину. Чинило се да су те очи тешке као само олово, а што се тела тиче да није било тих очију оно би полетело на ветар као перје. Па чак и сада, када једу суви хлеб, чинило се да ће се кошчице лица претворити у пиљевину.

Хриц погледа на њих са клупе и помисли „мртваци“ и узбуди се тако да га зној обли. Учинило му се као да му је неко тежак камен прислонио на груди. Девојчице су жвакале хлеб, а он је пао на земљу и молио се, али нешто га је приморало да на њих гледа и стално у себи мисли „мртваци“!

После се неколико дана Хриц плашио да буде код куће и стално је био у комшилуку, а они су му говорили да се пуно нервира. Поцрнео је и очи су му упале тако да готово није могао да гледа свет, већ само у камен који му је притискао груди.

Једне вечери дошавши кући Хриц скува деци кромпир, посоли га и стави га не пећ како би га девојчице појеле.

Пошто су га појеле он им рече:

– Сиђите са пећи па идемо негде у госте.

Девојчице су сишле са пећи.

Хриц навуче на њих неке рите, узео млађу Доцјку на руке, а Ханзуњу за руку и изађе са њима. Ишао је он тако шумама и застао је на брду. У месечевој светлости разлила се у долини река као велика струја сировог сребра. Хриц се стресао опечен леденим сјајем реке а онај камен на грудима постаде још тежи. Задихао се и једва је могао да носи малену Доцјку.

Спуштали су се долином до реке. Хриц је цвокотао а одјек његових зуба се разлегао шумом, осетио је на грудима дуги ватрени ујед који је продирао у срце и главу. Уз саму реку није могао нормално да хода па потрча и остави Ханзуњу. Она је трчала за њим. Грицј брзо узео Доцјку и из све снаге је потопао у воду. Постало му је лакше и он убрзо рече:

– Рећи ћу господи да није било никаквог излаза, нисмо имали ни шта да једемо, ни ватру да заложимо, ни веш да оперемо, ни да се окупамо, ама баш ништа! Ја преузимам кривицу, пошто сам крив, па на вешала!

Поред њега стајала је Ханзуња и говорила исто тако брзо:

– Татице, немој да ме удавиш, немој, немој ...

– Па ако већ молиш, нека ти буде, али теби би било боље, а мени ће бити исто патио за једном или за обе. У мањој би била беди јер ако останеш, чуваћеш туђу децу Јеврејима па ћеш поново беда бити. Али, како ти хоћеш.

– Не дави мене...

– Не, нећу, али Доцјки ће боље бити него теби. Врати се у село, а ја идем да се пријавим. Овом стазом иди, иди, иди далеко до врха, а када стигнеш до прве куће ти уђи и испричај како је било, да је тата хтео да те удави, да си се избавила и да си ето дошла да их замолиш ако можеш да преноћиш код њих. А сутра их питај да ли би могли да ти нађу да чуваш нечију децу. Хајде, иди већ је пао мрак.

И Ханзуња је отишла.

– Ханзуња, Ханзуња, узми овај штапић, јер ако неки пас наиђе растргнућете, а са штапом бићеш безбеднија.

Ханзуња је узела штапић и пошла шумом.

Хриц је засукао панталоне како бих прешао реку јер туда га је водио пут до града. Загази је у воду до чланака па се скаменио.

– У име Оца и Сина и Светога Духа, Амин!

– Оче наш иже јеси на небеси и на земљи ...

Окренуо се и отишао до моста.

Превео Милан Ђорђевић

Ема Андијевска

Проблем главе

Сваки пут кад пробам одело које је требало да буде готово још за моје венчање, до ког није ни дошло услед недостатка одговарајућег одела, кројач, узрочник многих невоља у мом животу, коме сам се обратио само зато што су баш тада робне куће отпочеле штрајк, а мени је затребала свадбена опрема, не заборавља да напомене како би ми одело, које ми шије скоро исто толико колико постојим, предивно стајало, само да није моје главе.

Према његовом мишљењу, моја глава толико квари општи изглед беспрекорно скројене одеће, да бих морао или да некако утурам главу наниже, како се не би видела, или да је просто ишчупам.

Та колико људи од рођења до смрти живи сасвим без главе, имајући на том месту само нешто налик на увећани рибли мехур, али у мом случају глава до те мере ружи читав труп, да је просто неопходно решити је се, јер она није само сувишна, него је и штетна за општи развој човека. Наводно су се сада други органи прилагодили да преузимају функцију главе и ако ја стварно желим да још пре смрти добијем давно наручене ствари, морам да се опростим од главе.

Уосталом, она је, како све чешће и чешће закључују компјутери, злоћудна израслина, која се само захваљујући давним предрасудама, озакоњеним традицијом, држи на раменима, и већ је крајње време да се решимо назадних навика, које коче развој личности, а самим тим и читавог човечанства.

Само је по себи јасно да ја покушавам да образложим да одело, које ми већ толико година шију, није намењено за главу, већ за тело, али кројач категорички негира, објашњавајући да моји докази неће издржати ниједну критику просто зато што у својој аргументацији полазим од погрешних принципа. Није искључено да су ти принципи некада били делотворни, али сада су нова времена, и позивање на оно што одавно не постоји, сведочи о лакомисленом приступу стварности. Глава је своје одслужила, и људска фигура ће само добити када се буде завршавала на раменима. А што нови заокрет наредне еволуције мора почети од мене, то је због тога што од некога мора почети, и за људски род нема никавог значаја, што ћу тај почетак бити ја.

И како би придао својим речима више уверљивости, кројач све већим и већим маказама штрицка испред мојих очију, меркајући како да ми најбоље одсече главу.

Ја се сваки пут трудим да му накако дам до знања да ми одавно више није потребно ни само одело, а самим тим ни пробе, које испуњавају кошмарима моје постојање. Али се кројач ухватио свога и, када га дуго не посећујем, он увек налази начин – или преко мојих познаника, или чак путем отворених претњи у малим рекламним огласима – да ме терорише, како бих га посетио.

Шта је то живот – то, у суштини, више није живот, и слепцу је јасно. Јер човек није вечан, и времена је заиста мало, стога решење треба доносити сместа, уколико хоћу макар кратко да предахнем пре смрти. И тада видим један једини расплет пред собом: ако сам се осмелио да задржим главу, немам другу алтернативу, макар и дан и ноћ размишљао само о томе, него да се препустим давно заборављеном начину – спасавајући своју главу, јер ипак само једну имам, да се брзом брзином успентрам на највише дрво, с којег се некада давно човек неопрезно спустио на земљу.

Превела Маријана Ђивуљски

Лесја Демска

Бројгеловим очима

Ветар. Таквог ветра није било одавно. Облаци су престизали једни друге изнад Доминиканске цркве. Не. Нећу поћи у Италију. Управо сам се предомислила. Истина, нисам ни намеравала да идем тамо. Али и шта ћу ја у Италији, када су облаци ту – изнад Доминиканске цркве.

Мрзи ме да прелазим пут. Толико кола... Један трамвај. Други... Уосталом, морам прећи овај пут. Полагано се одвлачим на другу страну. Закочила су нека кола. Изненада сам сазнала све што о мени мисли неки тамо шофер. Баш ме брига.

Степенице. Један. Два. Три... Мрзи ме. Морам да свратим у ову кафану. Нећу, али морам. Тражим сликаре. Од најранијег јутра тражим. Недостатак пара. Уз то и тотални. Имам неколико добрих идеја. За сликаре. Паре су за мене. Они сигурно и не слуте да их тражим.

Улазим у кафану. Пусто. Зашто је ту пусто? Толико слободних места... Седам по навици за свој сто. Чекам сликаре и немам чиме да се занимам. Скоро никог нема.

Чај. С лимуном. Свеједно. Узимам чај како бих променила навику да пијем кафу. Седим. Спустила главу. Не морам да је подижем. Имам добар слух. И познајем кораке оних које чекам.

Поглед. Чудно?.. Зар ме ту неко посматра? Подижем поглед. Само поглед. Да. Чудан мушкарац. С чудним погледом. Не знам чак ни како да га назовем. Тако људи гледају када покушавају нечег да се сете. Чеге он има да се присећа? Зар је могуће да имамо неку заједничку прошлост?

Обарам поглед. Зима. Снег. Људи. Горе. И људи доле. Стрелци на снегу. Или Божић у Амстердаму? Ма откуд. Нема ловаца. Нема паса. Нема Амстердама. Нема Бројгела. Нема Чубаја. Нема... Толико тога нема. Само дим цигарета у овој „трулој“ боемској кафани. Ни снега нема. Ни наоколо. Ни у нама. Јер превише је то постмодернизма за такву чистину.

Подижем главу. Опет онај човек. И опет онај поглед. Делује на мене попут хипнозе. Сад већ не могу да одвојим своје очи од његових очију. Очију неизрециве боје. Нешто се буди у мени. Зар се у мени нашао снег!? Нашли се пси? Стрелци и људи?.. Амстердам... Убијени јелен. Али откуд ту Бројгел? Та њега сам убила ја. У једном од дечјих снова. Лагано идем према њему. Толико крви. И опет пси... Из његових очију теку сузе. Плачем и ја. Гледам жртви у очи. Њихов поглед делује на мене попут хипнозе. Падам на колена. Опрезно љубим мртве, ледене усне. Чудна топлота прелази у мене. Присећам се нечега... А Божић у Амстердаму?..

Зар смо имали заједничку прошлост? Снег. Лов. Амстердам. И Бројгел... Зар сам некада волела овог чудног мушкарца? Зашто осећам овај бол и празнину? Имам утисак, као да сам дужна да се нечег сетим? Или, можда, неког?.. А какве су му боје очи? И чега се оне присећају? Зашто се труди да ми се осмехне? И зашто нам бол криви лица?..

Он обара главу. Ја обарам главу. Изгледа да смо се нечега сетили. Лавов. Нека зима. Непознати атеље. Овај човек. И ја – љубим се с неким. Тада јединим. Не могу се сад сетити с ким. Та ја сам само жена... А он? Чега се он сећа?.. Снега... Лова... Амстердама?.. Сведок туђе страсти. Усамљеник с Бројгеловим очима... Сада ћеш да устанеш и поћеш. А ја ћу остати. Јер не чекам тебе. Због нечега опет не чекам тебе. Због нечега опет не живим за тебе. Због нечега ти опет нисам потребна... Нећеш чак ни подићи главу за растанак. Стари, никоме потребни Бројгел. Ухваћен од стране наивног девојчурка и самоувереног мушкарца. У зиму. У сопственом атељеу. У Лавову. И уопште не у Амстердаму... И уопште не на Божић.

Превела Маријана Бивуљски

Володимир Кашка

Девојчица и клавир

Једном сам већ покушавао да изложим на папиру причу о девојцици и клавиру. Али млад сам био, имао хитре ноге и навику да јурим за неколико зечева одједном. А на крају ми скоро никад не би полазило за руком да ухватим ни најобичнији зечји реп. Тек сада видим да сам тада био начитан романа Маркеса, Карпентера, Астуријаса, те сам почео да играм како они свирају. Тако сам много напричао о тој малој девојцици и великом концертном клавиру, да је сада чак и мене срамота да поново читам. Чеге све није било у мојој првој причи: и о метапсихози у древној Индији, о мудром мајмуну који је ловио рибу, а уједно је успео да научи памети дрског крокодила... А у ствари је све било сасвим другачије, далеко приземније, једноставније и јасније. Када и ја за Малим принцем одлетим на своју звезду, подмукли људи могу објавити и тај мој рани покушај. Али читаоци ће већ знати да је истина то, да сам тада ипак био млад и да су ми ноге биле одвише брзе, а како кажу – због луде главе и ноге страдају. Али верујте да и хитре ноге, са своје стране, дуго задају бриге и глави, све док довољно не клоне на раменима и разум не збрише у груди, као што се одвоји кајмак с млека. Као да се и мени разум увећао – бар осећам како ми је глава отежала.

Дакле, живела је у граду Чернигову једна девојчица коју су отац и мајка једне вечери сасвим случајно (нису имали с ким да је оставе код куће) повели у филхармонију на концерт веома познете – нажалост, не и мени и вама – пијанисткиње. Не знам шта је тачно на том концерту оставило такав утисак на осмогодишњу девојчицу, али је неколико дана касније по први пут у свом малом животу уснила зачуђујуће јасан и унутрашње организован сан. Примећено је да се одраслим људима ко зна шта привиђа у сновима: једна слика другој препречава пут, тек што се један догађај појавио, други већ продире у незаштићену свест. Сасвим је другачије сањала девојчица. Као да је била риба и живела у неизрециво плавом мору, полако пливала сумрачним подводним светом и уживала у тамошњем цвећу. Девојчица га је тако јасно видела у сну, да је после могла да преприча по колико је латица имао сваки цвет – пошто је ишла у први разред и већ је добро умела да рачуна до сто. Затим је опажала како се изнад површине мора полагано спушта према њој прави концертни клавир, тако црн, да ни са

чим није могао да се упореди. Девојчица-риба је неодлучно плувала до клавира, перајима додиривала светлуцаву површину и опчињено посматрала дирке. Она се јасно сећала да је веома желела да свира. Тако је желела, да се читаво њено мало тело испуњавало необично великим болом, али се неиздржива тишина налазила свуда наоколо, а у самом центру те тишине, између површине и дна мора, у чудесно плавој води лебдео је црни неми клавир. Девојчица би се будила и плакала. Тек када би причала свој сан мајци, бол би је напуштао. Родитељи су се чудили како је такво дете могло да усни тако јасан и унутрашње организован сан. Међутим, нису имали разлога да не верују сопственој ћерци, будући да је расла у васпитано и честито дете. Девојчица је почела да се претвара у рибу малтене сваке ноћи. Обично је и остајала девојчица, али се осећала као беспомоћна нема риба и гледала у неми клавир. И сваке такве ноћи купала се у неутешним сузама.

Уместо да купе девојчици прави клавир, и да је упишу у музичку школу, отац је повео девојчицу код лекара, а мајка се од бриге потпуно пала духом и ходала покуњено: неколико дана није спремала стан и по пет пута на дан солила компот, иако се стан, као што се зна из искуства, може спремати и по пет пута на дан, док већ компот уопште не треба солити. Добри чика-доктор пажљиво је прегледао дете и посаветовао родитељима да је упишу следеће јесени у музичку школу, као и да сместа набаве клавир, макар стари. Али је овај одвратио лекару да ће новац за инструмент имати тек за два месеца. Неће ваљда заиста све време да пије слан, попут расола, компот? Зар немају негде на селу рођаке како би се девојчица тамо лепо одморила? Ево за недељу дана се завршава школска година. Отац је размишљао неколико минута и сетио се да у Бобровицкој области у малом шумском сеоцету још увек живи његова стара баба.

Тако је девојчица неочекивано доспела на цело лето код очеве бабе, која је њој, у ствари, била прабаба. Ова је још била и веома страшна изгледа, имала риђу косу попут ватре, без иједне седе власи и као да јој смрт у овом столећу није ни падала на памет. И моје ноге, што су некад биле брзе као у хрта, не дају ми мира, и све хоће да јурну за још једним зецом, те да додам нашој причи и приповест о риђој баби. Али, молим лепо, већ сам се научио. Није ми глава узалуд отежала и више не дозвољава к'о празно казанче...

У шумском сеоцету било је свега пет димњака. Прва кућа била је прабабина, коју ћемо даље звати једноставно баба, како не бисмо ломили језик. У другој је живео шумар-удовац, миран попут јагњета када је трезне главе и страшнији од црног олујног облака негде после двадесет прве чашице. Нећемо се журити да

заборавимо овог човека, пошто нам он неће дозволити да завршимо нашу причу онако елегично као што смо је започели. У другом дворишту живео је са супругом чувар у пилани, и кравом у штали, у четвртом и петом становала су два радника из исте те пилане са својим породицама. Сеоце као сеоце, до најближег села – два километра, до центра округа, градића Бобровице – двадесет шест.

У бабиној кући девојчицу више није посећивао сан са клавиром. Ту је и самој риђој баби било тесно – где да се још и клавир угура? За читаво лето девојчици није успело да види бабу како спава. Она је све време лупала, ударала, куцала, кувала, пржила, прала, сушила, штрикала, копала, плевела, чак је и цепала дрва. И ни на тренутак – ма колико то било тешко замислити, али покушајмо – није затварала уста чак ни када није било живе душе поред ње. Прави правцати телевизор ходајући телевизор. Колико се пута девојчица пажљиво загледала да се не протеже од бабе до утичнице гајтан. Али никаквог гајтана није било. Можда се баба напајала енергијом из батерија, а можда је просто исувише видела и чула за свог живота, па су тек сада све те слике, догађаји, речи почели да је притискају изнутра и да се звонко просипају на земљу, попут копејака из бушне торбе. Малецка се трудила да помаже баби у свему, а уједно је и заинтересовано пратила непрекидну бујицу звучних и беззвучних, дугих и кратких, грубих и нежних, топлих и хладних, светлих и тамних речи које су се ослобађале из бабе. Укратко речено, старо и младо је живело заједно прилично добро. Девојчица је много тога чула и научила од бабе, а пред крај лета би сигурно знала и умела још више, што би био прилично разуман завршетак наше приче, да није... Али о томе ћемо у новом пасусу.

Једног јутра, док се још ни сунце није успело на врхове високих борова око сеоцета, шумар-удовац упрегао своје кљусе у таљиге, у скривени џеп ставио новчаник које су излизале руке многих генерација и паре многих влада и пошао у Бобровицу послом, не само њему непознатом, него ни Сведржитељу. Ја лично мислим да се мисао о куповини клавира давно усадила у његову, не баш класичног облика, главу, иако ће се великом броју неупознатих читалаца – скептика и слушаца – циника то сигурно учинити као потпуно неочекивани хир чиче – варварина, који има пара као плеве. Ко зна... Лично ме је искуство уверило да наше сеоске чиче, у благословеној Богом ујутру и од стране истог увече проклетој Украјини, имају тако дубоке душе, да ни најдужом мотком не можеш дохватити дно. Још ако је нешто тамо потонуло или случајно залутало, назад га нећеш извући нити димом истерати – распашће се у њима у потпуности. Мој је и деда Федир и Данило био такав, и отац мој, нека му је лака црна земља, такав био, а

дешава се да и ја у себи пођем стазом, тако бесконачном, да, ма колико њоме путовао – до јутра најдуже летњег јунског дана се находиш, а она се и даље не завршава. Дакле, у окружној робној кући од бетона и стакла, шумар је неочекивано, како за прогресивну већину људског рода, тако и за његову реакционарну мањину, набавио прави, да не може бити правцатији, концертни клавир. Неки му земљаци помогоше да инструмент на таљигама прекрије сеном. И потеря коња тако уобичајено, као да се читавог живота само и бавио куповином и превозом концертних клавира. Пут је био далек, али га је кобила познавала, тако да је чича радио неколико корисних ствари истовремено: и сам је путовао, и клавир возио, и потезао вино из флаше, и кобасицу мезетио, а затим још и дремао. Тек је предвече, без неких посебних догодовштина, вучна транспортна јединица пристигла у шумско сеоце. Два радника и чувар у пилани су, добрано се задихавши, помогли човеку да однесе клавир у кућу. Затим су сели за сто и наздравили, какав је и ред, за то да клавир потраје сто година. Онда су поновили за то, да шумар брзо постане пијаниста. На то је шумар одговорио да је њихов род иначе познат по музичарима: деда је на добошу чуда чинио, а отац је на хармоници изводио карапет и полку. А онда су пили за нешто друго, све док се нису сетили да би било време да пођу кућама, па су се разишли.

Девојчица је видела како црни неми клавир поносно улази на таљигама у шумарево двориште. Њене босе ножице као да су одједном срасле са земљом. Речи које су излетале из бабиних уста попут пчела, бумбара, лептира, у трен ока су се претвориле у муве или чак у сиве каменчиће. Плаво море је још у току дана почело мирно да се спушта с неба према девојчици. А за спавање се више није спрема да легне у кревет на беле чаршаве, прострте брбљивом риђом бабом, већ на само морско дно. И већ тада је девојчица била малтене нема риба. Она се савила попут клупчета или месечевог српа под прекривачем, затворила очи и стрпљиво почела да чека...

А за то време шумар је сам самцат седео у великој кући и неутешно туговао што нема ни жену ни макар не баш послушну децу, иако сад има црни клавир. Након неког времена тужног размишљања њему се изненада учини да је и он сасвим довољан како се не би осећао потпуно беспомоћним и несрећним на овом свету. Приближио се клавиру заједно са неудобном хоклицом и кажипрстом леве руке, одрвенелим од дугогодишњег тешког рада, дотакао белу дирку.

Девојчица се тргла. Баба се занимала крај полице за судове и осврнула се према њој. Риђа баба је помислила да је девојчицу ухватио први сан. Иако је ма-

лецька можда и спавала, њој се учинило да она уствари уопште не спава. Девојчица, која је осећала да је нема риба, је и сама плашљиво дотакла перајем белу дирку црног и дотад за њу немог клавира и зачула звук. У грудима мале рибе заиграло је срце и њој се учини да се опет претвара у девојчицу. И заиста, прилично брзо су почеле да јој израстају руке са дугим белим прстима...

Шумар уплашено скочи на ноге. Тај један једини звук га је прожео брзо и са болом – улетео у уши, сјурио се телом све до пета, али је даље био дрвени под, и звук се хитно назад, попут малог измореног бића протумарао шумаревом утробом тамо-вамо и лагано утихнуо. Шумар је несигурно пришао столу и дрхтавим рукама налио отприлике двадесету чашицу тог дана. Плашио се попут малог детета.

Баба је такође чула звук беле дирке. На неко је време престала да мрмља за себе саму и беспомоћно провирила кроз прозор. Риђа баба је јасно видела да је у чуваревој кући забљештало светло. Сигурно је и тамо старе пробудио непознат им до тада звук беле дирке.

Девојчица је пажљиво погледала своје дуге и беле прсте и децји се чаробно осмехнула у сну. Важно је да она више није била нема риба и клавир је такође, из непознатих разлога, непојмљивих малом разуму, престао да буде нем. Иако је био велик и црн, он се обратио детету тако молећиво, попут сасвим маленог гладног мачета. И то се испоставило сасвим довољним да би се девојчица осетила необично јаким, као да је у могућности да помогне свим мачићима на свету, кучићима, канаринцима и сл. које су окрутни одрасли оставили на милост и немилост. Обичне девојчице не бивају тако јаке – као ни обични одрасли. Сем тога, звук беле дирке као да је прокрчио стазу кроз модрозелену помрчину густог мора све до површине, где се завршавало море и почињало небо. Том је стазом у подводно немо царство пристигао први сунчев гласник и заискрио на светлуцавој црној основи клавира. Девојчица је затворила очи и њене руке су запливале према клавиру.

Шумаревом дневном собом раздала се мелодија. Онда је утихнула, као да се зауставила испред лустера да ужива у томе како је млада и лепа, и поново направила неколико грациозних плесних корака. Шумар је преплашено гледао у клавир, а у његовим крупним и донекле мутним очима, попут веома старих шумских језера, пливале неме рибе. Опет се мелодија покренула с места, затим почела да надолazi попут воде у пролећној реци, да се излива кроз зидове и прозоре у двориште у ноћну шуму. Риђа баба је села на широку клупу и због нечега ћутке заплакала. Вероватно јој се учинило да ће се сада отворити врата и да ће у ониску

кућу ући њена деца – три ћерке и три сина, од којих две ћерке и два сина више нису били у животу. Баба је изненада схватила да је живот већ проживљен и да нема другог излаза, него ли да опет постане мала девојчица и да почне све испочетка. Чувар је одвојио седу главу од јастука и упитао своју стару и, као што је мислио, увек му верну сапутницу, с којом се венчао још током тешких ратних времена, да ли и она нешто чује. Наравно, чује. Девојчица је свирала клавир и већ је била потпуно убеђена да до краја свог живота неће бити нема риба. Испод њених прстију текле су скоро исте оне речи риђе бабе, али у другачијем руху, и мелодија је била о истом оном, као и бабине приче, само лепша, светлија. Она је с лакоћом разгрнула широм плаво море и сунце се попут таласа златног брашна спустило на клавир. Тако је уз свирање девојчица и заспала. Права правцата истина, слатко прислонивши лице на дирке, коначно је заиста заспала и уснула нешто лепо, где не може да завири чак ни аутор наше приповетке. Тако нешто могу да усне само здрава деца, која спавају и сањају да спавају и сањају нешто лепо. То је заиста тако. Из бајке, као ни из песме, не можеш изоставити речи, бар би то било погубно за моју причу – морам то категорички да нагласим. Морам вам много тога рећи о оном, о чему баш и не желим да причам. На пример, то да је шумар од силне туге ексирао, као да је пуцао себи у гркљан, злосрећну двадесет прву чашицу, ћу вам рећи нерадо, малтене с тешком муком. Јер знам шта ће бити даље. Шумар ће се наљутити на клавир, који као да је сам од себе свирао у његовој кући, наћи ће секиру и исте те ноћи исцепати инструмент на ситне делиће. Али мене то много не погађа, па ћу вам рећи да не бисте туговали. Шумару тај поступак неће проћи некажњено. Чича ноћима неће спавати, ни посао ни чашица му неће пријати, све док једног сунчаног дана не упрегне своје покорно кљусе и не пође у Бобровицу да купи нови клавир. Због чега? Идите па питајте шумара, који има бескрајну душу. Зар вам могу ја то објаснити, кад и сам већ богзна колико година лутам лавиринтом сопствених мисли и осећања, убијам чудовишта, кидам вековечну паучину у тунелима, но пошто немам спасоносну нит, сигурно ћу и скончати ту у мрачном незнању. Ништа вам ново неће рећи ни девојчица. На јесен ће је уписати у музичку школу, а отац ће јој свечано набавити клавир у черниговском тржном центру „Дружба“. Девојчиницини дуги бели прсти брзо и отмено ће прелетати са дирке на дирку, а ви и ја ћемо опчињено слушати и можда ћемо тек тада на век векова заборавити због чега смо желели да знамо да која ће то тешка мука натерати чичу да пође у куповину још једног клавира.

Превела Маријана Бивуљски

Јевхенија Кононенко

Исцепане чарапе

Једном у две године имам прилику да обучем златну хаљину. Права вечерња хаљина *mezon la valet*, коју је опевао Вертињски. Можда за то вреди живети. Зашто влада такво расположење, као да се чека свекрвин рођендан или отворени партијски скупови?

Хаљина ми добро стоји. Чврсти стезник, уткан у тканину, чини фигуру савршеном. На леђима су елегантне копче, а не вулгарни рајсфершлус. Ципеле су боје одеских лагуна, али их нису направили у улици Малој Арнаутској, већ фирма која ужива светски углед. Штикле су такве да се у њима може стајати само на врховима прстију. И – какав ужас! – нема лепих чарапа без рупа. Позивница за пријем од свог мужа, тако неочекивана, да нисам стигла да купим нове. И, најзад, обучем те, на ногама су целе, а шта је тамо под сукњом – нико не види.

– Ти си већ готова? – пита муж у оделу с прслуком, белој кошуљи, са лепом краватом која му се слаже уз боју очију. Он се често тако облачи. Такав му је посао.

– Све је као у најбољим кућама, – муж је љуби у раме, даје јој капут. Они излазе из куће, где их, поред улаза, већ чека такси.

– Провешћемо вече на високој нози, – каже муж и са поносом говори возачу име престижног ресторана где ће бити пријем.

– Сала Феникс, овуда, молим Вас.

– Знам, знам.

Са мужем се љубазно поздрављају гардеробери и конобари, пријатељски подижу руке друге пратеће групе. Ово је једна од ретких вечери на којима је сарадницима Интуриста дозвољено да дођу са својим супругама. Затварање конгреса геронтолога. Ено они, сви са офарбаном седом косом, окупили су се поред стола за 24 особе. На њему је пуно флаша и хране. Салате у корпицама од теста. Маслине, риба, кавијар... Поред Ирине седи весели декица. *I am eighty* (имам 80 година), – с поносом каже он, очигледно чекајући, да му се у одговору не да ни 50.

Време брзо пролази. Вотка се лагано сипа.

– Don't mix, don't mix! – виче геронтолог из Единбурга. Оркестар почиње да свира. Муж моли за плес Францускињу, госпођу геронтолога тамнољубичасте седе косе.

– Vous etes tres gentil, mon petit, – смеје се она, гуркајући љубичастим каскадером.

Ни Ирина није остала незапажена. Прво су је позивали научници, а после и други гости. Немац у смокингу. Врло висок. Ирине руке не могу допрети до његова рамена и то је врло неугодно. Нешто јој каже на немачком.

– I don't speak German.

– May I invite you to me?

Она зна да треба да буде љубазна у свакој ситуацији.

– But i am here with my husband!

– Where is your husband?

Она очима тражи мужа. Он тренутно не плеше. Искористио је то, што сви гости плешу, густира рибљу закуску. Видевши Немца, устаје и они разговарају о нечему. Он јој даје знак да крене с њима и сво троје улазе у хол.

– Слушај Ира, он ће дати велики новац.

– Ти хоћеш да ја...

– Толики да не можеш ни да замислиш.

– Ја нисам проститутка.

– Наравно да ниси проститутка, зато је и тако скупо. Ми идемо у Норвешку, ниси ваљда заборавила?

– Па какве везе ово има са тим?

– Па...сама знаш, девизе, колико... Сада су рачуне смањили, зато су девизе и укинули.

– Нећеш успети да прошверцујеш девизе.

– А он ће дати чек. Замисли! Чек на моје име! Могу све да купим нашем детету!

- И зато мајка твог детета мора изаћи на тротоар?
- То још увек није тротоар. Један пут - то се не рачуна... Колико пута си према мени равнодушна? Као да сам ја тај Немац.
- Боже мој, ово ми не иде главу. Ја сада идем кући.
- Слушај, Ира, немој да се фолираш! Спаваш са Васјком и то апсолутно бесплатно!

То је био адут из рукава. Под и плафон престају да буду паралелни, разилазе се у разне стране. Одакле он то зна? Све у тренутку нестаје из главе и срца. Муж је лагано гурка ка Немцу, који стрпљиво чека тих пет корака. Лифт гостољубиво отвара врата. Допиру блатњави, лудачки лустери и тротоари под храстом. Боже мој, поцепане чарапе, поцепане чарапе – трагично шапуће унутрашњи глас.

А Васјка је био бравар – техничар у управи на њиховом одељењу. Он је био типичан совјетски интелигентни алкохоличар. После прве чашице је рецитовао Пастернака

Чтоб тайная струя прощанья

Согрела холод бытия...

После друге следила је *My soul is dark* на енглеском језику. Некада је Васиљ студирао правни факултет са ког су га, како он каже, истерали јер је одбијао да буде курир. Био је на лечењу у војсци. Пио је, али су га спасавале поезија и песма. А после треће чашице је певао:

*Три девојке, три девојке, то је велика издаја
Једна плаче, друга скаче, трећа се радује.*

Такође језиком на ком је песма написана. А после четврте је певао локални фолклор са псовкама, али је од четврте Ирина успела да га сачува.

И што је најважније, Васиљ је имао златне руке. Славина у кухињи је почела да цури кад је Ирина имала слободан викенд, муж радио, а баба водила унуку код себе. Сплет тих околности било је врло тешко претпоставити. Какав је релеј поставио Васиљ – непознато је, али његов систем функционише савршено.

А Немац, који се звао Фриц, поклонио је Ирини нове чарапе. А оне, подеране, са два прста је бацио у корпу са смећем.

И опет лифт са мусавим, запрљаним огледалима, пузи у ритму посмртног марша, као да је у њему покојник. Фриц је повео Ирину до стола, пољубио јој руку, трупну ципелом. Муж јој је стиснуо руку под столом: све је у реду, и узео тањир са топлом храном, која је већ стигла да се охлади.

Одрезак је врло укусан. Ирина се плаши свог апетита, али једе и не може да се заустави. Осамедесетогодишњи геронтолог процењује да је то штетно. Музика свира лудо. Свирају хуцулске мелодије, час Червону руту, час Мама, мила мама, колико те волим, њу зову да игра, не дозвољавају јој да се наједе. Младић библијског лица у кошуљици и црном цинсу а ла балетански трико, пева на play back Ово вече је чаробно. Она игра са Французом. Он није геронтолог, него неки други. Није висок и врло је црномањаст а образи су му баш плави. Врло је пијан и заљубљен у њу.

– Puis-jе, – шапуће он њој на ухо.

Она прстима чини такав гест да ће то коштати, а он чини такав гест да ће све то да буде у реду. Она више не гледа где јој је муж, иде са Французом оним истим мусавим лифтом са огледалима.

Француз је поцепао чарапе које јој је поклонио Немац. Кренуо јој је шав, срамота је да тако изађе из собе. Они се заједно, грохотом смеју због тога, пију коњак, она грицка његове прсте, када у њена уста стави коцкицу швајцарске чоколаде. Ставља јој чек у деколте златне хаљине. Вади пакетић на ком су нацртане три женске ноге и ставља ту поклоне: флашу, чоколадице, сапун Орхидеја.

Када се најзад враћају у хол, журка се завршава. Геронтолози шаљу пољупце руком. Муж чека поред гардеробе са капутом у рукама.

Одвозе их. Код куће пружа мужу два чека. Он виче на њу.

– Како си могла! Постоји граница, на крају крајева! Ти си рекла да ниси проститутка!

Она гледа у његове очи и он мења свој тон:

– Могле су да те спопадну оне курве што су седеле за столом поред ходника.

– Које? Ја сам мислила да су то спремачице.

– Не, не, то су оне! Оне су могле да те истуку. Могле су да те изруче полицији. А шта ћу ја без тебе да радим?

Последње речи муж каже обичним шаптавим гласом. Све је уреду. Пријатно се присећају одреска, маслина и швајцарске чоколаде, и то је ужасно.

У кревету муж показује необичан такт и не присећа се дешавања везаних за своју жену. На столици виси златна хаљина. На поду су поцепане чарапе. Остаци свечаног изласка у свет. Провели су вече на високој нози. И одједном је нешто спокојно одјекнуло унутра. Зашто се то десило? Док јој је муж био у купатилу, она је стигла вешто да склони поклоне од Француза, у ормар с књигама, иза томова енциклопедије. Имаће чиме да почасті Васиља, када опет процури славина у кухињи.

Нове чарапе

Мајка је најважнија. Мајка и само мајка. Жена и супруга може бити пуно. Деце се по свету може пуно направити. Али је на земљи само једна мајка. Њу ти нико не може заменити. Кома сам те ја то оставила, сине? – јаукала је мајка.

– Мајко, мајко, умири се, не смеш да се нервираш, мама, мајко!

– Кад би бар имао пристојну жену... коме ћу да оставим свог јединог сина?

– Мајко, нећеш нас оставити. Проћи ће операција и све ће бити у реду – он поче да грли мајку, и жена, која је стајала поред њих, такође, држећи се за постелину болничког кревета, гледајући увис. Цео њен десетогодишњи живот као супруге одвијао се према слогану: „Супруга има пуно на овом свету, али је мајка само једна.” Највећа манифестација људске љубави – љубав између мајке и сина. Све остало је – животињски инстинкт. Мајка је веровала да је њен син превазишао све хирове. И какво разочарење за мајку у тим годинама. Када би још узео неку пристојну, примерну жену, а ова... Када је млада, лепушкаста девојка, која није провела у студентском дому ни пола године, позвала другарице на девојачко вече, пред одлазак у дом свог мужа, све су јој завиделе. И само је једна, мало старија од других, рекла са искреним саучешћем:

– 29 година, није се женио, живи са мајком и још нема оца? Ја ти не завидим.

– Ти, не дрмај ми кревет, – викну мајка на снаху, која се махиално ослонила на постелу. – Боже, Боже, последње дане свог живота не могу спокојно да проживим!

Наредног дана је син дошао без немиле снахе.

– Већ није могла да дође у болницу до самртничке постеље болесне мајке, која је толико учинила за њу?

– Мора да сачека ћерку из музичке школе.

– И зашто она уопште води девојчицу у музичку школу? Треба је водити на часове сликања и веза. Девојчица је сва на мене. А она твоја и не разуме шта треба детету. Боже, Боже! Каквима Бог децу дарује...

Мајци је операција била неопходна. Све, званично и незванично, сакупљене информације су сведочиле о томе да бољег хирурга, од Зеленовича, за мајчину болест – нема. Друга ствар је – струка Зеленовича. Мајка је дала задатак да се сазна шта то стоји иза таквог сумњивог презимена. А када се кроз дуг, под хитно изграђен низ познаника обратила кадровској служби болнице, испоставило се да је Зеленович, по држављанству – Белорус, разочарала се: у медицини више поверења тражи друга шифра пете рубрике (народност). Али је постојао још један проблем који је било теже решити. Ствар је у томе да је Зеленович волео мито. Примао га је дрско и отворено. Без тога, договор о операцији није имао смисла. Причало се да је Зеленович бесплатно оперисао само децу из сиротишта.

– Мајко, имаш тај новац на својој књижици. Ради се о твом животу.

– То је за моју сахрану. Код нас у СССР лечење је било бесплатно и на то имам право.

– Мама, али он те без тога, неће оперисати.

– Иди код њега и реци му да сам ја ветеран рада, заслужни научни радник и имам три почасне повеље.

– Мама, њему је то неважно.

– А ти иди и реци му.

Зеленович је показао на кожную фотељу.

– Слушам Вас.

– Дошао сам због операције Клименко.

– Операцију је требало урадити одавно. Ја сам са Вама о овоме већ причао.

– А... услови...

– И о томе смо већ причали.

– Али, докторе, ми немамо толико новца...

– Сигуран сам да имате тај новац. Осим тога, то није ваш последњи новац. Али ја сам спреман да одрадим ту операцију за флашу доброг коњака.

– Шта Ви називате добрим коњаком?

– Па... “Двин”, “Ереван”... Ви, шта, не знате који су коњаци добри а који не баш?

– Само то?

– Само то. Али нека ми ту флашу донесе кући Ваша прелепа жена.

– Кући? – он је прво ненадано и пажљиво погледао у Зеленовича – ем што воли мито, ем је још и женскареш. Бели огртач је значајно истицао црну браду Зеленовича и његове блиставе зелене очи.

– Тако је, кући. Ево – Зеленович пружи визиткарту. На пример, сутра увече ћу бити сам код куће. Чекаћу. Међутим, ако је то за вас скупо, цену у карбованцима знате. И пожурите. За недељу дана идем у Тбилиси на конгрес, када се вратим операција можда неће више бити ни потребна.

На мајчин захтев, њега су звали у болницу увече. Мајку су мучиле страшне мисли о смрти.

– Ја ћу сада да ти напишем налог, дај му тај проклети новац, ја сам за операцију. Желим још да живим.

– Угасите светло, дајте да спавамо – жале се други болесници. Он и онако није могао да изгради послебну собу за своју мајку.

– Заћутите мало, ви што не умирате – зачепљује мајка уста суседима у соби.

– Ево је болест, гора од самог рака.

Светло се морало угасити, они су са мајком наставили шапатом да разговарају у тами.

– Мама, налог мора да се овери ноћас а они ноћас не раде.

– Иди, потражи, можда са неким можеш да се договориш. И одмах скини тај новац са књижице и однеси том Зеленовичу кући. Не, нека боље однесе она твоја.

Ту је он испричао мајци за предлог Зеленовича. Мајка се томе радује, први пут откако је отишла у болницу.

– Наравно, шта ту има да се размишља, зашто ми ниси рекао за то јуче него сам морала да те зовем увече? А новац – њега само почни да дижеш. Остаћемо скоро голи, нећемо имати за сахрану.

– Тише ви! – чује се опет из суседне постеље.

– Али, да ли ти разумеш шта он од ње хоће?

Мајка разуме.

– А што од ње? Успела је да те обрлати...

– Она је била девојка када смо се срели... Ја сам ти о томе причао већ сто пута.

– Причинило ти се. Ја сам теби такође сто пута рекла.

– Мајко, сада то нема апсолутно никакво значење. Сутра, не, управо вечерас, ће она отићи до њега. Само да она пристане на то.

– Зашто не би пристала зарад своје мајке, која је за њу све радила?

– Мајка је на крају пристала на операцију.

– А новац?

– Разумеш, ту је таква ствар... – он не зна како да почне, иако су се, наравно, њихови породични проблеми лако решавали: он би рекао – а она би учинила. А ту је таква ствар... Али на крају, шта он од ње захтева.

– То је онај, са брадом, који је дошао у хол?

– Да, онај високи, п-подлац.

– Треба ићи данас?

– Да, ево адресе, то је близу Лавовског трга.

Супруга спокојно иде до купатила. После неког времена излази одатле у црном полупрозрачном комбинезону. Седа испред огледала. Вади из косе апотекарску гумицу, прави себи фризуру “банана”. Увија топлим феном чуперак над челом. Облачи симпатичан костимчић који се, као по обичају, узима из ормара само за мајчин рођендан. Попрска се прелепим парфемом – одакле ли јој такав?

– Немам нових чарапа.

Муж је љут као звер.

– Можда су ти црне чарапе још добре?

– Мени?!

– Можеш да идеш код њега и у тим ушивеним, пас чистокрвни!

Супруга облачи ушивене чарапе, ципеле, чизмице, плави мантил, узима малену ташницу и каже пре него што оде:

– Сачекаћеш ћерку из музичке школе.

Он је спреман да поломи у свом дому све, на малене комаде. СВЕ СВЕ: Боже, како се заљубио у ту жену пре десет година! Мајка је отишла сама до Трускавеца на 45 дана. И ту је био тај сурет, тако младо дете! Раније се сусретао само са госпођама, како кажу, за жене од 25-50 година и када је рекао да ни секунду у свом животу није размишљао о заједници, био је апсолутно искрен, чиме је ужасно увесељавао своју мајку. А ту је и та девојка – лепа, без дома, бескрајно заљубљена. Тако је лако било постати њен Господ Бог. А сада, када она иде код тог зеленооког мачка, направивши привлачну фризуру, обукавши привлачно рубље, а њему је ускраћено право да се љути због тога.

Он је чекао супругу да се врати кући, лијући сузе, као када се враћала из болнице од мајке, када је ишла тамо без њега. Мајка је неколико пута годишње лежала у болници. Много је волела да јој доноси храну и гуску. Зато је на почетку мало ко веровао да је болесна. Он је изашао да сачека ћерку и растопио се са њом. Малена је већ кући. Села је да свира нове вежбе.

– Ма прекини са том галамом! Боле ме уши! Бака је одавно рекла да треба да се бавиш цртањем.

– А где је мама?

– Отишла је код баке.

А ево и баке, телефонира из болнице. Телефонира сама, не шаље медицинске сестре, љуте на њу.

Још није дошла.

– Боже, када ли ће доћи? Реци, да није ипак нове чарапе обула? Село било, село и остало.

Мајка је звала још два пута.

– Боже мој, Боже мој, мени мука а њој задовољство. Ја сам ти већ рекла да је она таква, – и он љутито почиње да размишља: да, она је таква. Мајка каже да јој се јави када се она врати. Под прозорима чује како се заустављају кола. Након два минута у кућу улази супруга. У очима јој нису сузе, већ варнице радости.

– Мама, где си била? Бака је звала и рекла да ти ниси код ње.

– Била сам на прослави рођендана. Рекла сам ти то, а ти си то заборавио?

– Да, али пошто се касно враћаш, зашто ниси позвала телефоном да те сачекам?! – глуми он љутњу.

– Знала сам да ће ме довести. Ево кћери, теби су послали “Птичје млеко” – она узима из малене ташнице кутију са слаткишима, а такође и картонско паковање где су биле запаковане ушивене чарапе, баца их на под купатила и обраћа се мужу:

– А ти си, шта, заборавио да ми даш флашу коњака? Међутим, све је у реду. Све ће бити добро. Таквог лекара нема на целом свету.

Операција је прошла успешно. Мајка је брзо стала на ноге и заборавила на страшну дијагнозу. А најважније је да је Зеленович одстранио неки део који јој је сметао. И тако, она је и даље тражила већу пажњу али више није слала своје укућане у продавницу када су, по њеном мишљењу ставили 50 грама мање масти или сира, није захтевала гуску при било којој болести и, мада није била задовољна снахом као мајком и домаћицом, више није причала свима редом да је она “таква”. А кроз две године мајка је умрла од нечега другог. Син је инсистирао на аутопсији јер су причали да Зеленович враћа део новца ако би се смрт десила раније него кроз три године. Даље су живели без мајке. И сваки пут, када је он, сходно програмима које је правила његова покојна мајка, изражавао незадовољство женом, она би неким необичним асоцијацијама почињала да се присећа какав је био стан доктора Зеленовича, каква је била дневна соба, какав је био кабинет са књигама, какве су биле руже у вази, какви коњаци у бару... и он би заћутао, и она би заћутала и није причала шта је било даље.

Али сама она се, чешће него срећног првог месеца њиховог познанства, присећала тог јесењег хладног, невероватног дана, када је ишла мокрим улицама шљапкајући лепим ножицама у ушивеним чарапама. Како је повадила сав новац који је био у џеповима плавог огртача и малој торбици и купила у Галантерији

паковање увозних, нових чарапа. Како се пресвукла у тамном улазу дрхтећи од хладноће и ужаса. Како је села у тролејбус и како је неко васпитано уступио место лепој жени и она се возила и питала се: “Боже мој, куда ја то идем”? И када је ишла улицом поред Лавовског трга тражећи високу зграду на углу, чудно се осећала: то вече ће незамисливо променити мој живот. Зеленович је отворио врата са речима:

– А, то је чаробна снаха вештице Клименчих? Прођите, молим Вас.

Код куће је био још неко. Она није видела ко, али негде у кухињи или у удаљеној соби горело је светло, чули су се тихи гласови. Зеленович ју је позвао у кабинет, који је био повезан са дневном собом. Притворио је врата, предложио јој да седне. Са његовог лица није силазио чаробан и дрзак смешак.

– Боже мој, – одједном је крикнула она. – Он је заборавио да ми да коњак!

– Не треба коњак. Има – видите колико. – Он је поставио на малени столић две чаше, начету флашу и паковање бомбона, у том тренутку у дефициту, “Птичијег млека “. – Најважније је да сте Ви дошли. Давно ми није дошла једна тако лепа жена.

– А мене одавно нису назвали лепом женом, – она је уздахнула, – можда још у претходном животу.

– Ви верујете у сеобу душа?

– Не. Али хоћу.

– И ја ћу. Ви сте у претходном животу били тако мили. А и ја сам у прошлом животу био неки ескулап... А у овом животу и у овој земљи моја операција кошта – знате колико. Нећемо причати о морално-етичком аспектима проблема. Будите сигурни, ја помажем бесплатно, ако је неопходно, поштену човеку који нема новца. Ваша свекрва није од таквих. Али ја осећам да Вам могу помоћи на један индиректан начин. Хајде да наздравимо за Вас!

Они наздравише. А потом су још испили. Он ју је погледао одвратно и нежно, а она је полако губила осећај нелагоде.

– Будите сигурни. Све ће бити у реду. Ви заслужујете поштовање породице. Имате ли сина или ћерку?

– Ћерку.

– Ја такође. Ево, узмите, за девојчицу, – он је узео кутију “Птичјег млека“ и пружио јој. Она је отворила своју малену торбицу, а одатле је испало ново паковање са старим чарапана. Нагнуо се и додао јој је то паковање. Лекар Зеленович је био добар познавалац, не само хирургије. Разумео је колико се озбиљно млада жена односила према томе што се захтевало од ње да учини.

– Хајде, одвешћу Вас. – Додао јој је њен плави огртач, спустили су се доле и сели у његов ауто. У блиставој тами, наоколо су пливали прозори и фењери.

– Када се пуно уморим од посла, волим да бесциљно возим по граду.

Они су се возили улицом Артема, па улицом Сољана па после Глибочицком. Десно се црнело брдо Хорив, лево су светлуцале ватре Шчекавице. Она је гледала, широко отворивши очи, позната места, која су из прозора кола изгледала увек другачије, и мислила, да може да се по први пут за много година, не нервира јер треба да иде кући. На Подолу су ушли у уску уличицу и зауставили се поред прозорчића са решеткама.

– Овде праве доста добру кафу. Баш ме занима да ли је још отворено?

У кафетерији су се гласно смејали млади момци и девојке. То је туђ непознати живот, његов луди вир.

– Како се зовете? – нежно је упитао он.

– Хана.

– Врло добро, што се тако зовете. Доња Ана. То је име жене коју није имао дон Жуан.

– Бојао се командора...

– Па, прво, дон Жуан се није бојао ничега на свету, а друго, друго – Ваш муж није командор.

После кафетерије они су ишли по кеју. Црнео се Дњепар, пловиле су сироте каменице обале Хрешчатик. Зеленович је препричавао догађаје који су се дешавали у тим двориштима врло давно, још када је као студент радио у хитној помоћи.

Црни град је поплавио реком живота и носио божанствену даљину. Ево и њихове снене Курењивке и њихове тамне зграде.

– Па ето, у мом ауту ће дуго живети Ваш парфем, Ана. Збогом. Све ће бити у реду. А ја желим да Вам дам један мали савет. Никада, чак и у час смрти, не дај Боже, не умирите пре Вашег мужа, не откривајте да било међу нама, како се каже, ништа није било. Он тога није вредан.

Превела Зорана Аруновић

Васиљ Хрубај

Прича о великој птици

Посвећујем брату

Дрво је расло у степи на отвореном простору. Ништа му није заклањало сунце, и није унаоколо било већег и разгранатијег дрвета, као ово. Хладни јесењи ветар је шумио кроз његову оголену крошњу и безосећајно климао замрзло грање...

На дрвету је седела велика птица. То је била птица грабљивица, и имала је оштре, канце и снажан, повијен кљун. Очи су јој личиле на два малена црна плода, оивичене около жутим ободима. Седела је на самом врху дрвета и пажљиво се загледала у степену. Са леве стране краја простирало се равно, пласке, као длан, на зиму изорано поље. Црне бразде штрафтале су га попречно све до хоризонта, и само се у даљини, незграпно савијајући промрзлу земљу, уздизао стари гроб. Стајао је наспред поља самотно, као острво, а његови нагиби су били покривени густим праменовима никад кошене траве.

Иза гроба заносио је простором широки асфалтирани пут, са чије је једне стране лежало цело то безгранично поље, којем није било краја, а са друге стране протезала се туга неоране ледине, која је стрчала на доле, у недубоку јаму, обраслу грмљем дивље шљиве и купине. Већ доле је та јама прелазила у пространу долину са речицом и заливним луковима.

По ивицама пута, на гробу, на нетакнутој тути ледине – свуда су штрчали залешени штапићи пелина, између којих је продорним звиждуком пролазио студени ветар.

Птица се узвртела на грани, бирајући згодније место, затим је подвила под себе једну ножицу и заронила је у топло паперје. Другом је снажно обухватила грану, забијајући у њу оштре канце.

Тако је седела и, с времена на време климајући главом, загледала се у степену.

Мало подаље пут је стрмо водио на десно и спуштао се у долину до реке, чији

се голубији одсејај добро видео са врха дрвета. На пролеће се река на овом месту широко разливала, натапајући велики део земље, а на лето, када је вода опадала, на ливаду се селило безброј свакаких ситних зверчица, па је велика птица тамо ловила.

То је била њена ливада. Од те шуме, што се магловито плавила у даљини, па све до високог брда иза кога се крила река.

И река је исто била њена.

И дрво.

И степа.

Она је ту живела...

А на супротној страни долине, као пасуљ, расипале су се по падини беле кућице. Тамо су живели људи. Птица је имала оштар вид и добро је видела, како су они били заузети по баштама, згрћући на гомиле суви кромпир и спаљујући га заједно са сувим лишћем. Дим од ватре је пухнуо у долину, али се није простирао у праменовима, као што то обично бива на тихом времену, него се одједном развио у ваздуху, бојећи све са те стране прозирноплавом бојом. Само је небо остало високо и чисто, и на тој висини, као раскошни комадићи вате, пливали су бели облачићи.

Зима је ове године дошла сасвим неочекивано и ненаслутивно. Меки јужни ветар, што је са собом донео влагу и магле, одједном је заменио северни, задувао је оштром хладноћом и за неколико дана, навео у долину мразеве. Тако лишће на дрвећу није ни стигло да пожути – пролетало је на доле још сасвим зелено; сада је ноћу било хладно, река се при обали ледила тананим ледом, њива се стврдњавала, постајала је тврда као гвожђе, а на сувим гранама пелина висила је тешка, облепљена ињем паучина.

И све то још није била зима. Ујутру је сунце опет црнело земљу, изједало лед на реци и до поднева се враћала јесен. Хладна, ветровита, безнадежна...

Птица је извукла врат, дохватила кљуном замрзнуту гранчицу и ољуштила са ње комадић леда. Лед је био хладан, али га птица није избацила, сачекала је док се не растопи у кљуну и прогутала капљу воде. Раширила је своја широка крила, махнула њима неколико пута, одгурнула се од гране и нечујно полетела до реке.

Последњих дана на ливади је било све мање и мање хране, и то је приморавало велику птицу да чешће излеће у лов. Ипак она се није спремала да напусти та места, докле год ту још буде могла да улови икакав плен.

Поред реке је направила круг, кренула против ветра и почела се удаљавати у висини. Потоци ваздуха лагано су је дизали на горе, и широка степа, посута по-негде острвцима шума, почела се удаљавати од ње и беле кућице, и високи стари гроб, и разгранато дрво, на којем је волела да седи велика птица, – све се то удаљавало и удаљавало, и постајало мало, све док није достигла оне безтежинске облаке, који су пливали наспрел плавог неба. Тамо је разбацала крила и слободно заплвила заједно са њима, осећајући под собом савитљиви јесењи ветар.

Нека је жена, повезана топлом марамом, исправила леђа и, прикривши дланом очи, погледала горе. Онда је рекла нешто другој жени, показујући руком на птицу.

А она се непомично оцртавала на небу као црна мрља погледајући одатле на људе, који су се мрдали по баштама, као ситне бубе. Она би могла дуго лебдети, њена крила нису знала за умор, али је глад приморала да се спусти на земљу. Махнувши крилима, птица се окренула на страну и стрмоглавце полетела на доле.

У густој, полеглој од мрза траве, је било немогуће потражити нешто за јело, али је она тврдоглаво круг за кругом облетала долину, пажљиво претражујући сваки грм пред собом. Једном јој се учинило, као да је тамо угледала нешто живо, – тада је склопила крила и већ била готова да скочи по плен, а у исто време је захладнело у ваздуху, јер је то био само ветар који је мицао траву. И, ево, коначно су крила одлучно полетела на горе, заклопила су се над главом и она је као камен пала на земљу. Напред истурене ножице без промашаја су покриле са травом маленог сивог миша. Он се, тресући се, забио у опасне кандзе, запиштао и утихнуо. Из птичијег грла отргао се дискретан победнички крик. Она је поносно подигла главу, постојала тако који минут, полако разгледајући окол, онда се спустила и почела да једе. Била је гладна, и није имала потешкоће са маленом главицом: раздерала га је кукастим кљуном и у једном залагају прогутала још топле парчиће меса. Сигурно да глад није могла да престане са таквим нечим, али све та год да улови је толико да стомак не буде празан. После тога је кљунула још две травке, очистила кљун од земљу, и тако, исправивши се полетела у ваздух. Полетела је ниско над реком, препознајући себе у тамној води, онда се подигла више, пресекла ливаду, направила над дрветом широки лук и гипко се спустила на исту ону грану где је раније седела. Под тежином њеног тела грана се савила

а она се, опрезно померајући се на њој, преместила на њој ближе до стабла. Тамо се још мало продрмала, склопила крила и почела чистити перје на грудима.

Од малог облака протегла се дугуљаста сенка, покрила јасно осветљену падину, на којој су стајале куће, и одпловила даље.

Великој птици је некако било незгодно док је седела на грани, нешто јој је сметало, узнемиривало је међу канцама. Она је нагнула главу и пуф...

Гласно, као ударац бича, одбио се од воде одјек пуцња и полетео са ветром све до села.

Птица је незграпно падала са врха дрвета на замрзлу земљу, качећи се крилима за грање.

Када је пала, настала је велика тишина. Само се сиво перје зањихало у ваздуху, и лагано легло заједно са мртвом птицом.

А дрво је тако и остало да стоји насред степе, како је и стајало. И сунце је исто тако обасјавало његове замрзнуте гране...

Превела Данка Савчић

Васиљ Габор

Јасика у Гетсиманском врту

Није више имао снаге да носи тај тешки крст проклетства, што је својом вољом узео на леђа, и као да је омотао око врата хладну змију-омчу, Јуда Искаріотски последњи пут је гледао у слабашну јасику, у чијој је близини разговарао са Учителем, павши пред Њим на колена.

– Господе Исусе Христе мој, – рече тада, – ни мајку своју, ни оца, ни браћу ни сестре не волим тако као Тебе. До сада сам крио своја осећања, а сада морам испричати све, да знаш шта мучи моју душу. А мучи ме, Учителу, што идеш на страшну казну, жртвујеш себе за људе, опхрване сујетом овог света, који нису вредни једне власи са Твоје главе. Све, све разумем, али ми реци једно: какву казну треба да прими човек, која изда Твоју невину крв?

Исус ћутао је замишљен. Гледао је у слабашну јасику. Олуја ју је повила и опшетила, и она расте крива. Стабло јасике које подсећа на савијено колено, и на тој напуклој кривини, у расцепу, који су ветар и обилне кише набили земљом, израсле су две танушне гранчице. У њих је и гледао Исус.

Гетсимански врт обавијао је вечерњи сутон. Ту, где нису допирали жагор и бука јерусалимских улица, сам са собом, под светло-жутим звездама, међу маслиновим дрвећем и понеким дрветом јасике, човек је одмарао душу, проналазио равнотежу и спокој. Исус је волео да шета по овом месту. Увек је ишао сам, без ученика, али тог дана Јуда је са намером дошао код Њега и, павши на колена, стаде молити:

– Господе Исусе Христе мој, послушај ме.

Избацио је из себе то што га је мучило, и чекао је одговор. А Назарећанин ћутао је и замишљено гледао у повијену јасику, у напукло стабло где су расле две танушне гранчице.

– Учителу, зашто ћутиш? Зар Те не чуди моје питање? Зар мислиш да је оно лукаво? А Ти и сам добро знаш колико често људи погазе реч, издају једни друге. Чак и деца родитеље своје издају, продајући њихове гробове својим непријатељима...

Прохладни вечерњи ваздух, прожет мирисом бехара и младе зелене траве опијао је. Јуда је држао у рукама Учитељеву десницу и стегнувши је шакама, обасипао ју је топлим пољупцима. Исус не измаче руку, већ и даље ћутећи гледаше на јасику, прекривену стидљивим цветом.

– Господе, ја знам: Ти имаш очи и све видиш, Ти имаш уши и све чујеш, и мени није требало причати о својој љубави према Теби. И понекад се увуче у душу прв сумње: а шта ако знаш за моју љубав и тако, не знајући за то, пођеш на суд?

Рече то и одједном се покаја: док је скривао од свих своја осећања и никоме се не поверавајући, она су грејали душу, дрхтала слатко, била су пречисто сјајна. А кад рече, као да да одједном избледеше, као да су изгубила неког драгог.

Исус ослободи руку и покретом показа Јуди да устане. Он брзо изврши заповест. Стојаше наспрам и безнадежно гледаше у Исуса. Тамно-блиставе очи Јудине беху испуњене тугом.

– Учитељу, опрости ми за неразбориту, неразумну реч, па ме саслушај. Сви Твоји ученици мисле да је мене обузео дух гордости. Неистина је Господе, нисам се погордио ја, гордост је мени страна. Да, ја јесам увек намргођен, али то је само маска, којом кријем од странаца љубав према Теби.

На моменат су заћутали. Јуда ослухну како му у грудима лупа срце, како струји крв у жилама, у слепоочницама одзвања.

На небу су већ сијале звезде. Ведри месец бацао је светлост на спокојно Исусово лице.

„Ако Му је тако суђено, тако ће и бити и ништа не може то да заустави. А Исус је већ спреман за свој пут крста“, – помисли Јуда, и падоше му на памет *фарисеји**, њихове лукаве проповеди. И пекло га је то што ће они лицемерно причати о Христовим мукама, толико да му крв од љутине јурну у главу.

– Господе, Ти кажеш: ако те неко удари у десни образ, окрени му и леви. Ја смерно извршавам ту заповест, али када видим фарисеје, не могу да будем равнодушан и да се не успротивим злу. Учитељу мој, они сами су ме натерали на размишљање какву казну заслужује човек који изда Твоју невину крв? И схватио сам: та казна треба да буде тако страшна, да се од саме помисли на њу човеку следи крв у жилама. А ја знам како то да извршим...

Јуда је говорио брзо и са жаром. Од узбуђења, лице му је било тамно-црвено, што се видело чак и при месечини.

– Господе, ако су Ти немиле моје речи, молим Те, не прогони ме, већ саслушај. Могуће је да моје мисли падају пред Тебе ничице, не могу их задржати. Једно могу да кажем: чиним онако како ме срце води. Дакле, ево шта сам одлучио, – Јуда прогута ваздух и обриса знојаво чело. Руке су му се помало тресле. Чврсто је стискао свој огртач.

– Господе, те мисли су и мени страшне, али морам их поверити Теби. Учитељу, у судбини је записано да ћеш Ти бити ухваћен и разапет на крсту. Ја сам... Ја сам хтео отићи до фарисеја, уз Твоје знање и одобрење, отићи и рећи им да хоћу да Те издам. Али да ћу то учинити за неколико сребрњака. Они ће се радо сложити, јер се радују сваком мишљењу, сваком човеку, који иступа против Тебе и Твога учења. Тако ће се више обрадовати мени, једном од Твојих ученика, који Те напустио. Али они, Господе, чак ни не слуте да шаком сребрњака ја оцењујем њихово фарисејско учење и цену њих самих.

Исус се полако окрену и крену наниже. Јуда Му приђе и паде пред Њим на колена. Његова леђа задрхташе од немог плача. Када је подигао главу, лице му је било мокро од суза.

– Господе Исусе Христе мој, опрости, преклињем Те не гневи се на мене. Послушај моје збркане мисли, јер у име Твоје, Сина Божјег, хоћу да пођем на страшне муке – казну проклетства. Кад људи сазнају, да је један од Твојих ученика Тебе издао, они ће на сваком кораку проклињати моје име и терати из својих насеља. Гледајући моје муке, нико неће пожелети да изда Твоју невину крв. Не терај мене, Господе, од себе, дозволи да прихватим ту казну. Свесно идем на њу, јер си Ти разумео, како Те волим. А још, Исусе, ја ћу добровољно понети крст проклетства једног од твојих ученика. Јер тај који би од њих Тебе издао, ако му је то суђено да уради, то неће сада урадити. Зато Те молим: прими моју жртву. И кад будеш са нама, својим ученицима, јео паску, Ти им кажи, да међу нама седи онај који је Тебе издао. Они ће запиткивати ко, али Ти им не реци, нека то остане тајна до правог тренутка. А кад ја упитам: „Господе, можда сам то ја?“, и Ти одговори: „Ти си рекао!“ – то ће мени бити знак, да примаш моју жртву, и ја ћу отићи фарсејима. И тада ће сви Твоји ученици говорити, и у то ће бити дубоко убеђени, да се у мени усадио бес, да сам ја из гордости Тебе издао.

Исус остави Јуду у Гетсманској башти и пође до ученика који су седели поред ватре.

...О, Боже драги, како неподношљиво притиска тај крст проклетства, како немилосрдно пече хладна змија-омча! Јуда плаче и кроз сузе, као у магли, погледа слабашну јабучицу на напуклом стаблу, из којег расту две танке гранчице рибизле. Рибизла ће вероватно родити, и на почетку лета, неки путник, залутавши у Гетсиманску башту, набаса на јабучицу и искрено се задиви, што на њеном стаблу расте рибизла и даје плодове. Али, сигурно, њен корен неће бити јак, и пре или касније она ће се осушити.

Када га је Исус оставио самог у Гетсиманској башти, Јуду су обавиле бројне сумње. Да ли је требало причати Спаситељу о својим страшним мислима? И онај, ко хоће да добије спасење на страшном суду, тај ће посвећено веровати у Царство небеско и учење Господње, тај неће ни помишљати на издају. А ако неко и изда Исуса, то је можда и боље јер ће та шугава овца бити одбачена од стада. У човеку има један страх више – Божји. Ја још предлажем Исусу – страх људски. Сигурно је, мене бес приморава на то, а не љубав. Ја сумњам у себе, и сумњам у друге. Мислио сам, како људи, заведени лукавим фарисејима, неће имати страха Божјег, који као да је ту, али га у ствари нема. А он ће доћи и у душу и у срце. А тај страх људски, страх проклетства сви ће видети, он ће им бити јасно пред очима, и они ће се бојати издати Спаситеља.

„Вероватно се и у мене уселила гордост, – размишљао је кроз тренутак Јуда, ако покуша ставити наспрам страха Божјег – страх људски. Али ја то још нисам учинио, још није касно ослободити се заблуде. Сигурно, Исус ме је и оставио у башти самог, не рекавши ни речи, дајући ми прилику да размислим и покајем се? Тако и јесте, и мени је потребно што пре отићи до Учитеља, пасти му пред ноге и молити за опроштај“.

Пође наниже, али поред јабучице застаде.

„А ако тад Он узме моје признање о љубави? И, сигурно, помисли, да су све моје речи биле обмана, обична заговарања“.

Забацивши црну косу, прогањаше га тужне мисли. У души му је владао неспокој. Није знао шта даље чинити.

„А можда ипак отићи до Исуса и испричати о својим недоумицама, и Он смирено опрости?“.

Али ту мисао пресрела је друга: „А шта, кад Господ помисли, како ја нисам чврст у својим убеђењима, да се бојим мука, и посрами ме пред ученицима?“

Поглед му опет паде на јабучицу. Месец ју је купао сребрном светлошћу, миловао, и Јуда се сети Змије, која је искушавала Еву. Да није било Евине слабости, да она није наговорила Адама да окуси јабуку знања, да ли би људи заиста знали нешто о страдању? А кад погледамо пажљиво, да ли и он Јуда подсећа на ону Змију мада ради све из најбољих помисли? Али ипак треба одустати од ове страшне мисли, потражити Христа и молити Њега за опроштај. Јер изгледа и овде ради се о Змији и њеном лукавству.

– Боже драги, дај ми разборитости, помози ми да истрајем, да се не предам лукавству.

На тамно-плавом небу треперела је зора, месец је обасипао земљу својом светлошћу, и било је видно у Гетсиманском врту, као усред дана.

Негде из даљине, као кроз дебео зид, протицао је у таласима крекет жаба. Јуду је то задивило. У том на први поглед пустом крекетању осећала се хармонија, лагодност, хвала Творцу небеском. И није их узбуђивало, што неко некога може издати, за њих је најважније било – захваљивати Богу песмом својом.

„Тако ће се и Он у себи помолити, а неће размишљати и мучити себе“, – Јуда протрља лице рукама и, клонувши недалеко од јасике, изговараше молитву, једну за другом „Оче наш“. И што се дуже молио то му је било лакше на души, слегала се и сумња.

„Биће како Му је суђено. Можда се ја узалуд искушавам? Исус неће да прихвати моју жртву јер не жели да моје име буде проклето заувек. Засигурно, тако ће и бити, нема се зашта жртвовати...“.

Беше захвалан што неразумна створења, жабе, су га наговорили да хвали у својој молитви Бога. А Христос ван сваке сумње ће одбити од њега такву страшну жртву. Јер сама помисао на то да ће његово име бити проклето вековима, звучи застрашујуће.

„Али зашто Исус неће примити моју жртву, кад сам се ње добровољно прихватио и хоћу то да учиним у име добра? Не-не, не треба, не може добро оправдати издају“.

Ишао је ка ватри и шапутао „Оче наш“. Пламен је једва тињао међу дрвећем. Ученици су безбрижно спавали око њега. Разбудивши се, они су бацили грање, зато се пламен и није угасио, већ је полако тињао у ноћној тишини. Јуда леже да спава крај Христових ногу.

Следећег дана, ученици запиташе Исуса, где да Му припреме *паску* **. И Он им рече да нађу у граду човека, што носи воду у крчагу, и да пођу за њим. И кад дође до куће, да питају газду: „Учитељ пита: где је соба Моја, у којој ћу ја са својим ученицима појести паску?“ И он ће им показати собу.

Ученици испунише Христову заповед. А Јуда се тај дан хватао свакаког посла. Час је трчао да купи брашна, час је тражио вина, час је брисао под... Изгледало је, као да га нешто мучи, и да послом хоће да ублажи бол.

И кад је све било спремно, и ученици поседаше за сто, а немир обави душу Јудину. Он укочено гледаше на Христа. Господ ћутао, и та дуга тишина обасипала је Јуду жаром. Чело му се знојило, а срце тако јако тукло, да онај ко чује то издајничко лупање, тај би се неприметно одгуривао од стола.

– Уистину вам кажем, – огласи се Христос, – међу вама седи онај који ће Ме издати.

Сви занемеше, погледавши се згрожено.

– Ко је он, Господе? Откриј нам издајника. Именуј преступника!

Петар се ухвати за нож. Његове очи севнуше гневом.

– Именуј га Исусе, именуј! – молили су га остали, а лица њихова исто су горела од беса.

Јуда осети, како му се за тело прилепила кошуља.

„Не, ја нећу издати Исуса. То је изван моје моћи. Усудио сам се да ставим не-сразмерно тешки терет на плећа. Нека ме сматра Христос за некога ко гази своју реч, нека моје признање сматра бледим, али ја нећу учинити оно што сам планирао. Пашћу пред ноге Њему и покајаћу се“.

– Људски Син заиста иде, као што Му је и записано, – говорио је Исус – али тешко оном човеку који изда Њега. Било би му боље да се није ни родио!

„Моја је жртва искрена, и Христос њу прима. И ако Он каже да би том, који Њега изда, боље било да се није ни родио, онда ја морам да урадим оно што сам замислио. Ја морам ићи на ту страшну казну...“

„А шта, кад Исус искуша мене, да ми прилику да се покајем?“ – наједном помисли Јуда.

Он обриса мокро лице и уздахну. Све време, када је Исус говорио, бојао се да Га погледа у очи. Напокон је смогао снаге и подигао поглед. Исус је био смирен. Тешко је било поверовати да ће за неколико дана Он примити на себе страшну казну распећа у име људи, недостојних једне власи са Његове главе. Исусове очи исијавале су љубављу и топлином, а покрети су били лагани.

– Господе, именуј нам издајника! Именуј га! – нису се смиривали ученици.

– Јесам ли то ја, Учитељу? – скрушено упита Јуда.

– То си ти рекао – одговори Христос.

Јуда није осетио како су га са собе извеле дрхтаве ноге. По лицу су му текле сузе, текле саме од себе. Ишао је мрачним јерусалимским улицама, ишао до фарисеја.

„Боже драги, нико никада неће сазнати истину о мени. Ни један човек неће хтети ни да спомене моје име, за душу моју да прочита молитву. Господе, дај ми снаге да изнесем свој крст! Јер ако то није воља Твоја, онда Исус неће прихватити моје пожртвовање“.

И поново му се враћало: а да ли му Учитель не даје могућност да сам све реши јер га искушава? Те мисли Јуда је терао од себе. Шапутао је да је све воља Божја и молио се.

Ишао је узаним улицицама, које су скретале час лево, час десно, и чинило се као да им нема ни почетка ни краја, као да су оне – лавиринт, одакле сваки човек треба да нађе свој излаз. Можда је он само један, али до њега воде многе улице. И поново му се прикрадало, како је Исус намерно говорио о издајнику само да би искушао њега – Јуду. Хтео је то, да би га сам довео до покајања...

Ноге су га носиле до фарисеја, и даље није могао, није имао снаге да се врати до Исуса. А даље се све дешавало вртоглавом брзином. Он рече фарисејима да ће издати Исуса за тридесет сребрњака, и они прихватише. Они се обрадоваше, јер је Месију оставио Његов ученик. Сваки је хтео стиснути Јуди десницу, а неки су га чак и грлили.

– А где да тражимо Назарећанина? – питали су.

– У Гетсиманском врту, – без оклевања одговори Јуда. Био је уверен, да ће управо тамо бити Христос и вероватно – поред слабашне јабучице са искривљеним стаблом, где су расле две нежне границе рибизле.

Док је ишао на челу наоружане масе, размишљао је са болом да ће данас последњи пут видети Учителја, али тако да се не може опростити са Њим, не може пасти пред Њим на колена и целивати Му руку. И тако тешко беше у души, да је до крви гризао уста, и нокте је убадао у длан такође до крви, али бола није осећао. Трудио се да сакрије своја осећања, да фарисеји не би посумњали у нешто. И онда, као бљесак, осветлила га је мисао, како може да се опрости са Исусом. Он се заустави и рече окупљеној маси:

– Онај кога пољубим, тај је Исус.

Рече и скамени се од помисли, да његов пољубац неће бити пољубац опраштања већ пољубац издаје.

Лице му је пребледело, а очи су му се грозничаво вртеле. Још минут, још тренутак један, и он би пао на земљу, копрцао би се по прабини и гризао би камење, да би се ово никад није десило, да би вратио време, али је очигледно у судбини тако записано, и нема томе повратка. Да се не би препустио слабости, повика свим гласом:

– Што стојите ви?! Брже ходајте! Брже!!!

Он потрча, маса једва стиже за њим.

Поред јабучице је стајао Исус. Као да их је чекао. Његове очи су тужно гледале у Јуду, а овај осети како га напушта снага и ноге савијају.

– Зашто си пријатељу дошао? – гласно га упита Исус.

Јуда се од тих речи тргну. Од њих је дувала топлина, свежина и влага. И Јуда осети како му се снага поново враћа.

– Радуй се Учителју! – стиснуто рече и пољуби Христа.

Маса крикнувши, навали на Исуса, а Јуда више ништа није ни видео ни чуо. Он се отргну и одјури у мрачни град да врати фарисејима тридесет сребрњака, што су пламеном пекли дланове.

А тамо на улици, тамо су стајали људи у групама и живо разговарали. Чуло се:

– Један од ученика издао је Месију!

... Хладна змија омчом је обавила врат Јудин, и он погледа на слабашну

јасику са искривљеним стаблом, где је последњи пут разговарао са Исусом, последњи пут се опростио са Њим.

– Господе, опрости мени мој тешки грех, опрости душу моју, Господе! Опрости што немам снаге да носим свој крст. Он је превише тежак, тај крст људског проклетства...

Вреле сузе сливале су се низ Јудино лице. А над његовом главом издајнички је шумила јасика, једина јасика у Гетсиманском врту. Ко зна како је ту израсла, да ли је ветар нанео семе, или птица, или човек, и она расте усамљено међу маслиновим дрвећем, иако никако не припада врту. А Јуда се и даље молио, шапутао сасушеним устима:

– Господе Исусе Христе мој, и још опрости мени моју превелику љубав према Теби...

То су биле последње речи Јуде Искаротског, једног од дванаест ученика Исуса Христа.

Блага ноћ под месечином, царовала је Гетсимансим вртом, пун месец бацао је сребрнасто светло на јасику, која је издајнички дрхтала лишћем над немим Јудом.

* *Фарисеј* (јевр. Parusch, л. Pharisaeus) – „одвојени“, члан религиозно-политичке странке код Јевреја, од II в. пре н.е., која је причала о строгом исповедању Мојсијевог закона, у чему је било много претвора.

** *Паска* – обредни хлеб који се припрема за Васкрс у већини словенских земаља, посебно у Украјини.

Превео Душко Тосић

Олег Ховда

Проклетство љубављу према...

Са брежуљка се истицао пут у село. Лик путника се на њему појавио баш у том тренутку, када се сунчев малинасти диск почео крити иза хоризонта. Чинило се као да је човек изашао из светла, направио корак унапред и створио се на брежуљку изнад села. Причинило се свашта ...

Човек се полако приближио првој кући и зауставио се, изморено се наслањајући на ступчић капије. Био је обучен у доста изношен вансезонски капут који је некада био светлобеж боје. Капут је био несвакидашњег кроја, јер су његови крајеви досезали све до глежњева, а уместо крагне, била је пришивена капуљача.

Путникове интелигентне црте лице зрачиле су спокојом, а сиве очи су на свет гледале мирно и замишљено. И само је једна ствар кварила општи утисак – ако занемаримо то што ја било касно, човек је био обувен у кућне папуче на босу ногу.

Пас се на дворишту, видевши странца, уздигао, направио корак напред и кратко залајао опомињући ... Пас је био велик, јак и целом својом појавом је показивао да се не воли шалити.

Мало ко би се усудио да уђе на двориште после таквог упозорења, поготово што чувар није био везан. Али човек се само осмехнуо и мирно проговорио:

– Зашто се љутиш? Ја нисам лопов ...

Тим речима спокојно је отворио капију и ушао у двориште.

– Боље позови господара, Барс. Уморио сам се ... Не дере ми се по степеницама.

Чувши свој надимак из уста незнанца, пас је сагнуо главу и неколико пута гласно лануо, позивајући газде из куће. Као да је хтео рећи, погледајте сами ко вам је дошао.

На лавез је изашла млада жена. Она је одмах приметила чудну одећу странца али то није показала.

– Здраво, госпођо – поздравио се гост, лагано савијајући главу.

– Здраво и вама – одговорила је жена. Ви, сигурно, код мог мужа?

– Ја сам само хтео замолити за преноћиште код вас. Идем са далеког пута ... Уморио сам се ...

Жена је зачуђено подигла обрве. У данашње време човек креће на далек пут на сопственим ногама само из два разлога: или су му празни џепови или није при чистој памети. Што се тиче последњег разлога, паметан поглед је говорио више него било какви докази. Дакле – паре! Њој одједном постаде жао једног човека, кога су, можда, покрали или га је снашла нека друга невоља ... На пијаницу и скитницу неочекивани гост никако није личио.

– Можете преноћити, али извините – ја сам у кући сама са децом и, док се муж не врати са посла, не могу вас пустити унутра. Сами знате шта се данас у свету дешава ... Схвативши да је избрљала сувише, одмах се поправила. Немојте замерити, имам вас на уму, али опрезног и Бог чува! Ено – показала је руком – сеник је отворен. Тамо је свеже сено. Прилегните, одморите. А кад се мој муж врати, попричајте са њим. Једино он може да реши ... – Махала је рукама као да се извињава.

– Хвала, – учтиво је одговорио путник. Мени је и такво уточиште сасвим довољно. Било је и горих ...

Мириси сена су огрнули његов уморни разум, мека постеља је њихала тело, и човек није ни приметио кад је заспао ...

Пробудио се од тога што је чуо, како су на прагу залупкали тешки кораци.

– Имамо госта! – одједном је, како је отворила врата, упозорила жена домаћина.

– Кога?

Глас је био густ и уморан.

– Ни сама не знам ... неки путник ... Изгледа, добар човек. Можда га је притерала невоља, а можда, болест... Молио је за преноћиште. Ја сам га не сено сместила. Јел добро?

– Нека... нек заузме место сувишног... А сеник надајмо се неће запалити.

Доста времена је домаћин ћутао, очигледно се свлачио. А онда се његов густи бас поново зачуо.

– Пођи, види шта му треба ... Нахрани га ... Али у кућу га не зови. Уморан сам као пас. Није ми до гостију... И кажи му, кад хоће да пуши нека изађе на двориште.

– Рећи ћу, – сложила се жена. – Само што не засмрди. Сигурно је болестан ... А у кућу га, заправо, ни немам зашто звати, још и буве или неку другу заразу да пренесе. Сена има доста, ноћи су још топле – преноћи ће некако. Да га питам зашто иде пешке?

– Није потребно. Немамо вишка пара, а ако то хоће, – узвикну муж – неће се откачити после. Они су сви такви. Кад почну говорити о своме ...

Путник се на сену осмехнуо и одмахнуо главом. У колико су га кућа дочекивали на такав начин. А у колико га ни у двориште нису пустили.

– Ево, донела сам вам да се окрепите.

На вратима је стајала жена, држећи у рукама лонац са врелим млеком и велику погачу. У посебном лончићу је био снежнобели шећер.

– Вечерајте... Ујутру ћемо смислити нешто хранљивије. Ово је сада најбоље што имамо. Нисмо се надали гостима. Преспавајте ту, – благо се осмехнула, – муж се вратио не баш најбоље расположен. Ћебе ћу касније да вам донесем.

– Молим вас, не узнемиравајте се. Зарићу се дубље у сено и биће ми добро! У оваквој одећи се под ћебе не леже, а да се скидам – хрпа брига.

Тим речима је потегао за храном.

– Јој! – јакнула је домаћица. – Шта вам је са длановима?!

Човек је погледао своје руке. Ране су поново крвариле, и крв је у великим капљама капала на под.

– А, то... ситница..., – одговори он, благо се осмехујући, како би смирио узнемирену жену. – Старе ране су се отвориле ... сигурно ће се време мењати. Не обраћајте пажњу.

– Не, не! – домаћица склони храну. – Не може тако. Ја ћу сад донети нешто да намажем и превијем ... Још ћете и тровање крви да добијете.

После неког времена руке су биле превијене, а још касније сити путник је лежао у мирисним осушеним травама и слушао ноћну тишину.

“ ...Она је поново махала репом, а ја сам остао дутог носа, – сањао је хрчући пас Барс. – Каже да само таква будала, као ја, може живети у старој кућици и ширити буве. Каже да док сви нормални крећу у ноћ по то, што лоше лежи, ја чувам туђе добро.”

Када је човеков разум дотакао његову мисао, пас се пренуо и незадовољно зарежао.

“...први пут је видео сиву и као мртву. Она се протезала пред њим колико је око могло досегнути и чекала његове руке, како би се пробудила из зимског сна и оживела. И он је пролазио кроз њу, остављајући за собом црни траг врелог, живог. Затим, кроз бесконачно дуго за руке време, она се сва зацрнела и затражила храну. И поново је он ишао с краја на крај, хранећи је својим радом и знојем.

Када је озеленела, у његовом животу је наступио празник. Он је гладио, миловао прстима свилено руно и радовао се. Радовао се заједно са њом ... Док зелено, исто, није затражило хране ...”.

Домаћин је тако био уморан од свог посла, да чак није ни осетио да његов сан гледа неко други. А ако би и осетио, не би се узбунио. У његовим сновима није било тајни. У пролеће сања о сетви, на лето о жетви, а у јесен о припреми хране за зиму. И само зими сања све заједно: и сетву, и жетву, и зимницу.

Када се гост дотакао снова деце, зажмури нехотице – толико светла и блештавих боја га је заплуснуло. Такав ватромет среће и радости није дуго видео чак ни у дечијим сновима.

А само је домаћица спавала без сна.

Њена маштања, радости и бриге су били заједно са њом по цео дан. Дакле, када су сви други спавали, она је само одмарала, скупљајући снагу за сутрашњи вртлог брига и радости обичне женске судбине.

Путник се тихо уздигао и изашао на врата.

Он их је све волео. О добре и лоше ... Они су га заборавили и више га се нису сећали. Такође, њему није остало ништа друго, него да лута по свету од насеља до насеља, чекајући тај последњи дан када ће Он, боље од свих адвоката на свету, моћи да их заштити пред лицем свога оца. Њих – проклетих најстрашњијим проклетством: **ЉУБАВЉУ ПРЕМА СЕБИ САМОМ...**

Превела Данка Савчић

Оксана Забужко

Сестро, сестро

Ти мораш да имаш сестру – четири, не, пет година млађу. Кроз цело твоје детињство кружила су бестелесна женска имена, мењајући места, дозивајући се међу собом – ниси знала чему она припадају а луткама нису одговарала: имена нису била „за лутке“, тј. нису била преузета од живих људи, него нека необична – као кроз јаук стихијског узбурканог имена које је дуго опседало твој унутрашњи слух (а она су сва текла као стихија, најчешће понављано је „Ивана“), неко је допирао до тебе – неко, ко је хтео да буде назван. У другом разреду си променила школу, и то је био први пут, када си промену окружења дозивела као ослобођење, као продор у сферу где можеш преправити сопствену биографију онако каква би требала да буде: причала си новим другарицама из разреда да имаш сестрицу Иваницу, која још не иде у школу, и тако си несвесно урадила то што је обесхрабрило твоје родитеље: оживела си плавокосу главицу са чупавим коврцама, осветљеним сунцем. Касније би оне, засигурно, потамнеле, као и теби у своје време – али касније би открили твоју лаж, а када би пресушио свакодневни поток речи, у којем је Иваница једино и могла да се креће (другарици из клупе си причала кроз јутарње зевање: „Иваница се јуче инатила, није хтела да иде на спавање – заиграли смо се са њом све до десет сати“) – ишчезла би, заувек би нестала из те равнотеже, где расте и мења се и плавокоса главица са чупавим коврцама.

Тако би била убијена по други пут.

Зато што си ти стварно имала сестру. Она је имала шкрге, и уместо ногу, згужван сквргчени репић – као рак или морски коњић. Девојчица-пуноглавац, са великим челом као сви у нашој вашој фамилији. Њене очи зацело се још нису ни отвориле, а усталом, није ни имала шта да гледа, око ње је била тама. И влага. И топлота. Воља ћелија је била да се деле, незадрживо и непрекидно: ваљда се, тамо, унутра, мора осетити слично као кад тело тресе несвојеволјна дрхтавица, али без оне паничне слабости, која нас при томе обузима, већ свесних тога да тело тамо мора бити послушно када га душа још мало ојачава, непрекидно дрхтање брзомножећих ћелија се мора осетити као трајна, жуборећа радост приближавања: као да те стрмо и савлађујуће носи кроз тунел на светло. И зато тебе

не напушта мисао о страху – први и последњи на овом свету је страх твоје сестре, од које ти је, као од утопљеника – одећа на обали, остао далеки одјек имена (или је то Ивана, или нека Ана) и нејасна слика четворогодишњих чулавих локни, осветљених сунцем: о том страху, што је дошао споља, затресавши целим тим тамним китом, у ком се љуљушкао малени Јона, – грозан ударац, нечујан, ултразвучни одрон лавине, тама је престала да буде удобно-мехураста, она је повећавала претњу таквом смртоносном интензивношћу, да се девојчица-пуноглавац заметала у својој воденој кући и, можда би закричала, али за крик још није имала плућа, имала је само танку латицу ендодерма, која је узалуд треперила, која само што се није прекинула од напора, али је још било рано, рано! – а унаоколо је још увек трајао страх, безпредметни и заједнички, она се праћакала у самом његовом центру, слепо се окретала на све стране у потрази за притајеним скровиштем, јер она треба да ојача телашце, закржљале ручице и танане ножице налик на жабе са изврнутим стопаљима – али са тим страхом, тешко је подносила још нешто – као тешки поклопац, намењен да сакрије очајну врелу грудву, која још није имала чак ни глас, ни једну једину способност да кроз тунел да било какав знак о себи – зато што је она већ ту, баш ту, пустите је да само ојача телашце! Тада још, наравно, ништа ниси схватала, навршавала ти се пета година, и ти си, чини се, повијала лутку у соби на дивану, када су одједном из кухиње, где су за ручком остали да седе тата и мама, одјекнули дубоки глати звуци, слични лавезу, звуци женског гласа који ниси препознала, јер како си ти тада могла знати да тако може да звучи женски глас – и већ наредног тренутка се разлегао мамин, онај мамин, али који се отуђивао, језив, као из бунара крик – памтићеш га целог живота:

– Бандити! Звери! Проклетници!

Мушки, утешан, убеђујући татин глас – то је као шум на траци; када си улетела у кухињу, на твоје очи је избило у крупни план мамино мокро, црвено лице са прилепљеним праменовима косе, – ето, то је све што је из тих дешавања теби додељено као судбина – улога гледаоца, беспомоћног сведока који стоји по страни са увек заузетим – или лутком, или свезо књига – рукама.

Књиге – то је било још једно јасно сећање: када су пре тога, ти не памтиш, дуго пре тога, страни људи испунили, не скидајући плаштове, ваш станчић, који је одједном постао тесан, и окренувши се леђима од домаћина, ушли да рове по полицама са књигама и по татином радном столу, а тата и мама су седели на дивану и ћутали, само се ретко одазивајући на шапате – теби је, после неког времена (после сат? два? три?) досадило да седиш и, полетевши у кутак, узела си свежањ

својих књига на нарамак – прва је била „Украјинске народне загонетке“ у тврдим корицама са замишљеним плавим дечаком на корици – замолила си да изађеш макар на балкон да мало читаш, кад већ не можеш на улицу, како имаш пет година и веома си разумна, а уствари, међу свим учесницима те сцене ти си се једина и понашала разумно, него, на пример – тата, – а они су га пресрели на улазу у зграду, и морао је сам да позвони на врата и испало је тако као да их је он довео – када је жена отворила, могао је само полудевши да изговори: „Упознај се, Наталија“, – као да су то стварно гости који су свратили на шољу чаја, и лако је чак било замислити како твоја мама, тада млађа него ти сада, твоја витка и топла мама, која је увек тако лепо мирисала, могла одступивши корак уназад у предворје, запрепашћено да изговори: „Драго ми је“, – и тада су они извукли своје исправе: када би кроз много година, у другој згради, у ходнику они исто тако пресрели тебе, ти, не узбуђујући се, као да си двадесет година на то и чекала, сместа би тражила од њих исправе, иако је, ако размислиш, то било дођавола, али можда је све у томе што их тада, у петој години живота, теби нису показали, што се нико није окренуо ка теби: „Упознај се, Дарице“, као да нико није сматрао за потребно да теби било шта објасни, да их рашири ка теби хоризонтално – а њихов идентитет је та тврда ролна са ситно набијеним текстом на горњој левој страни, који свеједно не стижеш да прочиташ, јер су они лаким покретом мађионичара вратили свој документ назад као што си схватила тек после двадесет година – испочетка су то била само леђа, сива леђа, која ни на један начин није занимало твоје постојање, а у чијем присуству се, ипак, није могло ни изаћи из собе, ни кретати се по њој где хоћеш – чак се и одлазак до тоалета одвијао под њиховим надзором – и једини пут из те сиве, опседајуће непрогледности окренуло ти се и исцелило нешто као лице, али ипак не сасвим лице, јер су уместо погледа били мало спуштени капци, баш тада када си са свежњем књига на врху са „Украјинским народним загонеткама“ у тврдим корицама са насликаним плавим дечаком што је у замишљености ставио прст на чело, молила маму да изађеш макар на балкон кад већ не можеш на улицу – као-лице, и не погледавши те рекло је руски: „Девојчице, покажи своје књиге“ – гласом који те такође није видео, и у којем није било ни једног знака да је то упућено теби – јер ти ниси била девојчица, ти си била Дарица, зачуђено си стајала на карамел-жутом лепљивом од лака (тек што је завршено реновирање) паркетном поду са свежњем књига у наручју и гледала на горе у као-лице, и ту те твоја мама, твоја витка и топла мама, која је увек тако лепо мирисала и која је већ три месеца љуљушкала у себи твоју сестру, огрнула рукавима џемпера, љубичастом вуненом тамом као да те узима назад у себе, где

за тебе више није било места, и рекла, лагано дунувши у уво: „Па, похвали се, похвали се чики шта читаш“, ево, просто узми и похвали се, свеједно како изрецитуј гостима стихове – инстинктивно непогрешив потез: одомаћити „чику“, превести га на познат језик, као оног огромног пса, што те је некад у парку био отерао, а ти си се уплашила, и трчала, и врштала, и саплевши се уз јаук пала у траву, а мама, већ утихнувши, се смејала и показивала ти: па, погледај, – псић је стајао, криво цвилећи, – он је хтео да се игра, будалице, не плаши се, није страشان уопште, ево приђи, погледај га – чудно је то, што је тај њен занос утицао, чини се, не само на тебе, него и на кагебеовца, јер се, дајући ти књиге после неколикоминутног прегледа (и логично, препицавања корица) осмелио да се поигра са овим њему бескрајним наметнутим бледилом на смрт преплашене женске улоге – гурнуо ти је свежањ у руке, имитирао „госта чики“ – незграпно, као да никад није имао посла са децом. „На, узми, девојчице... Лепе књиге имаш“, – књиге су биле испремештане у другачији редослед, и поново си извукла на врх замишљеног плавог дечака, али сад већ нешто није било како ваља – нешто слатко и утешно, обећавајуће је било нестало, издвојено из тих књига, и више ти се није миљило да идеш на балкон, држала си их на нарамку, и то је постало твоје најголемије, једино јасно сећање на тај септембарски дан; ти стојиш са заузетим рукама.

Очито и можда не у том тренутку, када се она наместила да те притисне, обгрли те собом, твојој мајци синула, још нека далека, тамна узнемирујућа истина: двоје она не може да пригрли. У њој није било места за двоје. Тако си ти, самом чињеницом о свом постојању, неповратном присуству на овом свету, истиснула из њега своју сестру. Јер, иначе, чиме објаснити, што се она тако још неколико година после тога одазивала оним одаљавајућим шумом не добро изгореног имена управо теби, и што је баш теби показала окрет плаве главице са коврцама осветљеним сунцем? Седела си са ногама на дивану и читала бајку: о томе како су чумаци изрезали на ливади фрулу од калине, дошли у удаљену кућу и како је газдина ћерка прислонила фрулу на уста, тако је и проговорила: мало-помало, сестрице, свирај, не рањавај ми срце, ти си мене, сестро, са света истиснула, у моје срце оштар нож забила... Није нужно потребно да забијеш оштар нож да би био крив, сасвим је довољно родити се.

О томе да си имала сестру, ти си дознала тек касније, у дванаестој или тринаестој години – причала ти је мама, и родитељи су се тад посвађали јер је отац сматрао да детету не треба причати такве ствари: као сви мушкарци, дете је било стварно реално тек у моменту када га узмеш у руке и загнуриш у топлу купку,

исто није искључено, да је у теби, одрастајућој жени, мајка тада несвесно тражила саучесницу, – али, није знала за светлоплаву коврцаву главицу, која је ишчезла и више се није враћала, за кроз јауке дозивана имена, које си данима мрмљала себи у браду, – али и ти понешто ниси знала. Несхватљиво ти је било то – бити у трећем месецу, изгубити за неколико дана седам килограма, тако да све хаљине висе на теби, као у ормару на офингерима, и бити сваког дана позивана са посла на саслушање: устајати са стола у изненадној мртвој тишини, под погледима колега, а ауто са возачем у војној униформи чека доле, – и месецима ићи са широко отвореним, као закованим капцима, сувим, али врелим, као после суза, очима. Сваки страх има свој обим и тежину – Наталијин је до краја испунио и без тога ослабљено тело, испуштајући на очи, а, вероватно, коначни слом (удар – и изазов тешког поклопца) се десио у њој, чак не ни тада, када је она ето ридала у кухињи, како ридају стварно два, па мозда, и три пута у животу („Бандити! Звери! Проклетници!“), већ кад је схватила да је Антон у праву, да се дете у њој, таквој, не може родити нормално, – а тек са временом, када је, умивши лице хладном водом и осећајући, како је полако испуњава, још живу, мермерна хладноћа на-топљеног влагом гробића, свим ледом у телу рекла је ужаснутој врелој грудици, која се очајно удубљивала у њу, тежећи да се закопа у њу најдубље: „Опрости“. Опрости, моје малено, моје злато, моја ћерко или синчићу, – мама не сме да те храни својим страхом.

И још једно ниси знала – да се после неколико година, управо у том кратком времену, када ваши родитељи нису чекали хапшење, твоја сестра показала мами. Само лице Наталија није видела – њега је прекрио месечево-блед, зањихан, као сузама размакнут, прамен; уопште, цео сан је био црно-бели: да ли због ноћи или луминесцентног светла; из таме је малена, месечево-бледа девојчица без речи пружила Наталији утопљеничке руке, прсти – неки чудно дугачки, недетињи, плачни и гипки, налепљени, као на нити, на разлепљену паучину подкожних жила, – молећивом дрхтавицом су тежиле да додирну нешто живо: мама, немо је молио тај покрет, мама. Ето, ту се Наталија и одупрела јаком, понорном страху, од кога више ништа нема, – сопствени очајнички крик је тргао из сна, брујећи притом у целом раскуцаном телу, када је, хладећи се, шкрипућући зубима, седела склупчана на крају постеље (у мраку је светлела само казалька сата на радном столу: било је три) и, уместо олакшања по освешћивању, осећала је, како је притиска терет неодбрањиво јасне свести, да то није био њен страх – и да са том свешћу мора од сад па надаље да живи. Тај страх је дошао споља – дошао је одатле, из неке луминесцентне ноћи, где је плодова водица оптицала око њеног

отргнутог детета, њене на месечеву хладноћу избачене девојчице, – баш сад је открила да је то била девојчица, јер је абортус био касан и сложен, на силу дозвољен – „због психичких показатеља“, на своје промрљано питање, да ли је то био дечак или девојчица, Наталија је чула: а ко ће вам већ распознати, и ето тада се она упираше и, стегнувши зубе и сузе, тако је легла, како би јој показали то што је било или је требало да постане њено друго дете: јер њој се учинила неиздржљива, као за мозак прибијена ужарена клешта, мисао, како ће ово дете, то крхко, као поветарац, створење, од десетак грама пуполчић већ живог самосталног организма који је успео да испремешта све часовнике у њеном телу, тако исправно припремајући себи своје прво земаљско станиште, – да ишчезне нераспознано, нико га се неће сећати, ништа га неће објавити – нема ниједног знака, ниједног предзнака, ни ситнице, ни боје очију или форме лобање, чак ни пола, ничега, ништа ничега: тако, као да је она, Наталија, била трудна са страхом, а не људским дететом. То што је она угледала, – то, што је пливало у циничној блиставој цинковој посуди, – личило је на комадиће сиве јетре у црним, масним угрушцима крви, и то је била твоја сестра у једином земаљском постојању: ко ће вам већ препознати, кирета је резала уздуж и попреко, као митска секира, – све сто се бацало у узаврелу парну земљу, крчило, секло, резало, одсецало у потпуности, у жуту глину, до беле кости, у вечну хладноћу, у згуснути слој креча на дну јаме, у трукцање вагона по пресецима шина кроз снежну пустињу – у једном од тих вагона су пре двадесет година возили расејаног у грозници од четрдесет степени Антона, и међу заробљеницима се тад нашла једна жена, чије је име он запамтио за цели живот и рекао га Дарици – као да је унео у банку депозит у неразмемљиво време, – жена, која је скупила неколико кожуха, а могуће и бунди – јер је тамо путовала и аристократија, стара галичка професура, високо свештенство, некадашњи амбасадор сејма са породицом, кога су сви тако и ословљавали: „господине амбасадоре“, – прашњава крзна су још чувала прашњави одах предратних европских хотела, женских парфема, златкастих скривене прашине, сомотских завеса са китицама, кожуси су мирисали оштро и тешко, како и приличи кожусима, – тамо је био кисели мирис устајалог зноја и неопране прљавштине под ноктима, устајалог дима и кулеша са млеком, напола савњен сапун сељачке куће и тужни, црквени запах воштаних свећа, и та жена је узела све то од власника, гурнувши их по двоје под један покривач, а узето – набацила на осамнаестогодишњег дечака, који је горео у грозници, и како се болесник не би откривао, сама се наместила одозго, три дана је тежином свог тела задржавала тај брежуљак спасоносне топлоте, која је усисавала у себе дечакову смрт, три дана

у претрпаном вагону за болеснике, на неком делићу немеривог простора на граници Лавова и Чите ова жена је родила Антона из мешовитог, загушљиво-жарког, крзненог, вуненог, пушеног облака заувек упропашћених живота – као из целине матерње утробе; и више Антон није видео ту жену. И Наталији се – испражњеној, на силу разапетој на гинеколошком столу, – морало открити да свих тих двадесет година луда секира и даље јури Антона – по шинама, по железничким праговима, са трупцањем и лупом, раскидајући-чупајући на разне стране на брзака угњездене женама уздуж пута брежуљке притајене топлоте, у којима су се гњездили нови животи, – па рече Антону, већ рехабилитованом, и дипломираном, и примљеном на катедру, подпуковник на саслушању: „У логору сте били, а са нама нећете да радите – зато ћете и зажалити“, ето, „зажалићете“, и цви-лећете, као пси са пребијеним кичмама, и тржићете опроштај од своје деце што сте их донели на свет! – ето шта су они од нас хтели, подлаци, бандити, убице, нећете то дочекати, ја ћу је одгајити, моју Дарицу, моју девојчицу, једину, која ми је остала, нећу је испустити, као што сам испустила ову, дајући да ми рашире колена, парченце сиве јетре у црно-крвавој течности, драга, моје детенце, да ли ћеш ми икад опростити?.. Тако се – или приближно тако – морала осећати твоја мама, исто није ништа чудно, што је, видевши коначно у тој луминесцентној ноћи твоју сестру и познавши, макар на тренутак, њен први и последњи, однешен са овога света страх, одмах је у томе познала одговор на своје прећутну молбу. Сигурно је то и био одговор, јер се после тога Ивана више није показивала – ни мајци, ни теби: прошло је још двадесет година, од којих су половина биле године нежне Антонове љубави, и ето тада, када се за њим затворио тешки поклопац, и када је једак зимски ветар преостао на опустелом гробљу да тресе црне са позлатом траке на венцима и упале у раскопану безброј ногу мочвару главице хризантема, Наталија је сањала још један сан: у том сну се Антон одаљио од ње – виде-ла га је са леђа, около је опет била ноћ, и ето из те ноћи иступила је њему у сусрет малена девојчица у белој хаљиници и узела га за руку – тако сигурно, и тако је био брижан тренутни покрет човека у знак прихватања, да се Наталија, за коју је цела сцена и остала тако нема, некако, међутим, смирила и помислила: ето лепо, добро, он је код куће. Чудно је то, што цело време није препознала девојчицу, цела њена пажња била је усмерена на мужа, и ујутру, препричавајући сан ћерци, није одједном разумела, када је Дарица, чудећи се у страну, кратко добацила: „То је она“. – „Ко?“ – као да је прекинута на трчању Наталија: прво за дуго, залепљено у бескрајну протежност време овај сан јој је на неки начин обећао спокој, исто на ћеркино нагло хируршко у њега мешање она се одазвала истим хладним

унутрашњим стиском, којим се увек одазивала на неочекивано звоно на вратима или донешен телеграм: у њој је поново, као и током целог њеног живота, пробао нешто да одузме; али ти, њена Дарица, сад већ одрасла жена са слободним дуж јаког и и лепог младог тела рукама – ни шоља кафе, ни цигара нису испуњавали те руке – рекла си са полусвесном окрутношћу, или радије, са раздражљивим нагоном да ухватиш мајку за плећа и истресеш је, као човека који никако да се пробуди: „То је било то дете, које се није родило, – ето, они су се срили“. И Наталија је схватила да је то истина, тако је и било, – и у истовременом бљеску захвалности њој – свом живом детету, ето када јој је од пронеђене саучеснице, која је успела све јасно да пораставља на места, синило и угасило се, да је секира коначно прошла мимо – одбацила је половину дрва која су се негде тамо, на тој страни, коначно склопила у целину у прећутном стиску руку човека и девојчице, – а значи, овдашња половина – она и Дарица – нису више у опасности: исто такво значење је имао спознани у сну, њој никад спознани – спокој.

И Наталија је заплакала.

Ти си је тад загрлила за плећа, јер си имала слободне руке – развезане очевом смрћу.

Два живота свело се на то да у потпуности откупи твој властити. Цела два.

Али ти – ти си опстала, Дарице.

Превела Данка Савчић

Андриј Кокотјуха

Француз Кирило

(прича)

1.

Не само колеге него ни шеф нису имали жељу да се фоторепортеру Васјукевичу обраћају по имену и имену по оцу, као што то учтивост налаже. Жеља да плуне на правила лепог понашања и не зове педесетдвогодишњег дебељка Петро Сталенович већ једноставно Петја оцртавала се на шефовом лицу толико очигледно да су колеге Васјукевича све чешће на пуш-паузама разговарали о потпуном одсуству перспектива за даљи напредак у каријери фоторепортера. Али, упркос свему, народ није желео да шефов гнев нарасте до Петјиног отпуштања. Јер су у поређењу са професионалним достигнућима сви други изгледали као прави мајстори у свом послу што су још одавно ухватили Бога за браду и чврсто је држе уз Божју помоћ. Најзанимљивије је да фотограф није ни примећивао овакав однос према себи и, услед тога, није дошао ни до каквих закључака за себе.

- Петре Сталеновичу, реците ми, ви увек терате људе на километар од себе када снимате? – данас се шеф, док је гледао фотографије које је Васјукевич донео са још једне турнеје, није чак ни љутио – он је још пре две недеље у приватном разговору са замеником објаснио да се уморио и од грђења Петје. – Ваша рубрика на последњој страни новина зове се „Застани, тренутку градски!“, а не „Застани, градска архитектура!“. Зашто сте сликали споменик Богдану Хмељницком?

- Светло је лепо пало на њега, - Васјукевич је гледао шефа простодушним заокруженим очима не трепћући.

- Слажем се, слажем се, добро. Ви сте награђивани фоторепортер, уметник, имате самосталну изложбу за Осми март и томе слично. Можда се ја не разумем у фотографисање, у реду. Али наше новине излазе у црно-белим бојама, црно, Петре Сталеновичу, белим. И светло које је лепо пало ту се не примећује, јер се квалитет ионако губи при штампи па још на новинском папиру.

- Одавно сам рекао: хајде да штампамо новине на бољем папиру. Цео свет тако ради одавно.

- Цео свет, Петре Сталеновичу, још одавно је видео споменик Богдану Хмелницком из разних углова, да не говоримо о становницима и гостима Кијева. Нека је вама, уметничком фотографу, прирасла за срце личност хетмана и овај споменик, нема проблема. Али око њега увек ходају људи. А можете ли ви да једноставно станете, ухватите тренутак и фотографишете интересно људско лице са историјским спомеником у позадини? Или да уловите занимљив брачни пар, још боље – с малим дететом. Наше издање није тинејџерско, мала деца са родитељима на улицама града ухваћени вашим објективом – то је обележје стабилности. Схватате?

- У нашој држави стабилности нема. Ево купио сам кокошку на пијаци, три киле. И не знам шта да радим са њом.

- Какве везе има ваша кокошка од три киле?

- Покварио ми се шпорет. Стар је, не може да се поправи, немам од чега да купим нов. А ловатори само на девизним операцијама у мењачницама годишње зарађују педесет милиона долара, пише у новинама. Где је ту стабилност?

- Јесте ли бацили кокошку? – није могао да издржи спортски репортер: за преглед најважнијих недељних спортских догађаја Петја му је урадио фотографију празног стадиона, иако је требало да сними тренинг омладинске репрезентације.

- Још нисам. Фрижидер је за сада читав.

- Какве везе имају мењачнице, кокошке, шпорети и фрижидери, госпode Боже мој! – шеф тресну о сто свежањ фотографија. – Ја вам причам о стабилности, нека људи верују у то! Наше репортаже и цртице морају да уливају оптимизам читаоцу, да одржавају веру да још није све изгубљено. Можда то није заиста тако, али таква је политика наших новина. Зашто ви, Петре Сталеновичу, не тражите по улицама пријатна људска лица, него фотографишете новоградњу на Обољоњу? Она није застала на тренутак, схватате ли?

- Како не схватате да сам ја направио фото-сатиру? Нова зграда, како се сад каже, пицнута. Од чијих пара је саграђена? Да, да! – Петја поче да набраја на прсте. – Раскошан улаз са чуварем, - други прст, - поред њега – нови цип, - сада се цела рука стегла у песницу, фоторепортер чак махну њом. – Сцена из живота градских нових богаташа. А ја немам ни за шпорет...

- Зашто онда поред буржујске зграде и буржујских кола нисте фотографисали ловаторе? – присутни осетише да ће уредник сваког трена изгубити стрпљење,

што значи да се састанак ближио крају. – Доста је било, нећу више да расправљам ни о чему. Ви, Петре Сталеновичу, имате веома једноставан задатак. Веома једноставан: да фотографисете људе на улицама града. А не улице без људи. Ви то алудирате на последице нуклеарног рата, када улице опусте? Или на неку епидемију која коси људе право на тротоарима? Чак и у случају катастрофе на улицама ће лежати људски лешеве, ле-ше-ви! Наше улице ни-кад ни-су празне!

- Хоћете да сликам лешеве?

Присутни праснуше у смех, шеф одмахну руком, заврши састанак и задржа заменика. Овоме се пушило, али из поштовања према уредниковој алергији на дим цигарета морао је још мало да издржи.

- Неће ме заобићи превремени инфаркт, - шеф насу у чашу киселу воду, испразни је у једном гутљају, закашља се. Заменик обиђе уредников сто, лупи старог пријатеља по леђима и, кад кашаљ прође, поче да се жали.

- Нервни тик сам тачно већ навукао. Ја већ сањам Перјине слике без људи. У Сахари или Каракуму он би био најбољи фотограф свих времена и народа. Тамо су дине, дине, дине...

- А ти, дино, кад ћеш ми довести новог фотографа? Сажали се на моје живце.

- Значи, Петју у курац?

- Пробај. Њега нико више неће узети, а недавно га је опет оставила жена, - Васјукевич се прочуо по томе што је брзо налазио жене млађе од себе, јер је од првих дана познанства почињао да им ради личне фотоалбуме, није признавао везу без званичног брака, и исто тако брзо се разводио јер се апсолутно није сналазио у свакодневном животу, а када би односи потрајали постајао би напоран. Прва жена живела је с њим најдуже – дванаест година, оставила му је сина из другог брака, а дечко је побегао од очуха чим је почео да зарађује довољно да може да изнајми стан. У принципу, Петро Сталенович Васјукевич није био нарочито срећан човек.

- Имам једног кандидата, млад чова, - заменик накрену воду право из шефове флаше, њихово познанство од четврт века дозвољавало му је да ради такве ствари. – Само што је он, хм, како да ти објасним... Француз.

- Мислиш – Француз?

- Француз мислим. Зове се Кирило. Пуно име му је Кирило-Пјер, презимена, да ме убијеш, не могу сад да се сетим. Француз је, како то правилно звучи, украјинског порекла... Стани! – заменик пуцну прстима. – Паризије! Кирило-Пјер Паризије! Унук неких наших емиграната; они су се тако плашили НКВД-а да су, чим су се усталили у Паризу, променили презиме. Узели су друго у част града који им је постао родни.

- У част Париза, колико схватам?

- Аха. Тај Кирило се, значи, родио у Паризу. Сад га је привукла домовина предака. Мој син га је доводио код нас кући. Тако смешно говори наш језик...

- Можда је учио. Родитељи, деде, гени и томе слично... Нек прича како уме. А он је фотограф?

- Него шта! Осамнаест година живи на мансарди негде у центру Париза, тамо, каже, има фотографски атеље. Овамо је дошао да би припремио фотоалбум о историјској домовини и каже да му се свидело у Кијеву. Хоће прво овде да направи изложбу фотографија, самосталну. Знаш, први пут је у Украјини, како се то обично ради. Речју, позната шема. Гледао сам његове слике. То је оно што нам треба. Можемо ли нешто да му платимо?

- Једино хонорар... Мислиш да ће пристати?

- Питаћу. Син има телефон, он негде у близини изнајмљује стан. Знам које су нам цене, до сутра ћу све средити. А Петја нека слика портрете. Човек који позира личи на зграду.

Шеф ипак није разумео по чему човек који позира фотографу личи на зграду. Није се усудио да пита старог пријатеља, после није могао да заспи пола ноћи тражећи аналогије и пробудио се напет. Тако би увек бивало с њим када би тражио одговор на неко, па и несумњиво глупо, питање. Заменик га, с друге стране, ничим није обрадовао.

- Знаш, Француз неће. Он је пребацио хонорар у девизе по курсу и рекао да не може себи да дозволи да за те паре прекида рад на припреми самосталне изложбе фотографија. Једино, рекао је, за нека три месеца.

Шеф одмахну руком. Нека га, преживеће некако. Како дошло, тако и отишло. А након сат времена већ је заборавио да неки тамо Француз Кирило уопште постоји.

2.

Девојци је пупала глава – службени пут је испао неочекивано напоран.

Морала је да употреби све своје унутрашње и спољашње, чисто женске резерве да би решила проблеме онако како треба. Сада је, након свега, желела само једно: да попије таблету, попне се на свој горњи лежај и спава до самог Кијева. Само да је сапутници у купеу не оптерећују. Када је пре два дана путовала за Лавов, пола ноћи је слушала пијане разговоре тројице пилота – два капетана и мајора. Они су остали без посла, јер су тупи амери због јебеног разоружања за-творили, сероње, њихов аеродром, где се осим авиона налазила и стратешка ракетна база. Сада су пилоти, отпуштени због безвезне конверзије, морали да траже посао и, што је највећи блам за њих, офицере, да обијају прагове Министарства одбране срећујући компензацију за себе. Капетани и мајор пили су до три ноћу, зато се може рећи да јој је службени пут почео главобољом.

Испоставило се да је њен сапутник ћутљиви цвикераш који је понео најлон кесу из које је на сто извадио започету флашу топле киселе воде, извукао папуче и енигматски часопис; празну кесу гурнуо је у задњи џеп фармерки, спретно набацио своје мршаво тело на горњи лежај и задубио се у свет речи и хоризонталних и вертикалних квадратића. Девојка се скоро смирила: с оваквим типом пут вероватно неће бити напоран.

Након десет минута у купе је веома опрезно завирила коврцава глава, затим су се увукла рамена на којима је висео огроман правоугаони туристички ранац да би момак напокон цео ушао унутра. Уз једнобојне бермуде и светле патике никакко није ишла шарена мајца која је слободно висила на телу. Али када је он, након што је ушао, скинуо ранац са рамена, у ствари – избацио себе из његових механих каишева, девојка промени мишљење о укусу непознатог. Изгледао је као човек равнодушан према сопственом изгледу. У хаотично одабраној одећи уочавала се нека изазивајућа немарност типична за одећу младих из страних тинејџерских серија. Ранац је сместио право на доњи лежај, уздахнуо са олакшањем, обрисао капи зноја с чела.

- Добар дан, - непознати је говорио правилно, али је гутао меке гласове. – Или, извините, мошда већ вече.

Љубитељ укрштеница са наочарима није одговорио, само је бацио поглед на придошлицу, климнуо и поново се удубио у одгонетање речи. Девојка није одолела:

- Пољак? – из Лавова и у Лавов често су путовали Пољаци, други странци јој нису падали на памет, а у то да је момак с непослушном гривом странац девојка није нимало сумњала.

- Замислите – ја јесам Француз, - он је и даље гутао меке гласове, причао споро и усредсређено, као да се плаши да ће се збунити или погрешити док говори на страном језику. – Овде се сви чуде, ја сам већ навикао, - чудни Француз сместио се преко пута девојке и пружио јој руку: - Зовем се Кирило.

- Оксана, - девојка одговори махиално, овлаш му стегну прсте, осети да Француз жели да јој мало задржи руку, превише одлучно повуче своју десну руку, прекрсти руке на грудима. – Имате типично француско име.

- Није типично, - можда није схватио иронију, мада је пре фраза зазвучала превише незграпно. – Пуно име ми је Кирило-Пјер, пише се са цртицом.

- Један мој познаник зове се Григориј-Георгиј.

- Није то ништа, - Кирило поново обриса чело. – Мој деда и моја баба су били Украјинци. Отишли су некада у Француску. Знате, како беше, емигрирали, - Оксана нехотице климну. – Родио им се син, затим кћерка. Кћерка се удавала за Француза, а син – исто тако с Украјинком. То јесу моји родитељи. Тата се женио мало касно, јер је, знате, хтео да има исто тако украјинску породицу. Учили су ме језик. А овде имам путовање, тако се каже?

- Није баш правилно, - осмехну се Оксана. – Путујем – ето како се каже.

- Знате, ја у суштини добро знам језик, овде ме сви разумеју и ја разумем све, - Кирило јој узврати осмех. – Али разне дугачке речи за сад нисам научио да лако изговарам. Зато све молим да ме исправљају.

- Ви за тоалет кажете „нужник“ – излете Оксани. – Код моје другарице долазили су познаници из Канаде. Тако смо се смејали.

- Нужник, - потврдно климну Кирило. – Али ја више не говорим тако, јер се овде стварно мало смеју. Нарочито у Кијеву. Али не мари. Ми ствахно тако говоримо, - ту је додао меки глас, испало је „говохимо“, мада, за разлику од оних Канађана, код Француза Кирила девојка готово да није примећивала акценат.

Није знала о чему би даље причала. Нек је нови познаник и Украјинац по-реклом, али он је прави странац, па још и Француз. И, можда, Парижанин. Оксана зачуђено примети да главобоља мало попушта.

- А где живите у Француској.

- У Паризу. Баш тамо – потврди њене слутње Кирило. – Код нас не живе са родитељима као код вас. Изнајмљујем целу мансарду, тамо живим и тамо ми је атеље.

- Какав атеље?

- Фотографски. Ја фотографишем. Фотограф. Фотографисао сам Париз, Лондон, египатске пирамиде, Беч, Краков. Сада фотографишем Украјину. Кијев, Лавов, знате, - он потапша ранац. – Ту је апарат. Урадио сам много слика. Ви, Ксано, живите у Кијеву?

- Звали су је Ксења, Ксјуша, најчешће Ксјуха, али Ксана – први пут. Нехотице је поцрвенела, али се надала да се то у полумраку вагона не примећује превише.

- Да.

- Онда ћу вам дати свој телефон и узећу ваш. Имаћу изложбу фотографија, хоћу да вас позовем.

- У Паризу?

- Касније можда и тамо. За сада у Кијеву, да.

Кирило завуче руку у бочни џеп ранца очито намеравајући да извуче именик, али изненада у купе улете четврти путник. Од јаке експлозије задаха вотке Оксани се нагло поврати главобоља, чак удвостручен. Путник, крупни тип округлог трбуха потпишан на нуларицу штучну.

- Два-хик-десет први је овде? Хик, јој! Имате ли воде, хик, народе?

Кирило се одмаче од ранца пропуштајући придошлицу. Оксана подиже поглед на цвикераша. Овај се ћутке наже са лежаја, ухвати флашу за грлић, пружи је човеку и овај одмах допуни списак људи за које је љубитељ укрштеница изгубио интересовање. Крупни тип испи неколико добраних гутљаја, лако убади под доњи лежај своју торбу, тешко спусти задњицу поред Оксане, осврну се око себе.

- О-ох, мајку му, мајку му. Ал' смо трчали! Мислио сам – готово је кад смо се заглавили у гужви код Елжебете. Ромко каже: „Јеби га, не чекај, трчи!“ Тако смо се занели, х-ху-у-у-у. – он се поново лати воде.

Оксани се заврте у глави, она одлучно устаде, извуче се из облака алкохола и изађе у ходник, наслони се челом о прозорско стакло и склопи капке. Кирило јој се, колико је успела да примети, придружио. Након неколико минута воз је кренуо. Девојка је највише желела да се попне на свој лежај, да се окрене лицем према зиду и лежи затворених очију док не утоне у спасоносни сан. Али Француз Кирило је очито желео да настави познанство и Оксана није хтела да превише оштро прекида странца. Она се љубазно окрете према Французу.

- И како се живи тамо код вас, у Паризу? Чиме се, рецимо, разликује од Кијева? Личи ли уопште Кијев на Париз. Или Лавов, на пример? Тамо су једном снимали филм о мускетарима, - није баш најбоље схватала у ком правцу ће потећи њихов даљи разговор, говорила је, као да напамет пуца, чак није ни размишљала да се саговорник може насмејати наивности питања.

- Знате, Париз уопште није сличан ничему, - Французов осмех свиђао се Французу својом чудном дечијом непосредношћу. Питала се да ли је то баш тај чувени француски...

- Из-извините! – груну над самим ухом, бол је подсети на себе ударцем у слепооћницу. На вратима се, ослонивши се рукама о ивице горњих лежајева, уздизао немирни сапутник. – Ви то, чујем, причате о Паризу.

- О Паризу, - потврдно климну Кирило. – Знате, ја сам Француз. Рођен сам у Паризу, ево причамо, - чуло се као „пхичамо“.

- Види, види! Француз! Није ваљда? – крупни тип се угура у ходник, заградивши пролаз својим телом, лако гурну Кирила у раме. – Па ми смо земљаци! Земе, ха-ха-ха! Бон жур, јесам ли правилно рек'о?

- Бон суар, - исправи га Кирило.- Сада је вече.

- А, каква је, јеботе, разлика! У марту сам био у Паризу. Шест сати, ти мене компрене, ха-ха-ха? Лет за Грчку, чартер, шест сати на аеродрому Шарл де Гол! Ноћу, замисли, земљаче? Платио сам тридесет пет евра! Тридесет пет за такси! Испоставило се да је наш чова, из Тернопилске области. Има шездесет, а још мота! Одвез'о ме на Јелисејска поља, ноћна Јелисејска поља! Видео сам, земо, ноћни Париз, јеботе! Госпођице, ви путујете с нама? – преусмерио је пажњу на Оксану. Она није хтела да ступа у разговор, једноставно је климнула. – Значи, ваш је горњи? Готово, ви прелазите тамо! – кажипрст се усмери на доњи лежај.

- Не, знате, јако ме боли глава. Уморна сам и идем да спавам, само чекам да кондуктер донесе постељину.

- Са'ћемо да вас излечимо! Пијете ли шампањац? Како се зовете?

- Оксана. Пијемо таблете.

- Ма пустите таблете! Са'ћемо одма' чаше, ово, оно...

- Извините, ја ипак идем да спавам, - након што се умешао нови саговорник девојка у потпуности осети да сада никоме ништа не дугује, да не мора да учествује у разговору, зато се брзо узверала на своје место. Цвикераш преко пута ње није ни реаговао. У међувремену се у ходнику наставило упознавање.

- Слушај, Кирило, реци ми нешто: зашто код вас тамо у Паризу има пуно разних црнаца? – испитивао је крупни тип Француза. – Где год сам иш'о, по ноћним баровима, тамо-вамо, све само црило. Црнци, Арапи и томе слично. Шта сте то, ког ђавола, урадили с државом?

- Није то ништа, - Оксана није гледала у њиховом правцу, али јој се учинило да је трбушасти заинтересовао Кирила. Можда су слични контакти за њега још увек били егзотика.

- Имаш ли кућу у Паризу? – наставило се испитивање.

- Не, изнајмљујем стан. Тамо имам родитеље, - и након паузе због нечега додаде: - И друг из Алжира.

- Немој да мислиш да сам ја богат човек, - терао је своје крупни тип. – Ја, знаш, радим у фабрици алкохола. Имам директора, ја сам заменик, а код Лавова имамо филијалу. Био сам на службеном путу. Знаш ли шта је то?

- Не.

- То је кад фирма, фирма, знаш, - тип је већ сигурније прешао на „ти“. – Ја се, узгред, зовем Дима. Да, да. Значи, кад те фирма шаље послом, она ти плаћа за све. А у филијали ти раде дринк. Знаш, дринк, пити?

- Да, знам, вотка.

- Аха, њу сви знају. То нам је, знаш, традиција. Таква смо ти ми нација, брате. А Немци кажу „тринкен“. Или „трукен“. Био сам у Немачкој неколико пута. Код нас је, знаш, зову Швабија. Јеси ли био у Швабији? У Немачкој?

- Био сам, да. Сликао сам тамо.

- Кога си сликао?

- Људе. Улице. Зграде. Ја фотографишем. Ја јесам фотограф.

- А-а-а! Е, види, тета кондуктерка! – саговорници се преместише у купе, Оксана зачу како Дима радосно дрекну кондуктерки: - Види, бре, ово је Француз! Из Париза! Шреха наш језик! Умем и ја на њиховом. Ен, ду, труа, катр... Је л' да да умем?

- Умеш, - Кирилов глас.

Оксана натера себе да сиђе да би платила за донету постељину и узела је. Цвикераш такође склизну са лежаја, вешто намести лежај и заузео уобичајени хоризонтални положај, само овога пута на чаршафу.

- Хоћете ли да изађете док се ја сместим? – девојка погледа крупног Диму, избегавајући Кирилов поглед.

- А овај не смета? Ксјушка, не брини се, сад ћемо да дрмнемо шампањчић...

Под „овим“ Дима је очито подразумевао непомичног цвикераша. Оксана одлучно одмахну главом.

- Не, он већ спава. Зашто да малтретирамо човека.

- Да, сметамо девојци, - умеша се Кирило и први изађе из купеа. Дима крете за њим, мрмљајући му у леђа:

- Аха, 'ајде да попушимо једну. Је л' пушиш? Па онда ћеш да ми правиш друштво, брате...

Оксана се одлучно закључа, брзо се пресвуче, уопште не обраћајући пажњу на присуство љубитеља укрштеница негде на горњем лежају, ужурбано леже и, иако је било загушљиво, навуче покривач преко главе. Након неког времена зачуше се гласови, тачније – глас. Француз и његов нови познаник вратили су се у купе и Дима је торокао настављајући неку тему започету у простору за пушење:

- ... нисам богат, кад ти кажем. Па, направио сам кућу. Нормалну кућу. Мезон, ха-ха-ха- је л' тако? О, види! У мом мезону живе жена и гарсон, ха-ха-ха! Мораш да дођеш код мене, даћу ти адресу. Не, стани, доћи ћу сам колима по тебе! Сауна,

к'о што је ред. Девојке... Слушај, јеси ли се с неким упознао овде, рибице, разумеш? Па ти си Француз, јој, немој мени тако да се буљиш!

- Сликао сам разне девојке. Имам цео циклус: женска лица.

- Јебем ти циклус! Има он циклус... Сви ви волите да сликате наше девојке! Шерше ла фам, да, да! Ваше Францускиње су грозне, Киро, зар не?

- Јесте ли видели све Францускиње?

- Ти! Па договорили смо се да ми говориш „ти“! Не знам за Францускиње, јесу ли све или не... Укратко, ви тако волите наше цуре, мајко мила!

Оксана се преврте с једне стране на другу покушавајући да их подсети да је и она ту, што јој је и успело.

- Сметамо девојци, - напомену Кирило.

- А, да, да! Значи, идемо, има овде вагон-ресторан. Идемо, кад кажем, - очито се Кирило опирао. – Шта има везе, фирма плаћа, 'ајде, 'ајде!

Врата се затворише, завлада дугоочекивана тишина, Оксана уздахну с олакшањем. Она се због нечега изненада сажали на Француза Кирила. Али, с друге стране, морала би да води необавезан разговор с њим, да се даље упознаје, да нешто обећава, да нешто одбија... Таблете су почеле да делују. Звук точкова је успављивао. Оксана је напokon заспала.

Ујутру је излазила након ћутљивог цвикераша из купеа, а разбарушени Дима је у међувремену заједно са кондуктерком покушавао да пробуди Кирила. Комплет постељине, нераспакован, лежао је негде са стране. Француз је лежао на кревету само у гаћама. Ранац је сместио под главу. Бермуде и мајца брисали су под испод седишта, али су патике неким чудом остале на ногама. Дима је доброћудно гунђао како Французи нису навикли на наше обичаје и гостољубивост, кондуктерка се кикотала присећајући се како се Француз ноћас закључао у тоалету.

3.

- Аха, фабрика алкохола је спонзор његове изложбе. Чак и мецена, рећи ће ми. Генератор идеја украјинско-француског пријатељства. Нисам ја то измислио, тако је писало у новинама, мало смо платили за рекламу. Све к'о што је ред – отварање, телевизија, коктелчић. Не брини, фирма зна у кога да улаже паре. Као прво, Ромцја, не само у Кијеву, него ни у вашем забитом Лавову, ничије дете нема приватног учитеља Француза. Ја имам, при том правога, из Париза, није нека цуца. Аристократе су увек, у сва времена, имале приватне учитеље Французе. А ко ти је, јеботе, рек'о да Дима Сухобок није аристократа! Мој син ће, значи, постати аристократа, а не ... да не кажем чији. Немојмо о дегенерицима, јер ћу погрешно схватити. Значи, ради код мене цабалеску. Живи код мене, једе, пије, добија нешто као цепарац. Али има потпуну стваралачку слободу. Јер, као друго, шеф се спрема да уда своју кћерку за њега. За правога Француза! Није то твоја ствар колико пута се разводила и колико му је година. Маркирани Француз, држављанин Француске. Сад неће бити проблема с „шенгеном“, њему је тамо аташе за културу амбасаде велики буца. Позваћемо га на кијевску изложбу, ти спремај у Лавову, Ромцја, и пази добро – дочекујемо странце. Имаш кћерку, па шта? Хоћеш ли и даље да радиш? Слушај, не могу ја да ти средим непрекидно снабдевање Французима из иностранства. Заборави на то! Снађи се сам, како знаш и умеш. То је то, здраво. Не заборави на културну размену, да твоја кћерка не слика случајно? Па нек почне да слика или да цигуља на глупој виолини! Сугеришем ти шта да радиш, али не капираш. О, браво! То је то, послећемо да наставимо, звони ми мобилни.

Кијев, 2003. године, јануар

Превела Милена Ивановић

Софија Андрухович

Госпођа Дорота

Брава шкљоцну и госпођа Дорота уђе у кућу.

Опет те разбацане брошуре, ти свежњеве с приручницима и програмима, колико ли их је овде – хиљаде и хиљаде леже на поду, потпуно непотребни, овим глатким финским папиром не може се ни задњица обрисати, а колико је дрвећа уништено, а колико је птица с тог дрвећа отерано, а колико људи се презнојило док је секло то дрвеће, још је добро ако није било несрећних случајева – ено колико их је на сваком кораку: двојицу седамнаестогодишњих младића упуцали полицајци, и не само упуцали – скроз избушили, нису им се могла препознати лица, а зашто? зато што нису прикочили кад су им наредили да стану – али ког ђавола су морали да стану ако су оне животиње биле у цивили и није им на челу писало „полиција“.

Госпођа Дорота стеже тек купљене новине „Факт“ под мишком и гура ногом у страну свежњеве с брошурама.

Уосталом, колико се књига могло одштампати за тај новац, на овом папиру, овом бојом. Да се чудом начудиш: чиме ли ти људи размишљају? Уосталом, могли су да одштампају све те будалаштине на неком јефтинијем папиру, али не – све мора бити највишег квалитета. Како само мирише – да ти се заврти у глави!

Госпођа Дорота успут граби неколико листова и пуним плућима удише мирис свеже штампе. У кући је тихо. Госпођа Дорота улази у кухињу.

Све је јасно, пар из западног је већ доручковао, судови су опрани и обрисани, али колико пута треба да им понови да све остављају у фијоке – поостављају све на столу, поред самог шпорета, још ће, сачувај Боже, и пожар да изазову.

Мада, какав пожар са овом суперосетљивом сигнализацијом. Умало да цркне од смеха кад су, док је онај симпатични човек из северног пржио лук, изненада почеле да завијају сирене. Сијалице трепћу, аларм завија, јадни Пјотрус дотрчао са апаратом за гашење – а овај стоји наспред кухиње с тигањем у једној, кашиком у другој руци и цигаретом у зубима и још некако успева да нам се извињава.

Поотварала сам прозоре, укључила аспиратор и смејем се. Кажем му: добро је да још није потекла вода на тебе. Код нас су прошле године живеље две девојке и једно вече седеле су овде за столом и пушиле кад је одједном шикнула вода са плафона, па још аларм, сијалице – једна се чак расплакала.

Госпођа Дорота уредно слаже папирне кесице са зачинама и флашице са со-севичама уза зид. Ставља апарат за кафу на место електричног чајника. Брише сто.

Добро је да се сетила да склони столњак. Одмах се отарасила гомиле брига. Како ли су само успевали да га тако немилосрдно умажу свако вече. Чак јој је било занимљиво да погађа: на којим местима и од чега ће морати да испира мрље следећег дана.

На поду неизгажене гусенице пепела. Значи, мушкарац из једанаесте „а“ је већ пио кафу. Док се још пробуди његова сусетка из једанаесте „б“ и они заједно уђу да доручкују, моћи ће мирно да попије кафу.

Госпођа Дорота закувава кафу, вади из кесице земичку с маком и седа за сто. Отвара новине. Стинг не може да продужи сексуални однос до седам сати? Ја сам мислила да може. Асја се стици сопствене мајке, јер је ова ради вотке спремна на све. Каква кучка. Опет те фотографије са иживљавањем на заробљеним Ирачанима – колико ли су само у стању да жваћу једно те исто!..

Госпођа Дорота пере шољицу и почиње да риба све површине.

Никад није могла да спава толико касно. А девојка из једанаесте „б“ изгледа чак мало неиспавано кад долази на доручак. Често чак након што пар из десете „б“ завршава ручак.

Како им је чудан живот – као у акваријуму. Пливају тамо-амо, допливају час до једног стакленог зида, час до другог, вире, посматрају, тако спори уједначени покрети, тако изнемогли, или стално узнемирени, или изгубљени изрази лица. Како и да се не изгубе овде: живи три месеца и не размишљај ни о чему. Има пара, има хране, имају где да живе, све услове, чисте за тобом, све имаш – а ти ради шта хоћеш, без икаквих обавеза, само буди пристојан и пиши ако можеш. И само с времена на време до акваријума доводе групице радозналих. Ови гледају у замућену воду, алге које се њишу, изгубљене очи рибица. Схватам ја то – све занима зашто се оне копрцају у овој топлој води, грабећи прозирним уснама иситњене мушице бачене однекуд одозго, зашто и како испуштају мехуриће тупо гледајући једно друго покушавајући да разазнају контуре дрвећа, људи, послушкујући цику

птица у четири ујутру. Али вода расплињава контуре и приглушује звуке. Зашто они седе у акваријуму, зашто не изађу одатле, не погледају овај свет нормалним очима, а не кроз воду, а не кроз алге, а не кроз стакло. Чини им се да они и тако виде и схватају све најбоље, како се то каже – „унутрашњим видом“? Али мени их је жао. Ја бих забранила те екскурзије, дала бих сваком од њих велику кофу са сапуницом и крпе и рекла да оперу све подове док не заблистају, а онда, ако хоће да пишу о томе – нека пишу, молим лепо, ја и сама волим да читам.

Јер кад само замислим како седе тамо, свако у својој соби, у четири зида с погледом на парк, источни, северни и западни апартман, седе за столовима, испред укључених компјутера, седе и муче се, и размишљају о чему и како, јер тако треба, јер има бацају иситњена крилца мушица и они некако морају да узврате, па чак и ако не морају, треба бар нешто да раде, мора постојати неки смисао у свему овоме да не би полудели од једноличног њихања, од млитаве досаде – кад их замислим, тако усамљене, тако отргнуте, тако отуђене, срце ми се цепа. Изгледају ми као мала полупровидна бића лишена светлости, топлоте, љубави. Хтела бих да загрејем њихове руке топлином сапунице у кофама и да их великим крпама истрљам док не поцрвене.

Госпођа Дорота тешко уздише и лађа се усисивача. Треба да усиса сваки стеник, савко ћоше, јер Луцина још није научила, она се превише уноси у овај посао, превише брине – зато и лоше извршава своје дужности.

Симпатични мушкарац из једанаесте „а“ није могао да јој исприча о чему пише. Рекао је да и он и девојка стално раде, али ниједно не зна тачно на чему. Да их и саме занима како ће испасти на крају. Ја сам само слегла раменима. Тако пријатан, велики човек, а прича теко деџе ствари. Ја се више не чудим. За ове године успела сам да навикнем. Али раније су сви углавном знали на чему раде и како ће све завршити. Можда су ове неке националне специфичности.

Госпођа Дорота помисли да је можда тако и боље – не знати крај. Ето, њен муж је увек знао како ће се завршити његове будаласте махинације с крађама у магацину душека и јастука – и био је у праву, и отишао је у затвор, а она је морала да му носи боранију на бретански начин и запечене резанце јер су му то омиљена јела, а онда се појавио усред ноћи, бос и готово го, и трекао је да је побегао, а она га није ни питала како је успео и где је изгубио остатак свог мозга, само га је одвезла у вилу, и тамо је живео две недеље, ноћу излазио да једе, лутао ходницима

палећи и гасећи светло, чак је једном уплашио девојку – а онда је сам решио да се врати и сада поново мора да спрема запечене резанце сваке недеље.

Госпођа Дорота испрати погледом пар који загрљен прође поред прозора. Он је, онако к'о од брега одваљен, готово носио над земљом. По њеној малој фигури се видело колико напора улаже да би се држала уз њега што ближе и што мање ометала његове покрете. Сада може мирно да среди њихову собу.

Док се пела уз степенице, госпођа Дорота се ухвати како размишља да можда и није тако лоше живети овако, скоро заробљен, изолован од одстатка света. Вероватно нешто слично сада осећа њен муж. Када је сваки дан исти као претходни, а претходни исти као следећи и не дешава се апсолутно ништа – ни свађе, ни туче, ни саобраћајне несреће, не треба да размишља како да дође до новца, шта сутра да кува деци, онда вероватно обично кување чаја постаје невероватан догађај. Да не причамо о противпожарној сигнализацији.

Госпођа Дорота стоји на прагу десете „б“ и посматра собу. Као и увек, изутено је чисто. Као и увек, мирише на сапун и освеживач. Као и увек, књиге су поређане у уредне гомиле. Да није прашине, могла би да помисли да само што је поспремилa овде, осмехну се сама себи госпођа Дорота.

Овде се то ретко дешава. По правилу собе недељу дана након поспремања изгледају као да је у њима живело крдо нилских коња који су, кад су се вратили са купања у блату, поотресали овде сасушене груде прљавштине, преврћући при том ормаре и фотеље својим великим облим боковима.

Због ове стерилне чистоће пар није нарочито симпатичан госпођи Дороти – барем не онако као остали. Јер са осталима је све у реду: симпатични мушкарац из једанаесте „а“ готово да нема ставри па зато нема ни крша, али је зато цео под густо посут изгаженим пепелом и дуваном, а постељина и завесе тако смрде, да се просто уплаши за своја плућа: пасивним пушачима, чини се, прети већа опасност него активним; стално отворен прозор нимало не помаже.

Девојчица се веома труди. Али то јој не полази нарочито за руком. Она згрће књиге и папире на једну незграпну гомилу која се распада на све стране и гура је на доњу полицу клупског стола. На њеном радном столу увек је десетак новик петелки од јабука, затварачи од киселе воде, музички дискови разбацани по разним ћошковима. На наслонима фотеља је одећа. Ташна на поду. Телефон под креветом. На све стране – изувјани цветови јоргована. А одећа у ормару – ја

никад не вирим у туђе ормаре, али девојка једном није затворила – лежи набацан у гомили.

Слично је и са осталима, само са малим варијацијама: расути кекс, књиге на све стране, комади папира са смешним каракукама, мрље од хране на завесама.

Могла бих да испричам што-шта о свакоме од њих, чак и да их ниједном нисам видела. Довољни су ми ови дирљиви прљави трагови на поду, ове чарапе и гаће на радијаторима, ови папири од бомбона, кутије и флаше у кантама за ђубре, шампони, дезодоранси, зубне пасте на стакленој полици у туш-кабини, довољно је да погледам како слажу ролне тоалет-папира, како каче пешкире, где држе обућу, довољно је само да удахнем мирисе њихових соба – и већ знам њихове навике, њихове слабости, њихове страхове, њихове заносе, знам како се буде, како се купају, како се облаче, знам који су им први покрети ујутру, како тону у сан, на ком боку спавају, где воле дању да седе, где најчешће усмеравају поглед, шта раде кад не знају шта да раде, знам готово све њихове тајне, могу чак да кажем имају ли породицу или не, шта раде код своје куће, о чему сањају – ја то знам и без причљивог и живахног момчића (а како друкчије да га назовем?) из дванаесте „а“, који ми сваког дана прича најновије детаље о свакоме. Понекад осећам неиздрживо искушење да симпатичном мушкарцу иу једанаесте „а“ откријем о чему пише и чиме ће се завршити његова књига. Али ћу за сада да ћутим. Ћутаћу док не видим да је то заиста неопходно.

Госпођа Дорота окачи чисте пешкире, остави четири ролне тоалет-папира и неколико сапуна, онда се погледа у огледалу и изађе у ходник. Сиђе до собе испод степеништа и седе у фотељу.

Баш ме занима да ли је она жена што је пре две године живела овде завршила своју књигу, сети се госпођа Дорота. Хтела бих да је прочитам. Она се толико трудила да ми преприча сиже и најважније тренутке, али готово није знала мој језик, а ја уопште нисам знала њен – споразумевале смо се углавном помоћу гестова. Баш је чудно да се књига може препричати помоћу гестова.

Чини ми се да се у њој радило о различитим познатим писцима који су одавно поумирали али су тобож некако васкрсли и дошли овамо. Балзак, Толстој, Хемингвеј, Вирџинија Вулф, Ремарк, Маркес. Дошли су да пишу књиге. Плаћају их, поспремају им собе, они сами себи кувају, срећу се у кухињи, иду у шетње, али углавном седе у својим собама, усмањени, озбиљни, отуђени, тужни.

Вероватно сам погрешно разумела. Можда сам сама измислила – јер како се то може препричати гестовима? Али доста с тим. Већ је време да идем кући.

Госпођа Дорота улази у кухињу, узима своју ташну и баца последњи поглед на своју територију.

То је наравно духовито и занимљиво – писати о познатим књижевницима, смешно их је замислити – тако различите и тако знамените како морају сами себи да кувају, да перу чарапе, да помажу један другом и како увече, причајући један другом нешто, просипају вино на столњак.

Али могла би се написати ништа гора књига о овим садашњим јадницима. Ја бих могла да је напишем мирне душе.

Пролазећи поред пакета с брошурама и програмима, госпођа Дорота узима неколико листова, приноси их лицу и гласно удише њихов мирис.

Затим отвара врата и излази. Врата се, шкљоцнувши, затварају.

Превела Милена Ивановић

Відоме і невідоме про Україну Обележена годишњица страдања ук- рајинског народа **1932-1933**

Голодомор је назив за велики помор становништва који је задесио Украјину током 1932. и 1933. године. Представници Совјетске власти, због идеолошких убеђења, су планирано и смишљено спровели највећу у свету акцију уништавања становништва. Резултат акције је десет милиона мртвих

“
Довољно је
рећи да је од 300
українських пи-
саца преживело
само 36

производи, кретање им је било ограничено, нису могли да напуштају своја села која ће ускоро постати масовне гробнице.

Українаца. Смрт ових људи није настала услед природних катаклизми, ратова, епидемије, већ искључиво услед суровог деловања комунистичког режима.

Многи се питају зашто је Голодомор био спроведен баш на територији Україне? Просто све је било унапред организовано и испланирано. Цела територија Україне је била окупирана Совјетском чизмом, становништву је одузимао жито и сви други прехранбени

Људи су изгладнели падали по улицама

Директним наређењем, Стаљина и Молотова, органима власти је било наређено да не дозволе никоме да напусти своје пребивалиште, а ако неко и покуша,

треба га на било који начин онемогућити, не водећи рачуна о методама, о полу и старосној доби.

Резултат овакве геноцидне политике била је смрт. Смрт оних који су је беспомоћно чекали на својим огњиштима. Овај планирани масакр није био усмерен само на радне и вредне руке сељака које су несебично пружале и храниле цео Совјетски Савез већ на украјинске мозгове који су представљали сталну претњу црвеној Москви због својих европских широких схватања у 20. веку. Овде није само реч о политичком страху, већ страху од украјинске интелигенције која се борила на свим пољима уметности и науке. Напредна достигнућа, схватања и погледи, за диригента који свира црвену симфонију, су била претња, те је решио да засвира црвени реквијум. Довољно је рећи да је од 300 украјинских писаца преживело само 36.

Чиме се може оправдати и како се може објаснити овај геноцид, када се тачно зна да је Совјетски Савез те кржаве 1932. – 1933. године, масовно извозио жито и друге прехранбене производе?

Данас близу 70 држава света признало је Голодомор за геноцид (САД, Канада, Естонија, Аргентина, Аустралија, Италија, Мађарска, Литванија, Грузија, Пољска ...)

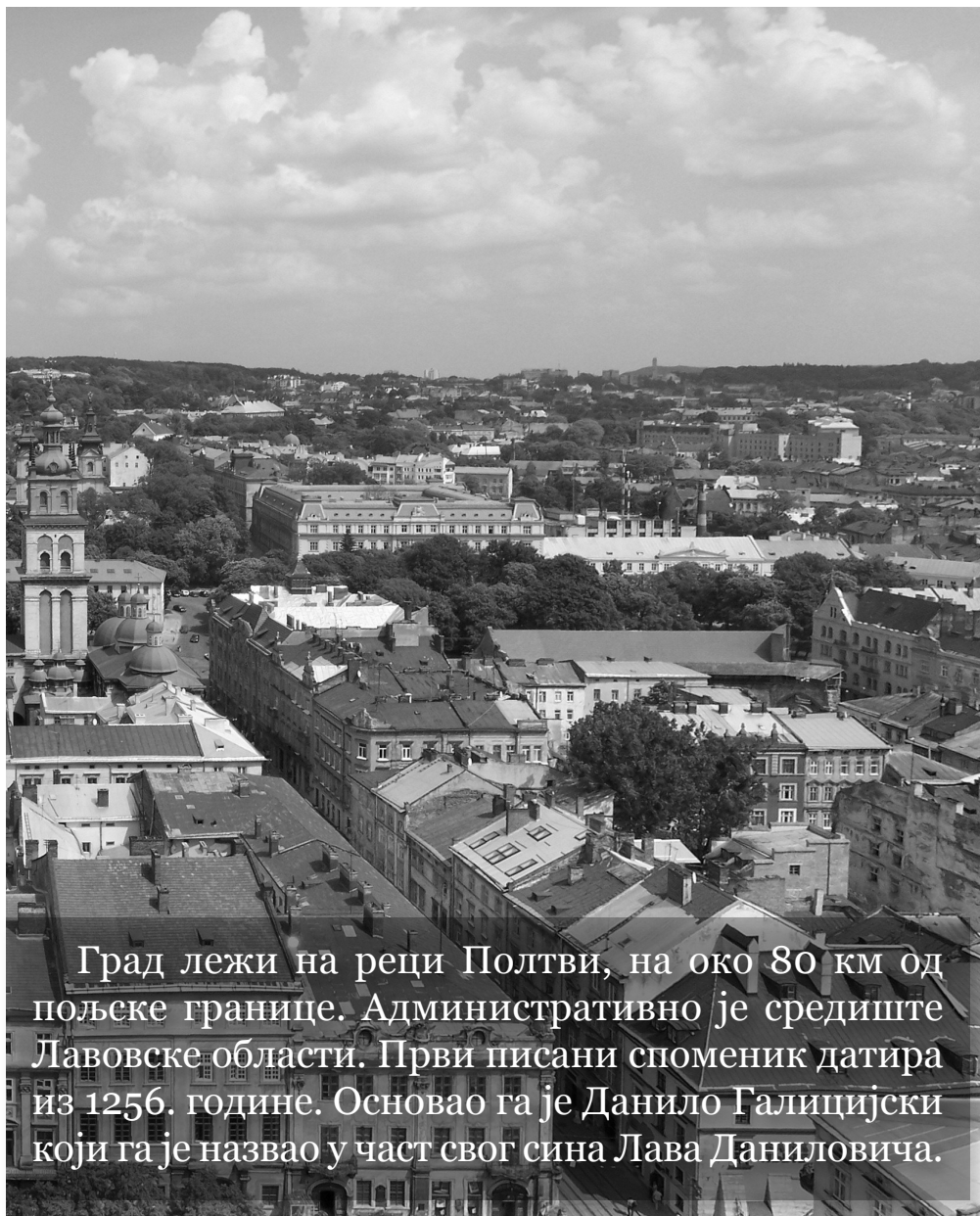
Само здрав разум и историјске чињенице могу заштитит људство од таквих деструктивних деловања човека. Данас није довољно само признати злочин, потребно га је осудити и позвати на одговорност као претња онима који теже деструктивним методама у очивању власти.

Милан Ђорђевић

Міста України

Львів

Град лежи на реци Полтви, на око 80 км од пољске границе. Административно је средиште Лавовске области. Први писани споменик датира из 1256. године. Основао га је Данило Галицијски који га је назвао у част свог сина Лава Даниловича.

Лавов (українськи Львів) град у Украјини, смештен је у покрајини Галицији, и има више од 850.000 становника. Свакодневно на посао и школовање у град стиже још додатних 200.000 људи.

Град лежи на реци Полтви, на око 80 км од пољске границе. Административно је средиште Лавовске области. Први писани споменик датира из 1256. године. Основао га је Данило Галицијски који га је назвао у част свог сина Лава Даниловича.

Лавов заузима прво место у Украјини по броју културно-историјских споменика. Својом лепотом, споменицима и широком лепезом стилова градње не истиче се само међу украјинским градовима, већ и међу градовима Централне и Источне Европе. Историјско језгро града се од 1998. налази на УНЕСЦОвом попису светске културне баштине. У најстрожем центру града велики је број споменика културе који су из раздобља од 16. до 17. века.

Географски положај

Лавов је смештен на чворишту Лавовске висоравни, брдовитог Розточја и ниско положеног Побужја, на осамдесетак километара од границе с Пољском. Град лежи на брежуљцима, просечна надморска висина износи 289 м, док је брдо Вусокуј Замок (Високи Замак) највиша висинска тачка Лавова са својих 409 м надморске висине.

Рана историја

Према недавним археолошким истраживањима, на месту данашњег Лавова постојала су насеља која се јављају у 5. веку наше ере. У то време та подручја су

припадала Великої Моравії. Касніше ће на та подручја претендовати две велике државе: Польска (за време владавине Миесзка I) и Кијевска Рус. Претпоставља се да је Миесзко I владао тим подручјем од 960. до 980. године. Према Несторовим хроникама, 981. г. те земље осваја Володимир Велики. Међутим, град ће, каквог га данас знамо, основати Данило Галицијски у 13. веку, а име дугује његовом сину Лаву. Према неким другим изворима, град је основао управо Лав Данилович, син Данила Галицијског.

Утемељење града

Први писани спомен о Лавову датира из 1256. године. Захваљујући свом повољном географском положају на раскрсници трговачких путева из црноморских лука и Кијева, Источне и Западне Европе, Византије и балтичких лука, Лавов се брзо развија и постаје важно средиште, и већ се 1272. године овде сели престоница Галицијско-волињске кнежевине. 1349. г. пољски краљ Казимир III. Велики осваја Лавов и кроз седам година (1356.) уводи Магдебуршко право. То даје снажан подстицај развоју града, а посебно се истиче јерменска заједница која 1363. г. утемељује Јерменску цркву. У раздобљу од 1370. до 1387. г. Лавов се налази у саставу Мађарске. 1387. г. Лавов и околина се припајају пољској круни и краљици Јадвиги. Касніше ће се неки од пољских краљева крунисати управо у Лавову.

20. век

Током Првог светског рата град је заузела руска војска у /септембру/ 1914. но већ следеће године у /јуну/, град су поново преузеле снаге Аустро-Угарске. Падом Хабзбуршке монархије, на самом крају рата, украјинско локално становништво је прогласило Лавов главним градом Западноукрајинске републике, /1. новембра/ 1918. године.

Актуальне

Ольга Костянтинівна Куриленко
Українка
у місіях „агента 007“

*Олга је прва „Бондова девојка“ из бивших
република СССР-а*

Рођена је 14. новембра 1979. у Бердјанску, украјинском граду на обали Азовског мора. Иако је остварила десетак филмских улога, Олга је познатија као фотомодел. Њу је још као тринаестогодишњакињу приметио модни скаут, што је била прекретница у њеном дотадашњем, по њеним речима сиромашном, детињ-

ству. Већ са својих 18 година појавила се на насловним странама модних часописа „Vogue“ и „Elle“. Њена филмска каријера почела је у Француској 2005. године улогом Ирис у драми „L’Annulaire“, која је приказана на београдском фестивалу филма - ФЕСТ 06. Остварила је још низ запажених улога попут „Paris, je t’aime“,

„Hitman“, и овогодишњем „Max Payne“ и „007: Quantum Of Solace“ где јој је поверена престижна улога девојке чувеног тајног агента 007 – Џејмс Бонда.

Олга тренутно живи у Паризу где је у току постпродукција још два филма, од којих у једном има главну улогу. Чињеница да је Олга прва девојка „Бондова девојка“ из бивших република СССР-а изазвала је различите реакције у овим земљама. Огласиле су се чак и неке политичке групе попут КПЛО из Санкт Петербурга, које ју је „оптужило“ за „моралну и интелектуалну издају“ због „играња у филму са непријатељем совјетског наро-

да“ алудирајући на енглеског тајног агента 007. Ипак, много је више позитивних реакција и похвала, које су осликане у предлогу који је недавно изнео градоначелник Бердјанска, да једна од улица Олгиног родног града понесе њено име. Било како било, Олга Кириленко је скренула на себе пажњу како филмске тако и јавности уопште, поставши једно у низу лица којима се Украјина и те како поноси.

З м і с т

Українська проза XIX - XX ст.**Марко Вовчок**

Сан (превела Зорица Обрадовић) 6

Хорпина (превела Зорица Обрадовић) 14

Иван Нечуї-ЛевицькиБаба Параска и баба Палашка
(превела Ана Продановић) 18**Панас Мирни**Морозенко
(превела Тања Гаев) 40**Михаїло Коцјубински**

Цвет јабуке (превела Тања Гаев) 66

Јелка (превео Милан Ђорђевић) 73

Васиљ Стефаник

Новост (превео Милан Ђорђевић) 81

Ема Андијевска

Проблем главе (превела Маријана Ђивуљски) 84

Лесја Демска

Бројгеловим очима (превела Маријана Ђивуљски) 86

Володимир Кашка

Девојчица и клавир (превела Маријана Ђивуљски) 88

Јевхенија Кононенко

Исцелене чарапе (превела Зорана Аруновић) 94

Нове чарапе (превела Зорана Аруновић) 98

Васиљ Хрубај

Прича о великој птици (превела Данка Савчић) 107

Васиљ Габор

Јасика у Гетсиманском врту (превео Душко Ћосић) 111

Олег Ховда

Проклетство љубављу према... (превела Данка Савчић) 120

Оксана Забужко

Сестро, сестро (превела Данка Савчић) 124

Андриј Кокотјуха

Француз Кирило (превела Милена Ивановић) 132

Софија Андрухович

Госпођа Дорота (превела Милена Ивановић) 144

Відоме і невідоме про Україну

Голодомор 1932 - 1933. Пам'ять українського народу. 150

Міста України. Львів. 154

Актуальне

Ольга Куриленко - українка у місіях „агента 007“ 159

ВІКНО

*Часопис студентів україністики
Філологічного факультету
Університету в Белграді*

Випуск III

2008

Редакція:

Головний редактор:
Зоряна Гук

Редакція сербського тексту:
Мілена Іванович

Редакція українського тексту:
Зоряна Гук

Комп'ютерна верстка:
Душко Чосич

Контакт:
www.ukrajnistika.edu.rs

Видає:
Філологічний факультет Університету в Белграді
2008

ВІКНО

*Часопис студента україністики
Филолошког факултета
Универзитета у Београду*

Свеска III

2008

Редакција:

Главни уредник:
Зорјана Хук

Лектура српског текста:
Милена Ивановић

Лектура украјинског текста:
Зорјана Хук

Компјутерски слог:
Душко Ћосић

Контакт:
www.ukrajinistika.edu.rs

Издаје:
Филолошки факултет Универзитета у Београду
2008